دابینکردنی مافە نەتەوایەتییەکانی گەلی کورد
لە چوارچێوەی ئێرانێکی دێمۆکراتیکی فیدراڵیدا

کوردستان

ئۆرگانی کۆمیتەی ناوەندیی حیزبی دێمۆکراتی کوردستانی ئێران

ژمارە: ٤٣٨
دووشەمە ١٥ی جۆزەردانی ١٣٨٥
٥ی ژوئەنی ٢٠٠٦
١٥٠ تمەن
www.kurdistanmedia.com

پیرۆز بێ ڕۆژی جیهانیی منداڵان

بەبۆنەی ١ی ژوئەن، ڕۆژی جیهانیی منداڵان جوانترین پیرۆزبایی خۆمان لەگەڵ چەپکەگوڵی هیواو ئاوات پێشکێشی هەموو منداڵانی جیهان، بەتایبەت منداڵانی کوردستان دەکەین.

منداڵان پەلکەزێڕینەی جوانی ژیانن، هیواو ئاواتی دوارۆژی کۆمەڵگان، بەڕێوەبەرانو بەدەستەوەگرانی سبەی وڵاتانو کۆمەڵگای جیهانن، هەربۆیەش دەبێ بە پەرۆشەوەو بە هەست بە بەرپرسایەتی کردنەوە بۆ ئەم مەبەستە ئامادەو پەروەردە بکرێن.

هیوادارین لە سێبەری هەوڵو ئیرادەی جیهانی بۆ لەبەرچاو گرتنی مافی منداڵانو پاراستنی کەسایەتییان ـ هەموو منداڵانی جیهان بە مافو داواکانیان شاد بن.

ئێمەش لە قووڵایی دڵمانەوە ژیانێکی خۆشو داهاتوویەکی گەش بۆ منداڵانی کوردو جیهان بەئاوات دەخوازین.

دەستەی نووسەرانو کارگێڕانی "کوردستان"

لەدوای خۆپیشاندانی نەغەدە، ڕێژیم دەیەوێ کوردەکانو تورکەکان بەگژ یەکدا بکا

خۆپێشاندانی تورکەکان لە تەورێزو ئازەربایجانی ڕۆژئاوا

هەوڵەکانی حەسەنی بۆ هەڵگیرسانی شەڕ لە نێوان کوردو ئازەریدا

کاتژمێر ١١ی دوانیوەڕۆی ڕۆژی یەکشەممە، ١٣٨٥/٣/٧، لە ڕواڵەت دا بە مەبەستی هێورکردنەوەی بارودۆخی شاری نەغەدە کۆبوونەوەیەك لە فەرمانداریی ئەو شارە بە بەشداریی حەسەنی، ئیمام جومعەی ورمێ، مۆحێبی نیا، نوێنەری کۆمیسیۆنی میللیی پارلمانو بەرپرسانی ڕێژیم پێك هات.

لەو کۆبوونەوەیەدا لەلایەن بەشدارانەوە کوژراوەکانی خۆپیشاندانی نەغەدە بە شەهید ناسراونو تەواوی ئاڵۆزییەکان خراونەتە ئەستۆی کوردەکانو ئەوانیان بە بکوژی کوژراوەکان لە قەڵەم داوە.

هەروەها ڕێژیم بەکرێگیراوانی خۆی هان داوە کە هێرش بکەنە سەر گەڕەکە کوردەکان لە نەغەدەو بارودۆخی ئەو گەڕەکانەی ئاڵۆزکردوە.

حەسەنی، ئاخوندی ئاژاوەگێڕی ڕێژیم بەم پیلانانەی دەیەوێ دووبارە شەڕی کوردو ئازەری لە نەغەدە هەر وەك ئەوەی لە ساڵی ١٣٥٨دا کردی، هەڵگیرسێنێو هۆکاری سەرەکیی خۆپیشاندانی ئازەرییەکان کە سووکایەتی کردنی ڕۆژنامەی ئێران پێیان بوو، کەم ڕەنگ بکاتەوەو لە باتی ڕێژیمو بەکرێگیراوانی، کوردەکان بە تاوانبار بناسێنێ. شتێك کە لەگەڵ عەقڵو مەنتیق دا ناگونجێ، چونکە کوردەکان شان بە شانی ئازەرییەکان لە خۆپیشاندانی نەغەدە لە دژی ڕێژیم بەشداربوونو بە دانپیانانی خودی ئازەرییەکان، کوردەکانیش وەك ئەوان لە ڕەوتی خۆپیشاندانەکان دا برینداربوونو گیراون.

هاووڵاتیانی ئازەری دەبێ ئەوە بزانن کە حەسەنی ئەگەرچی خۆی ئازەرییە، بەڵام بەکرێگیراوی ڕێژیمو یەکێك لەو کەسانەیە کە هەمیشە لە نێوان کوردو ئازەریدا دووبەرەکی ناوەتەوەو هاوشانی ڕێژیم لە دژی داخوازە ڕەواکانی دوو نەتەوەی کوردو ئازەری جووڵاوەتەوە، دوژمنی هاوبەشی هەردوو نەتەوەیە. ئەو کۆبوونەوەیەش تەنیا بە مەبەستی بەلاڕێدابردنی خۆپیشاندانەکانو شێواندنی زۆرتری بارودۆخ گیراوە نەك هێورکردنەوەی.

کوردستان میدیا

ڕاگەیەندراو:

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران وێڕای مەحکووم کردنی هەر چەشنە ڕەفتارێکی سەرکوتکەرانەی ڕێژیم، پشتیوانی و هاوخەباتیی خۆی بۆ هەموو گەلانی زۆرلێکراوی ئێران دووپات دەکاتەوە

هاونیشتمانە بەڕێزەکان!

گەلانی ئازادیخوازی ئێران!

ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی لە ڕەوتی سەرکوتی گەلانی زۆرلێکراوی ئێران دا کە بە درێژایی تەمەنی ئەم ڕێژیمە بەردەوام لە گۆڕێ دا بووە، لەم ڕۆژانەی دواییدا شەپۆلێکی تازەی لە فشارو زەبرو زەنگ بەرانبەر بە گەلانی بێبەش لە ئازادی و مافی نەتەوایەتیی ئێران وەڕێ خستووە.

ڕۆڵەکانی نەتەوەی بەلووچ لەم دوایانەدا بە بیانووی جۆراوجۆر کەوتوونە بەر پەلاماری نیزامی هێزەکانی ڕێژیم و بە شێوەیەکی زۆر دڕندانە سەرکوت دەکرێن.ماڵیان وێران و سەدان کەسیان لێ دەسگیر و ڕەوانەی زیندان کراون و ژمارەیەکی بەرچاویش لە ڕۆڵەکانی ئەم گەلە کوژراو یان بریندار کراون.

هاوکات لە گەڵ پەلاماری نیزامی بۆ سەر گەلی بەلووچ، سووکایەتی کردن بە گەلی ئازەری لە ڕۆژنامەی "ایران" دا نێوەڕۆکی دژی گەلیانەی کۆماری ئیسلامی زیاتر دەرخست و نیشانی دا کە ئەم ڕێژیمە تا چ ڕادەیەك ڕاشکاوانە و بێ پەروا بێ حورمەتی بە گەلانی ئێران دەکا و هەستی نەتەوایەتیان بریندار دەکا و کاتێکیش کە لەگەڵ ئیعتراز بەم سووکایەتی پێ کردنە بەرەوروو دەبێو خەڵك دەڕژێنە سەر شەقامەکان و خوێندکاران لە دانیشگاکان خۆپێشاندانی ئارام وەڕێ دەخەن بە توندترین شێوە سەرکوت دەکرێن و بە گوللە هەوڵی بێ دەنگ کردن و دەست بە دەم داگرتنیان دەدرێ. بە جۆرێك کە تەنیا لەم چەند ڕۆژەی دواییدا دەیان کەسیان لە شارە جۆراوجۆرەکان بەتایبەتی لە تەورێز لێ بریندار و دەیان کەسیشیان لێ دەستگیرو ڕەوانەی زیندان کراوە.

ئەم ڕەفتارەی ڕێژیم کە پێشتر دەرحەق بە گەلی عەرەبی خوزستانیش ئەنجام درا و بە درێژایی تەمەنی ڕێژیمیش بەرانبەر بە گەلی ئازادیخوازو مافخوازی کوردیش بەڕێوە چووە لە لایەك نیشاندەری ماهییەتی کۆنەپەرستانە و دژی گەلیانەی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیی ئێرانە و لە لایەکی دیکەشەوە پیشاندەری پەرەگرتوویی هەستی نەتەوایەتیی گەلانی زۆرلێکراوی ئێران و بەرینتر بوونەوەی خەباتی ئازادیخوازانەو نەتەوایەتیی ئەو گەلانەیە.

لە پێوەندی لە گەڵ ئەم شەپۆلە تازەیە کە ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی لە سەرکوتی ڕۆڵەکانی بەلووچ و ئازەری لە ئێران دا وەڕێی خستوە، حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران وێڕای مەحکووم کردنی هەر چەشنە ڕەفتارێکی سەرکوتکەرانەی ڕێژیم، پشتیوانی و هاوخەباتیی خۆی بۆ هەموو گەلانی زۆرلێکراوی ئێران دووپات دەکاتەوەو جارێکی دیکە ئەم ڕاستییە دەخاتەوە بەرچاو کە یەکگرتوویی سەرجەم گەلانی ژێر ستەمی ئێران هۆیەکی هەرە سەرەکییە بۆ ڕووخاندنی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی و دابین بوونی دێموکراسی و دەستەبەربوونی مافی نەتەوایەتیی سەرجەم گەلانی ئێران لە ئێرانێکی دێموکراتیکی فیدراڵیدا.

یەکگرتووتربێ خەباتی هاوبەشی هەموو گەلانی ئێران دژی دیکتاتۆری و کۆنەپەرستی

بڕووخێ ڕێژیمی دژی گەلیی کۆماری ئیسلامی ئێران

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران

دەفتەری سیاسی

١٣٨٥/٣/٤ ـ 2006/5/25

کۆبوونەوەی گرووپی کاری کوردان لە ئینتێرناسیونالی سوسیالیست لە هاوینەهەواری دووکان

بەڕێز لوئیس ئەیالا، سکرتێری گشتیی SI کۆبوونەوەکە کارەکانی خۆی دەست پێکرد. لەم بارەوە هەواڵێك لە لاپەڕەکانی ژوورەوەی "کوردستان"دا بخوێننەوە.

کاتژمێر ١١/٣٠ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی دووشەممە ٨ی جۆزەردانی ١٣٨٥ی هەتاوی بەرامبەر بە ٢٠٠٦/٥/٢٩ی زایینی کۆبوونەوەی گرووپی کاری کوردان لە ئینتێرناسیونالی سوسیالیست لە هاوینەهەواری دووکان لە هەرێمی کوردستان بەڕێوەچوو.

ئەم کۆبوونەوەیە بە بەشداریی لوئیس ئەیالا، سکرتێری گشتیی SI، کۆنی فریدریکسۆن، سەرۆکی گرووپی کاری کوردان لە SIو هەیئەتی ژمارەیەك لە حیزبەکانی ئەندام لە SIو ئەندام لە گرووپی کاری کوردان لە وڵاتانی فەرانسە، نۆروێژ، سوئێد، ئیتالیاو یۆنانو هەروەها نوێنەرانی حیزبە کوردستانییەکانی وەك حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، یەکیەتیی نیشتمانیی کوردستان، پارتی دێموکراتی کوردستان، پارتی دێموکراتی گەل لە تورکیەو کۆمەڵەی شۆڕشگێڕی زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێران پێك هات.

کۆبوونەوەکە بە وتەیەکی کورتی مام جەلال تاڵەبانی، سەرۆك کۆماری عێراقی فیدراڵ کرایەوە. پاشان بە قسەکانی

زیانو خەسارەتی خۆپیشاندانی تورکەکان لە نەغەدە

لە خۆپێشاندانەکانی ئەم دواییانەی تورکەکانی نەغەدە لەدژی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیدا کە لەگەڵ تەقەو دەسڕێژی هێزە سەرکوتکەرەکانی ئەو ڕێژیمە بەرەوڕوو بوو، زیاتر لە ٦ کەس کوژرانو، بە دەیان کەسیش بریندار بوون. بەپێی هێندێك هەواڵ، نزیکەی ٦٠ کەس بەهۆی تەقەو دەسڕێژی هێزەکانی ڕێژیم بریندار بوون. بە دەیان کەس لە خەڵکی تورکو کوردی ئەم شارەش بەتاوانی بەشداری لەم خۆپێشاندانانەدا، گیراون. فەرماندەری ئینتیزامیی ئازەربایجانی ڕۆژئاوا ڕۆژی ٧ی جۆزەردان لە وتووێژ لەگەڵ هەواڵنووسان دا، گوتی لەپێوەندی لەگەڵ ئاڵۆزییەکانی ئەم دوایانەدا لە ورمێ ١٦ کەسو لە نەغەدە ١٢ کەس گیراون. حەسەن کەرەمی، هەروەها گوتی کەسانێکی دیکەش لەم پێوەندییەدا شناسایی کراون کە بە هاوهەنگاوی لەگەڵ بەرپرسانی قەزایی، دەستگیر دەکرێن.

بەپێی ڕاپۆرتێك کە لە نەغەدەوە بە ڕۆژنامەی "کوردستان" گەیشتوە، بەرپرسانو دامو دەزگاکانی ڕێژیم کە لە هاوکاریو هاوپێوەندیی تورکەکانو کوردەکانی ئەم شارە تووڕەن، تەبلیغاتیان کردوە کە کوردەکان چەكو تەقەمەنییان لە دەرەوەڕا بۆ هاتوەو ئەم چەكو تەقەمەنییەش بۆ شەڕ لەگەڵ تورکەکان بەکار دێنن. ئەوان کوشتنی کوژراوەکانی ئەم خۆپێشاندانەشیان بەئەستۆی کوردەکانو ڕێکخراوی پەژاكدا هێناوە. لە کۆبوونەوەیەك دا کە ڕۆژی یەکشەمە ٢٨ی مای لەگەڵ نوێنەرانی خۆپێشاندەران پێکیان هێنا، کوژراوەکانیان وەك شەهیدی خۆیانو سەر بە بنیاتی شەهیدی ڕێژیم بە حیساب هێناوە.

٣

لەقاودانی پیلانێکی کۆماری ئیسلامی ٢
سووکایەتی کردن بە هاونیشتمانانی تورکو ئازەری مەحکووم دەکەین ٢
ڕاگەیەندراوی کۆنگرەی نەتەوەکانی فیدراڵ لەسەر ڕووداوەکانی ئازەربایجانو بەلووچستان ٢
هەواڵەکانی کوردستان ٣
وتووێژی گۆڤاری "مەڵبەند" لەگەڵ سکرتێری گشتیی حیزب ٥
ڕوومایەك لە منداڵانی ئێرانو جیهان ٨
کاریکاتۆرێك کە پێشاندەری سیاسەتی فەرمیی ڕێژیمە ٨
لە قامووسی فیمینیزمدا ١١

ڕاگەیەندراوی کۆنگرەی نەتەوەکانی ئێرانی فیدراڵ لەسەر ڕووداوەکانی ئەم ماوەیەی ئازەربایجان و بەلووچستان

خەڵکی بەشەرەفی ئێران!

هاونیشتمانان!

گوشارو زوڵم‌و دەستدرێژیی بۆ سەر هەرێمی فەرهەنگی‌و نەتەوەیی‌و پێوانە ئەخلاقی‌یەکان‌و، بە گشتی تەنانەت سەرەتایی‌ترین مافە مرۆڤانی‌و یاسایی‌یەکانی نەتەوەکانی ئێران هەروا لەلایەن ڕێژیمی جینایەتکاری کۆماری ئیسلامی‌یەوە درێژەی هەیە، بۆ هەموان ڕوونە کە ئەگەر تا دوێنێکە بەجیا خەڵکی کوردستانیان خستبۆوە بەر ئامانجی گوشارە نیزامی‌و ئابوورییەکان بە مەبەستی سڕینەوەی ئاسەوارە فەرهەنگی‌و نەتەوەیی‌یەکانیان، زۆری پێ نەچوو کە نەتەوەکانی عەرەب‌و تورکمەنیان یەك لەدوای یەك بە ماشینی سەرکوتکەری ئاخوندی، بە بیانووگەلی بێ‌بنەما، بە توندترین شێوە کوشتوبڕ کرد، لە کاتێك دا داخوازییەکانی ئەوان شتێك جیا لە جێبەجێ‌کردنی نێوەڕۆکی یاسا نێونەتەوەیی‌یەکان‌و مافەکانی مرۆڤ نیە.

هاونیشتمانان!

لە ماوەی چەند حەوتووی ڕابردوودا لە بەلوچستان هێزە نیزامییەکانی ڕێژیم بۆ تێکشکاندنی داخوازییە ڕەواکانی نەتەوەی بەلووچ هێزەکانی خۆیان بەسیج کردوەو ژمارەیەکی زۆر لە خەڵکی بێ‌تاوانیان دەستبەسەرو شەهیدکردوەو تا ئێستاش ئەم سەرکوت کردنە درێژەی هەیە.

بە دوای بڵاوکردنەوەی کاریکاتۆرێکی سووکایەتی هێنەر بە نەتەوەی تورك، کە لە ڕاگەیەنەی فەرمیی "ایران"دا چاپ ببوو، چەند ڕۆژێکە سەرجەم تورکەکانی : شارەکانی تەورێز، ورمێ، مەراغە، مەرەند، زەنجان‌و.... بە شێوەیەکی بەربڵاو ناڕەزایەتییان دەربڕیوەو لەگەڵ پەلاماری هێزە ئینتیزامییەکانی ڕێژیم دا بەرەوڕوو بوون، لەم پێوەندییەدا ژمارەیەك لە هاونیشتمانان بریندار بوون‌و دەستبەسەرکراون.

لە زانکۆکانی تەورێزو تاران دا خوێندکارانی خەباتگێڕ پشتیوانییان لە داخوازییە ڕەواکانی خەڵك کردوەو کردەوەی هێزەکانی ڕێژیمیان مەحکووم کردوە.

ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی بەپێی سیاسەتە دژی‌گەلییەکانی خۆی، لە ماوەی ساڵانی ڕابردوودا بزووتنەوەی نەتەوەکانی ئێرانی بە شێوەیەکی جۆراوجۆر سەرکوت کردوەوو ئەوانی بەستراوە بە بێگانەکانەوە لە قەڵەم داوە، لە کاتێك دا بۆ سەرجەم خەڵکی ئێران‌و جیهان ڕوون بۆتەوە کە ئەم ڕێژیمە شەڕخوازو پارێزەری تیرۆرو دژی ئازادییە، بۆ مانەوەی دەسەڵاتی خۆی، ئاشتی‌و تەناهیی ناوچەی بردۆتە ژێر پرسیارو لە مەترسیی خستووە.

کۆنگرەی نەتەوەکانی ئێرانی فیدراڵ، کە ڕێکخراوەیەکی هەموو نەتەوەکانی ئێرانە لە قۆناغی هەستیاری ئێستادا پشتیوانیی بێ‌ئەملاو ئەولای خۆی لە خەباتی نەتەوەکانی تورك، بەلووچ‌و عەرەب، لە ڕێڕەوی بردنەپێشی دێموکراسی‌و مافە نەتەوەیی‌یەکان، دەکاو لە سەرجەم ئازادیخوازەکان، ڕووناکبیران‌و ڕێکخراوە دێموکراتە ئێرانییەکان‌و ئورگانە نێونەتەوەیی‌یەکان بە تایبەت ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان داوا دەکا، بۆ بردنە سەری پێوانە مرۆڤانی‌و کۆمەڵایەتییەکان، ڕێژیمی تیرۆریست پەروەری ئیسلامی مەحکووم بکەن‌و پێش بە کردەوە دژی مرۆڤانییەکانی بگرن‌و لە داخوازییەکانی نەتەوەکانی ئێران بۆ بەدەستهێنانی مافە ڕەواو مرۆڤانی‌و کۆمەڵایەتییەکانیان پشتیوانی بکەن.

هەروەها لەم قۆناغەی مێژوودا چاوەڕوانی لە تەواوی نەتەوەکانی ئێران ئەوەیە کە ڕیزەکانی خۆیان یەکگرتووترو پتەوتر بکەن‌و بۆ پشتیوانی کردن لە یەکتر هەڵسن‌و سیاسەتە دووبەرەکیی خولقێنەکانی ڕێژیم پووچەڵ بکەنەوە.

"کۆنگرە دواتر هەواڵ‌و ڕووداوەکانی ئەم ماوەیە بە هاونیشتمانان ڕادەگەیەنێ"

هەیئەتی بەڕێوەبەریی کۆنگرەی نەتەوەکانی ئێرانی فیدراڵ
٢٠٠٦/٥/٢٢

درێژەی لاپەڕەی ١

زیان‌و خەسارەتی خۆپێشاندانی تورکەکان لە نەغەدە

کوژراوەکانیان وەك شەهیدی خۆیان‌و سەر بە بنیاتی شەهیدی ڕێژیم بە حیساب هێناوە، کە دیارە مەبەستیان لەم جۆرە هەوڵانە، دروستکردنی گرژی لەنێوان کوردان‌و تورکەکان‌و بە لاڕێبردنی تووڕەیی تورکەکانە. زیانی ماڵیی سەرچاوەگرتوو لە خۆپێشاندان‌و تێکهەڵچوونەکانی ئەم دواییانە، بەگوێرەی ڕاپۆرتێك کە لە نەغەدە بۆ "کوردستان" هاتوە، بەم جۆرەیە:

١ـ ئاگر تێبەردانی ئیدارەی ئیرشادی ئیسلامی بە هەموو کەلوپەلەکانیەوە، ٢ـ ئاگر تێبەردانی کتێبفرۆشیی پەروەردەو فێرکردن (تەربییەت) بە هەموو ئیمکاناتیەوە، ٣ـ ئاگر تێبەردانی کتێبخانەی گشتیی عەللامە تەباتەبایی، ٤ـ ئاگر تێبەردانی مووزەی باستانی بە هوموو ئیمکاناتیەوە، ٥ـ وێرانکردنی بانکی ناوەندی (مەرکەزی)، ٦ـ وێرانکردنی فەرمانداری، ٧ـ وێرانکردنی بانکی ڕیفاهی کرێکاران، ٨ـ ئاگرتێبەردانی ٢ ماشێنی فەرمانداری، ٩ـ وێرانکردنی بانکی توجارەتی مەرکەزی، ١٠ـ وێرانکردنی بانکی توجارەت، شوعبەی ٤٠ میتری، ١١ـ وێرانکردنی بانکی میللی، لقی ١٧ی شەهریوەر، ١٢ـ کتێبخانەی پارکی گشتیی شار، ١٣ـ خراپکردنی زۆربەی تابلۆکانی سەر شەقام، ١٤ـ وێرانکردنی ئیدارەی کاروباری عەشایێر، ١٥ـ وێرانکردنی ستادی فەرماندەریی هێزی ئینتیزامی، ١٦ـ وێرانکردنی زیندانی پێشوو (هەڵکەوتوو لە شەقامی ئیمام).

بەپێی بەراوردی کۆبوونەوەی فەرمانداری کە ڕۆژی یەکشەممە ٢٨ی مای بەڕێوەچوو، زیانە ماڵی‌یەکانی ئاڵۆزی‌یەکانی ئەم دوایی‌یانەی نەغەدە یەك میلیاردو هەشت سەد میلیۆن تمەنە.

سووکایەتی‌کردن بە هاونیشتمانانی تورك مەحکووم دەکەین!

ڕۆژنامەی "ایران"، ئورگانی فەرمیی هەواڵدەری "جمهوری اسلامی ایران" بە چاپکردنی کاریکاتۆرو بابەتێکی سووکایەتی‌هێنەر، گاڵتەی بە هاونیشتمانانی تورك‌و ئازەری کردوەو سووکایەتی‌یەکی کە بنەماکەی لەسەر سووك چاولێ‌کردن‌و هەڵاواردن دامەزراوە، لە هەقی میلیۆنان کەس لە خەڵکی وڵاتەکەمان نواندوە. ئەم کردەوە ناشیرینە لە ماوەیەکی کورتدا لەگەڵ کاردانەوەی بەرینی خەڵکی ئازەربایجان دا بەرەوڕووبووو بەرپرسانی ڕۆژنامەی ناچار بە داوای لێبووردن کرد. بەڵام ئەم داوای لێبووردنە نەیتوانی خەڵکی ئەم ناوچەیە کە چەندین ساڵە لە ژێر گوشاری هەڵاواردن‌و سووکایەتیی نەتەوەیی‌دان، ئارام بکاتەوە. جووڵانەوەو ناڕەزایەتییەکان لە بەرامبەر ئەم سووکایەتییەدا لە زانکۆکانەوە دەستیان پێ‌کردوەو لە ماوەیەکی کورت دا شارە تورك زمانەکانی وڵاتەکەمانی لە ئازەربایجان گرتەوە. لە تەورێزەوە بگرە تا ورمێ، لە خۆیەوە بگرە تا ئەردەبیل، لە ئازەرشارەوە تا مەراغە، لە هەموو شوێنێك دا لەم سووکایەتییە تووڕە بوون‌و ناڕەزایەتییان نیشان دا. بەرپرسانی حکوومەتی لە ترسی پەرەگرتنی ناڕەزایەتی‌و جووڵانەوەی "ئێعتیرازیی" خەڵك بۆ شوێنەکانی دیکەی وڵات، ڕۆژنامەی ئێرانیان داخست‌و نووسەرو کاریکاتۆریستی ڕۆژنامەکەیان دەستبەسەرکردو "سردبیر"ەکەیان بانگ کردە دادگا. ئەم هەنگاوەش کە پیشاندەری "زەعیف" کوشتن‌و قوربانی‌کردنی چەند کەسێکە کە بەرپرسایەتیی دەوڵەتییان نیە، بە دوور دەبیندرێ کە بتوانێ گڕی ناڕەزایەتیی خەڵك بکوژێنێتەوە. ناڕەزایەتی‌یەکان تەنیا بەهۆی ئەم سووکایەتییەوە پێك نەهاتوون کە بەم داوای لێبوردن کردنانەو هەنگاوانی بەرگرییانە بکوژێنەوە.

سیاسەتی چەوسانەوەو دەستدرێژی لە دژی ئێتنیك‌و نەتەوەکانی ئێران کە ڕیشەی لە حکوومەتەکانی پێشتردا هەیە، بە هاتنە سەرکاری کۆماری ئیسلامی درێژەی پێ دراوەو توندتر بووە. ئەم حکوومەتە جیا لەو سیاسەتە سەرکوتکەرانەیەی کە لە تەواوی کۆمەڵگادا بەڕێوەی دەبا، بە شێوەیەکی تایبەتیش تا توانیویەتی چەوسانەوەو هەڵاواردنی لە ناوچە نەتەوەیی‌یەکان دا پەرە پێ داوە، ئەم ناوچانەی کردۆتە ئەنباری بارووتێك کە هەر هەنگاوو کردەوەیەکی بزوێنەر، ئەگەر چووکەش بێ، دەتوانێ ئەوان بۆ ڕاپەڕین هان بدا. نالێوەشاوەیی دەوڵەتی نوێ‌و سیاسەتە سەدە نێوەڕاستی‌یەکانی، گوشارەکانی زیاد کردوەو ناڕەزایەتییەکانی بە ڕادەی پانتایی خاکی بەرینی ئێران پەرە پێ‌داوە. ڕۆژێك تووڕەیی‌و بێزاریی خەڵکی خووزستان دەبینین، ڕۆژێکی دیکە بەلووچستان بە نیشانەی ناڕەزایەتی هەڵدەسێ، ڕۆژی دواتر کوردستان لە دژی چەوسانەوەو هەڵاواردن‌و نادادپەروەری ڕادەپەڕێ‌و ئەمڕۆ خەڵکی ئازەربایجان لە بەرامبەر سووکایەتی‌و سووك چاولێ‌کردنیان دا هەڵدەسن. بێ‌گومان درێژبوونەوەی ئەم دەستدرێژی‌و چەوساندنەوانە، دەتوانێ خەڵك لە سەرتاسەری ئێران دا بەرەو ڕاپەڕین ببات.

ئەمڕۆ سیاسەتە سەرکوتکارانەکانی حکوومەت وەها تووڕەیی‌و بێزارییەکی لە دڵەکان دا خولقاندون کە سەرهەڵدانی کاردانەوەگەلی توندو ڕادیکاڵ لە نێو بەشێك لە خەڵکی ئەم ناوچانەدا، شتێکی چاوەڕوان نەکراو نیە. هەرچەند لەم ڕووداوەدا نابێ بۆ ساتێکیش ئەوە لە بیر بکەین کە تاوانباری سەرەکی، حکوومەتی ناوەندییەو نووکی تیژی هێرش دەبێ ئەم دەستەو تاقمە بگرێتە نیشانە، بەڵام لە هەمان کات دا پێویستە سەرنجی ئەوە بدەین کە ڕادیکاڵە توندڕەوەکانی هەردوولا بە هەنگاوو کردەوەکانیان زەبر لە داخوازییە هەقخوازانەکانی نەتەوە جۆراوجۆرەکانی ئێران‌و خەبات بۆ دێموکراسی لە ئێران دەدەن.

ئەگەر ڕێوشوێن‌و سیاسەتێکی ڕوون‌و "ئوسووڵی" بۆ چارەسەرکردنی دادپەروەرانەو دێموکراتیکی پرسی نەتەوەیی لە وڵاتەکەمان دا نەگیرێتە بەر، کە لە توانای ڕێژیمی دەسەڵاتدار بەدەرە، ئەم پرسە حاشاهەڵنەگرە دەتوانێ لە لایەن ڕەوتە دواکەوتووە توندڕەوەکانی نێوخۆو هێزە دەرەکییەکانەوە کەڵکی لێ وەربگیرێ‌و ئاکامگەلێکی کارەسات خولقێنی بۆ وڵاتەکەمان لێ بکەوێتەوە.

ئێمە ڕێکخراوو حیزبەکانی ئیمزاکەری ئەم بەیانیەیە وێڕای مەحکووم کردنی سیاسەتە سەرکوتکارانەکانی کۆماری ئیسلامیی ئێران‌و کردەوە بزوێنەرو دووبەرەکی خولقێنەکانی بەکرێگیراوانی، جارێکی‌تر ڕادەگەیەنین کە ڕێگەچارەی "ئوسووڵی"و دادپەروەرانە بۆ وەڵامدانەوە بە داخوازییەکانی خەڵك لە ناوچە نەتەوەیی‌یەکان دا بە فەرمی‌ناسینی فرەئیتنیکی‌و فرەنەتەوەیی، قبووڵکردنی بەرابەریی مافی نەتەوەکان‌و وەڵامی دێموکراتیك‌و ئاشتیخوازانە بە مافە نەتەوەیی‌یەکانی ئەوان، لە ئێرانێکی ئازادو دێموکراتیك دایە.

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران
ڕێکخراوی فیدایانی گەلی ئێران
ڕێکخراوی فیدایانی گەلی ئێران
(ئەکسەرییەت)
کۆمەڵە ـ ڕێکخراوی شۆڕشگێڕی زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێران
چوارشەممە، ٣ی جۆزەردانی ١٣٨٥، بەرابەر بە ٢٤ی مەی ٢٠٠٦

لەقاودانی پیلانێکی دیکەی کۆماری ئیسلامی

هاونیشتمانە بەڕێزەکان!
گەلانی ئازادیخوازی ئێران!

لە یەك ساڵی ڕابردوودا ڕەوتی خەباتی گەلانی ژێرستەمی ئێران بۆ گەیشتن بە ئازادی‌و مافی نەتەوایەتی بەرینی‌و بەرچاوی زیاتری بەخۆیەوە بینیوە، لە خووزستان ڕۆڵەکانی گەلی عەرەب بە ئێعتیراز بە گۆڕینی پێکهاتەی دانیشتوانی ناوچە عەرەبنشینەکان لە لایەن ڕێژیمەوە زنجیرە خۆپێشاندان‌و ناڕەزایەتی دەربڕینێکی بەربڵاوو درێژخایەنیان بەڕێوەبرد، لە بەلووچستان بزووتنەوەی گەلی بەلووچ دەورێکی تازەی لە بەربەرکانی لەگەڵ ڕێژیم‌و هێزە سەرکوتکەرەکانی دەست پێ‌کردوە، ڕۆڵەکانی گەلی تورکی ئازەری لە زۆربەی شارەکان بە ئێعتیراز بە سووکایەتی کردن بەو نەتەوەیە لە ڕۆژنامەیەکی سەر بە ڕێژیمدا، ڕژانە سەر شەقامەکان‌و حەرەکاتی ئێعتیرازیی بەربڵاویان بەئەنجام گەیاند. گەلی کوردیش کە هەر لە سەرەتای هاتنە سەرکاری ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی‌یەوە بەردەوام لە خەباتی شێلگیری دژی ئەم ڕێژیمەدا بووەو لە ساڵی ڕابردوودا چەندین جار حەرەکەتی ئێعتیرازی لە زۆربەی هەرەزۆری شارەکانی کوردستان بەڕێوە برد.

گەرچی هەموو ئەو حەرەکەتە ئێعتیرازیانەی گەلانی ژێرستەمی ئێران بە نیشانەی بێزاری لە ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی لە خۆیان نیشان دا لەگەڵ سەرکوتی بێ‌بەزەییانەو کوشتن‌و بریندار کردن‌و دەستگیرو زیندانی کردنی ژمارەیەکی بەرچاو لە ڕۆڵەکانی ئەم گەلانە بەرەوڕوو بوون، بەم حاڵەش گەلانی ئێران سوورن لە سەر داوا ڕەواکانیان‌و بەردەوامن لە خەبات بۆ وەدی‌هێنانیان.

قووڵتر بوونەوەی کەلێنی نێوان گەلانی ژێرستەمی ئێران‌و ڕێژیمی دژی ئازادیی کۆماری ئیسلامیی ئێران لە لایەك‌و ئەو یەکدەنگی‌و هاوئاهەنگی‌یەی کە لە ڕەوتی خەباتی دژی دیکتاتۆریی کۆماری ئیسلامیی ئێران لە نێوان گەلانی ژێرستەمی ئێراندا بەدی دەکرێ‌و ئەو هاوکاریانەی کە لە چوارچێوەی کۆنگرەی نەتەوەکانی ئێرانی فیدراڵدا لە نێوان ڕێکخراوەکانی سەر بە نەتەوە ژێرستەمەکانی ئێراندا خۆی دەنوێنێ‌و ئەو پشتیوانی‌یە بەربڵاوو بێ‌دریغی‌یەی کە ڕۆڵەکانی هەرکام لە نەتەوەکانی ئێرانی بەرانبەر بەوانی‌تر لە خۆیانی نیشان دەدەن، ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیی بە تەواوی لە تەنگانە خستوەو لەگەڵ گیروگرفتی جیددی بەرەوڕووی کردوە. بۆیەو بە لەبەرچاو گرتنی ئەو ڕاستی‌یەی کە ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیی ئێران هیچ ڕێگاچارەیەکی ئوسوولیی بۆ حەللی مەسەلەی نەتەوایەتی لە ئێراندا نیەو لەگەڵ دێموکراسی‌و دانی ئازادی بە گەلانی ئێران بێگانەیە، وەك هەمیشە تێ‌دەکۆشێ بە ڕێگای حاشاکردن لە بوونی مەسەلەی نەتەوایەتی لە ئێراندا سەرکوتی خەباتگێڕان‌و ڕۆڵەکانی گەلانی ژێرستەم، ئاگری شۆڕش‌و بەرهەڵستکاری ئەوان دامرکێنێ‌و لە پەنا ئەوەشدا بە پیلانی جۆراوجۆر درز بخاتە ئەم یەکگرتوویی‌یە کەموێنەیەو ئەم هاودەنگ‌و هاوهەنگاوبوونەی گەلانی ژێر ستەمی ئێران.

لەو پێوەندی‌یەداو لەم دواییانەدا ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی گەلاڵەی پیلانێکی ئەوتۆی داڕشتوە کە سیخوڕو بەکرێگیراوەکانی خۆی لە نێو گەلانی ئێرانداو تەنانەت ئەوانەی بە ئیجباری لە نێو ڕیزی هێزەکانی ڕێژیمدان بە جلوبەرگی مەحەللی ناوچەکەیانەوە ڕەوانەی سەرکوتی حەرەکەتە ئێعتیرازی‌یەکانی گەلانی دیکەی ئێران بکاو بە ڕۆڵەکانی هەر گەلێك لە گەلانی ژێرستەم نیشان بدا کە ئەوە ڕۆڵەی گەلانی دیکەن کە بۆ سەرکوت‌و دەست بەدەم داگرتنی ئەوان پێشهەنگاو بوون‌و بەمجۆرە نەك ڕیزی یەکگرتووی گەلانی ئێران تێکبدا بەڵکوو ئاگری دووبەرەکی‌و ناکۆکی لەنێوان ڕۆڵەکانی گەلانی ژێرستەمی ئێراندا داگیرسێنێ.

لەو بارەوە پێویستە هەموو ڕۆڵەکانی سەر بە نەتەوە ژێرستەمەکانی ئێران وریاو لە سەر هەست بن‌و بزانن کە ئەو سیخوڕو بەکرێگیراوانەی ڕێژیم ـ جا سەر بە هەر نەتەوەیەکی ئێرانی بن ـ داردەستی ڕێژیمن‌و نەك فڕیان بە سەر ئەو نەتەوانەوە نیە بەڵکوو هەمیشە وەك کەواسووری بەر لەشکرێ‌و لە پێش هەر گەلێکی دیکەدا سەرکوتی ئازادیخوازانی گەلی خۆیان کردوەو دژی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازیی ئەو نەتەوەیە وەستاون کە گۆیا ئەوانیش سەر بەو نەتەوەیەن.

لە هەمان کاتدا داوا لە هەموو ئەو کەسانەش دەکرێ کە بە ئیجباری لە ڕیزی هێزە نیزامی‌و ئینتیزامی‌یەکانی ڕێژیمدا جێگیر کراون‌و ڕۆڵەی هەرکام لە نەتەوەکانی ئێرانین، لە سەرکوتی هەر گەلێك لە گەلانی ئێران خۆ ببوێرن‌و نەبنە داردەستی ڕێژیمێك کە دژی هەموو ماف‌و ئازادی‌یەکی گەلانی ژێرستەمی ئێرانەو خۆیان شەرمەزاری گەل‌و نەتەوەی خۆیان‌و باقی گەل‌و نەتەوەکانی ژێرستەم لە ئێراندا نەکەن.

ڕۆژ ڕۆژی یەکگرتنی گەلانی ژێرستەمی ئێرانە، ڕۆژی گەشەکردن‌و پەرەئەستاندنی بزووتنەوەی گەلانی زۆرلێکراوی ئێرانە، با هەموومان یارو یارمەتیدەری ئەم یەکگرتنە بەوەخت‌و مێژوویی‌یە بین‌و پیلانی ڕێژیمی دژی گەلیی کۆماری ئیسلامی بۆ زەبرلێدان لە یەکگرتوویی‌و هاودەنگیی گەلانی ئێران بەتەواوی پووچەڵ بکەینەوە.

سەرکەوتن بۆ گەلانی ئێران‌و ئازادی‌و دابینبوونی مافی نەتەوایەتی
سەرشۆڕی‌و مەرگ‌و نەمان بۆ ڕێژیمی دژی گەلیی کۆماری ئیسلامیی ئێران

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران
دەفتەری سیاسی

١٣٨٥/٣/١١
2006/6/1

بڕووخێ ڕێژیمی کۆنەپەرستی کۆماری ئیسلامیی ئێران

هەواڵەکانی کوردستان

چالاکیی تەبلیغاتی ئەندامان و لایەنگرانی نهێنیی حیزب

لە ماوەی دوو حەوتووی رابردوو ئەندامان و لایەنگرانی نهێنیی حیزب کۆمەڵێك چالاکیی بەربڵاو بێوێنەیان بەڕێوەبردوە کە لێرەدا تەنیا ئاماژەی بە ناوەی شارەکان دەکەین و داواتان لێدەکەین بۆ زانیاریی زیاتر بڕواننە سایتی کوردستان میدیا.

شارەکان بریتین لە: شنۆ، مەهاباد، دیواندەرە، تاران و تەوریز، کرماشان، سنە، نەغەدە، مەریوان.

جێی ئاماژە پێکردنە کە بڵاوکردنەوەی فرێکانس و پیرۆزبایی کرانەوەی کاناڵی تیشك لە یەکێك لە خاڵە هاوبەشەکانی تەبلیغاتیی نێو شارە ناوبراوەکان بووە.

ورمێ

کوردەکان وێڕای تورکەکان لە دژی سووکایەتییەك کە بە تورکەکان کراوە، خۆپیشاندانیان کرد

ڕۆژی سێشەممە، ١٣٨٥/٣/٢، کۆڕو کۆمەڵە ئازەرییەکانی شارستانی ورمێ بۆ دەربڕینی ناڕەزایی لە بڵاوکردنەوەی کاریکاتۆری سووکایەتیهێنەر بە تورکەکان لە ڕۆژنامەی دەوڵەتیی "ایران" و سیاسەتی شۆڤینیستیی ڕێژیم دەرهەق بە نەتەوەکانی دیکە خۆپیشاندانێکیان ڕێك خست.

کوردەکانی ورمێ بۆ پشتگیری لە تورکەکان و دژایەتی لەگەڵ ئەو کردەوەدا لە خۆپیشاندانەکەدا بەشدارییان کرد.

خۆپیشاندانەکە تا درەنگانی شەو درێژەی کێشا و تێیدا لەلایەن ئەندامان و لایەنگرانی نهێنیی حیزبەوە تراکت و دروشمی حیزبی بە شێوەیەکی بەربڵاو لەنێو خۆپیشاندەران دا بڵاوکرایەوە.

ئەوەی لەو خۆپیشاندانەدا جێگای سەرنج و شیاوی بایەخ بوو هاوخەباتی و هاوپێوەندیی کوردو ئازەری لە بەرامبەر سیاسەتە دژیگەلی و شۆڤینیستیەکانی دەسەڵاتدارانی کۆماری ئیسلامی بوو کە دەبێ هەردوولا هەوڵ بدەن قووڵتر و بەرینتری بکەنەوە و یەکگرتووانەتر بۆ بەدەستهێنانی مافە نەتەوەییەکانیان تێبکۆشن.

هەر بەم بۆنەوە لە پاشنیوەڕۆی ڕۆژی سێشەممەدا خۆپیشاندانی خوێندکارانی زانکۆی شارەکی تەرزیلووی ورمێ کە بەرەو سازمانی "دەنگ و ڕەنگ" بەڕێکەوتبوون و لە دژی ڕێژیم و خامەنەیی دروشمیان دەدا، کەوتە بەر هێرشی دڕندانەی هێزە سەرکوتکەرەکانی ڕێژیم و ئەو هێزانە پاش لێدان لە خۆپیشاندەران، ژمارەیەکی زۆریان لێیان گرتن و بەڕێی بەندیخانەیان کردن.

سنە

لە ئاکامی مانگرتن و ناڕەزایی نیشان دانی خوێندکاران بڕیار وایە ڕێکخراوە ئەدەبی و ئەنجومەنە فەرهەنگییەکانی زانکۆی کوردستان دەست بە چالاکی بکەنەوە

بەدوای خۆپیشاندان و ناڕەزایی خوێندکارانی زانکۆی کوردستان، بەرپرسانی زانکۆ ڕۆژی شەممە، ١٣٨٥/٢/٣٠، لە کۆبوونەوەیەك دا لە سالۆنی ئامفی تیاتری مەولەوی لە زانکۆی کوردستان وەڵامی خوێندکارانیان دایەوە. پێویستە بگوترێ لەم کۆبوونەوەیەدا پتر لە ٨٠٠ کەس لە خوێندکاران و مامۆستایان بەشدارییان کردبوو. لەم کۆبوونەوەیەدا هێندێك لە تێکۆشەرانی سیاسی و فەرهەنگی زانکۆ گیروگرفتەکانی ئەنجومەن و کانونەکانیان بۆ بەرپرسانی زانکۆ باس کرد. بەرپرسان بەڵێنیان دا کە ئەم موشکلاتە لە بەردەم کانوونەکان و ئەنجومەنەکان دا لابەرن. پێویستە بگوترێ کە چەند کەسێکی بەسیجی و بەرپرسی حەراسەتی زانکۆ وەدەیانهەویست کە ڕەوتی مەراسمەکە بە لاڕێدا بەرن و بۆ هێندێك لە خوێندکاران کێشە سازبکەن، بەڵام بەهۆی وشیاریی خوێندکاران ئەو کارەیان بۆ نەچووە پێش.

بە تۆمەتی بەشداریکردن لە ڕووداوەکانی هاوینی ١٣٨٤دا دادگایی کردنی ١٤ کەس لە لاوانی دیواندەرە دەستی پێکرد

ڕۆژی ٦ی جۆزەردانی ١٣٨٥، لەلایەن دادگای "ئینقلاب"ی سنەوە دادگاییکردنی ١٤ کەس لە لاوانی دیواندەرە کە لە ڕەوتی خۆپیشاندانەکانی هاوینی ١٣٨٤دا گیرابوون، دەستی پێکرد.

لە دانیشتنی یەکەمی دادگادا بەناوادوەر پاش سووکایەتیکردن بە لاوەکان و ناساندنیان بە "ئەرازل و ئوباش"، بۆ ڕێکەوتێکی دیکە دادگاکەی دواخست و بێئەوەی مۆڵەتی بەرگری لەخۆکۆدن بە لاوەکان بدا، پەروەندەی تۆمەتەکانیان پێئیمزا کرد.

جێی باسە کە لە ڕێکەوتی ٢٣ی ئەم مانگەدا دیسان ئەو ١٤ کەسە لە شاری دیواندەرەدا دادگایی دەکرێنەوە.

سەردانی هەیئەتێکی یەکیەتیی نیشتمانیی کوردستان لە دەفتەری پێوەندییەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی

ڕۆژی چوارشەممە، ڕێکەوتی ١٣٨٥/٣/٣ی هەتاوی بەرابەر بە ٢٠٠٦/٥/٢٤ی زایینی، وەفدێکی مەکتەبی پێوەندییە کوردستانییەکانی یەکیەتیی نیشتمانیی کوردستان بە سەرپەرستیی بەڕێز ئیسماعیل مەحموود، ئەندامی سەرکردایەتی و بەرپرسی مەکتەبی پێوەندییە کوردستانییەکانی یەکیەتیی نیشتمانیی کوردستان، سەردانی دەفتەری نوێنەرایەتیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانی کردو لەلایەن بەڕێز عیرفان ڕەهنموون، ئەندامی سەرکردایەتیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانەوە پێشوازی لێکرا.

لەو سەردانە دۆستانەیەدا باسێك لەسەر پێوەندییە دووقۆڵییەکانی هەردوولا ڕەوشی کوردستان و بە تایبەت کوردستانی ئێران و خەبات و تێکۆشانی هێزە سیاسییەکانی کوردستان کراو ئاڵوگۆڕی بیروڕای لەسەرکرا. لە کۆتایی ئەو دیدارەدا لەسەر پتەوکردنی پێوەندییەکانمان پێداگیرایەوە.

سەردانی بەڕێز سکرتێری گشتیی حیزب لە ئاڵمان

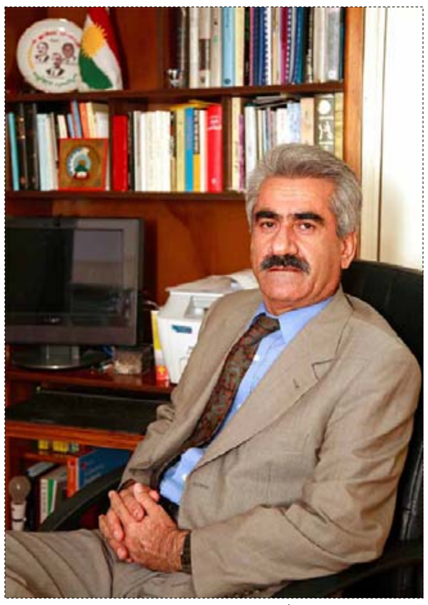

بەڕێز مستەفا هیجری، سکرتێری گشتیی حیزب لە سەردانێکی چوار ڕۆژە بۆ ئاڵمان (١٧ تا ٢٠ی مای ٢٠٠٦)، چاوی بە ژمارەیەك لە بەرپرسانی سیاسی و ئەندامانی فراکسیۆنی حیزبە ئاڵمانییەکان لە پارلمانی ئەو وڵاتە کەوت و لەسەر مەسەلە جۆراوجۆرەکانی ڕۆژ ئاڵوگۆڕی بیروبۆچوونیان کرد.

تەوەری باسەکان لە چاوپێکەوتنەکانی بەڕێزیان لەگەڵ لایەنە ئاڵمانییەکان دا، بریتی بوون لە:

- باروودۆخی گشتیی ئێران و ئامانجە شاراوەکانی کۆماری ئیسلامی لە هێندێك بواری سیاسەتی دەرەوەیدا.
- بەرنامەی ئەتۆمیی ئێران
- سیاسەتەکانی ڕێژیم لە بەرامبەر کوردستان و داخوازییەکانی گەلی کورد لە کوردستانی ئێران.
- کۆنگرەی نەتەوەکانی ئێرانی فیدراڵ و شوێن و گرنگی ئەو کۆنگرەیە لە ئەوڕۆ داهاتووی ئێران دا.
- پێویستیی دابین کردنی مافە سیاسییەکانی نەتەوە ژێر دەستەکان وەك کاریگەرترین هەنگاوو مەرجی سەرەکیی وەدیهاتنی دێموکراسی و سەقامگیریی سیاسی لە ئێرانی دواڕۆژدا.
- دێموکراتیزەکردن و دامەزراندنی سیستمێکی فیدراڵی لە جێگای کۆماری ئیسلامی، وەك تەنیا ئاڵتێرناتیڤ بۆ بەرگری لە شەڕو وێرانی، خەبات دژی تیرۆریزمی نێونەتەوەیی و دابینکردنی سەقامگیری لە ناوچەدا.

سەردانی کەسایەتیی ناسراوی کورد دوکتور کەنداڵ نزان لە دەفتەری سیاسیی حیزب

ڕۆژی سێشەممە ڕێکەوتی ١٣٨٥/٣/٢ی هەتاوی بەرابەر بە ٢٠٠٦/٥/٢٣ی زایینی کەسایەتیی سیاسیی ناسراوی کورد لە فەڕانسە دوکتور کەنداڵ نزان، سەردانی دەفتەری سیاسی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانی کردو لە لایەن بەڕێز حەسەن شەرەفی ئەندامی دەفتەری سیاسی و جێگری سکرتێری گشتیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران و ئەندامانی دەفتەری سیاسییەوە پێشوازیی لێکرا.

لە دانیشتنێکی دۆستانەدا دوکتور کەنداڵ نزان باسێکی لە سەر ڕەوشی کورد لە دەرەوەی وڵات و ڕاوبۆچوونی وڵاتانی ئورووپایی لە سەر ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست و تەئسیراتی گۆڕانکارییە سیاسییەکانی ناوچە لە سەر بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد کرد. لە بەشێکی دیکەی قسەکانیدا ئاماژەی بەوە کرد کە بزووتنەوەی ئازادیخوازیی کوردستانی ئێران لە قۆناغێکی تایبەتی دایەو بۆ بەرینتر کردنی ئەم خەباتە هەم لە ئاستی نێوخۆیی و هەم لە ئاستی سیاسەتی ناوچەیی و نێودەوڵەتیدا دەبێ سوود لەم گۆڕانکارییە وەربگرین.

پاشان کاك حەسەن شەرەفی ئاماژەی ڕەوشی کوردستانی ئێران و خەبات و تێکۆشانی ڕۆڵەکانی کوردو ئازادیخوازانی وڵاتەکەمان و بەتایبەت پەرەسەندنی خەباتی نیشتمانپەروەرانەو ڕزگاریخوازانەی نەتەوەکانی ئێران دژی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیی ئێران کردو هەلومەرجی ئێستای وڵاتی بۆ خەبات لە پێناوی گەیشتن بە ئازادی و دێموکراسی و دابینکردنی مافە نەتەوایەتیکانی گەلانی ئێران و ڕووخانی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیی ئێران و هێنانە سەرکاری ڕێژیمێکی دێموکراتیك و فیدراڵ لەبار زانی و لە کۆتاییدا جارێکیتر خۆشحاڵیی خۆی بۆ ئەو سەردانەی دوکتور کەنداڵ نزان لە دەفتەری سیاسی حیزب دەربڕی.

دەستەی زانایانی موسوڵمان: ئێران دەست لە کاروباری ناوخۆیی عێراق وەردەدات

PNA - دەستەی زانایانی موسوڵمانان لە عێراق کە بە گەورەترین دەستەی سوننەکان لە عێراق دادەنرێ، ئەمڕۆ یەکشەممە، (١٣٨٥/٣/٧) ڕایگەیاندوە کە ئێران دەست لە کاروباری ناوخۆی عێراق وەردەدا.

بەپێی هەواڵی ئاژانسی فرانس پرێس، عەبدولسەلام کوبەیسی، وتەبێژی دەستەکە لە کۆنگرەیەکی ڕۆژنامەوانی ڕایگەیاندوە، کە بەخێرهاتنی وەزیری دەرەوەی ئێران دەکەن، بەلام هەموو لایەك دەزانن کە ئێران لە عێراق چی دەکا.

وتەبێژەکە ئەوەشی ڕاگەیاند کە هەبوونی ئێران لە عێراق شتێکی هەستپێکراوە و بە دانپێنانی سەرکردە ئێرانیەکانیش، ئەگەر ئێرانیەکان نەبوونایە، ئەمەریکا نەدەگەیشتە عێراق و ئەفغانستان.

وتەبێژەکە هەر لەم بارەیەوە ئەوەشی ڕاگەیاند، کە تەنها ئێران بەشدارنەبووە لە تاوانەکان، بەلکو چەند ولاتێکی عەرەبی هەنە و بەشداریان لە تاوانەکان کردوە.

کوبەیسی لە بارەی کردەوەکانی ئێران، ئەوەی ڕاگەیاند، کە ئێران دەخوازێ کودەتایەك لە کۆمەلگای عێراق بەرپا بکا، ئەمەش بەهۆی کوشتن و دەرکردن و ڕێگای دیکە، کاتێ ئەم بابەتەشمان لەگەڵ لایەنی ئێرانی باسکرد، پێکەنین و وڵامیان نەدایەوە.

کوبەیسی ئەوەشی ڕاگەیاند کە ئێران زیاد لە جارێك ئێمەی بانگهێشتی تاران کردوە، بەلام تا ئەوان لەسەر کوشتنی عێراقیەکان بەردەوامبن ئێمە سەردانیان ناکەین.

جێی ئاماژەیە کە مەنووچێهر موتەکی، وەزیری دەرەوەی ئێران، لە سەردانێك دا بۆ عێراق، ڕایگەیاندبوو، کە ئێران ئامادەیە لە ڕووی ئابوری یارمەتیی عێراق بدا و بۆ ئەم مەبەستەش یەك میلیارد دۆلاری تەرخانکردوە.

سەرچاوە: ماڵپەڕی پەیامنێر

سەردانی شاندێکی بزووتنەوەی جووتیاران و چەوساوانی کوردستان لە دەفتەری سیاسیی حیزب

ڕۆژی شەممە ڕێکەوتی ١٣٨٥/٢/٣٠، ٢٠٠٥/٥/٢٠ هەیئەتێکی بزووتنەوەی جووتیاران و چەوساوانی کوردستان بە سەرپەرەستیی بەڕێز باپیر کامەلا سلێمان سکرتێری بزووتنەوەو ئەندامەتیی هاوکار مەحموود، ئەندامی مەکتەبی سیاسی و بەڕێزان سامی خۆشناو، تەحسین ڕەحمان و شوان مەحموود ئەندامانی کومیتەی ناوەندی و عەلی محەممەد عەبدوڵڵا ئەندامی پێوەندییەکانی بزووتنەوە سەردانی دەفتەری سیاسیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانی لە کۆیە کردو لە لایەن بەڕێزان کاك حەسەن شەرەفی، جێگری سکرتێری گشتیی حیزب و هاوڕێیان عەلی مێهرپەروەرو محەممەدنەزیف قادری، ئەندامانی دەفتەری سیاسی و کەماڵ کەریمی و ڕۆستەم جەهانگیری ئەندامانی کومیتەی ناوەندییەوە پێشوازی لێکرا.

لەو دیدارە دۆستانەیەدا بەڕێز کاك باپیر کامەلا باسێکی لە سەر مێژووی بزووتنەوەی جووتیاران و خەبات و تێکۆشانیان و دەوری چالاکیان لە پرۆسەی سیاسیی هەرێمی کوردستان و ڕاوبۆچوونیان لە سەر خەباتی نەتەوایەتی گەلی کوردو زەروورەتی هاوخەباتی و هاوئاهەنگی لە نێوان هێزە سیاسییەکان ئاماژەی پێکراو لەو پێوەندییەدا هەڵوێستی سیاسی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانی لە گۆڕەپانی خەباتی نەتەوایەتی و دێموکراتیی کوردستاندا بەرز نرخاندو وتی: "سیاسەت و پێوەندییە نەتەوەیی و نیشتمانییەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بۆ هەموو تێکۆشەرێکی کورد جێی شانازی و سەرفرازییە".

پاشان بەڕێز کاك حەسەن شەرەفی وێڕای دەربڕینی خۆشحاڵی لە سەردانی هەیئەتی بزووتنەوەی جووتیارانی کوردستان لە دەفتەری سیاسیی حیزب، سپاسی ئەو هەستە پاکەی ئەوانی بە نیسبەت حیزبی دێموکرات و جووڵانەوەی ڕزگاریخوازیی کورد کردو لە سەر ڕەوشی سیاسیی ئێران و کوردستان و ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست و پرسی کورد باسێکی سیاسیی پێشکەش کردو بەتایبەت باسی ئەو تەنگەژەیەی ئێستا ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی لە بواری نێودەوڵەتی و نێوخۆییەوە لە سەر چەکی ئەتۆمی و پێشێلکاری مافی مرۆڤ و دەستێوەردانی ڕێژیم لە کاروباری وڵاتان و یارمەتیکردن بە تێرۆریزم تووشی بووە کردو دوای ئەوە بەشدارانی کۆبوونەوە ڕاوبۆچوونی خۆیانیان لەو پێوەندییانەدا دەربڕی و لە کۆتاییدا لە سەر پێوەندیی دۆستانەی هەردوولا و بەردەوامبوونی دیدارەکان پێداگیرایەوە.

سەردێڕی هەواڵەکانی دیکە

- بە بیانووی گەڕان بەدوای چەك دا هێزەکانی ڕێژیم تەنگوچەڵەمە بۆ خەڵکی گوندێکی کامیاران پێك دەهێنن
- پێك هاتنی گرووپی پارلمانتێری کوردو سویسی
- ئاهەنگی شایی و خۆشیی خەڵکی کوردستان بە بۆنەی دەست بەکاربوونی TISHK tv ەوە
- بریندار بوونی کاسبکارێك بە هۆی دەستڕێژی هێزی ئینتیزامییەوە لە ناوچەی سەردەشت
- دەرکردنی بڕیاری زیندانیکردنی ڕۆژنامەنووسێکی کورد
- دەستبەسەرکردنی هاوڵاتییەك لەلایەن هێزەکانی ئیتلاعاتی مەهابادەوە
- کاسبکارێکی سەقزی بەهۆی دەستڕێژی هێزەکانی ڕێژیمەوە گیانی لە دەست دا
- سمیناری لێکدانەوەی زمانناسانەی زمانی کوردی لە مەریوان دا بەڕێوەچوو
- کۆڕێکی ڕێزگرتن لە هونەرمەندانی هەورامی لە ناوچەی دیواندەرەدا بەڕێوەچوو
- پیرۆزبایی بە بۆنەی کرانەوەو دەست بەکار بوونی کاناڵی "تیشك"ەوە
- کرانەوەی تیشك تیڤی بوو بە مایەی خۆشحاڵیی خەڵکی کوردستان
- لە تێکهەڵچوونی نێوخۆیی هێزەکانی ڕێژیم دا جاشێك کوژرا
- لە ناوچەی هەورامان دا باوکی شەهیدێکی حیزب کۆچی دوایی کرد
- لەندەن: خۆپیشاندانێك لە دژی سیاسەتەکانی کۆماری ئیسلامی بەرانبەر نەتەوەکانی ئێران
- مەریوان: مەلا محەممەد کوردستانی لەلایەن کەسێکی نەناسراوەوە کوژرا
- بریندار بوونی دوو کەس بەهۆی دەستڕێژی هێزی ئینتیزامی، لە ناوچەی شنۆ
- پەیامی پیرۆزبایی هونەرمەند کاك ڕەشید فەیزنەژاد بە بۆنەی دەستبەکاربوونی کاناڵی "تیشك"ەوە
- سوپاسنامەی کۆمیسۆنی تەشکیلاتی حیزب بۆ ئەندامان و لایەنگران و دۆستانی حیزب
- پشتیوانیی کوردەکانی باکووری خۆراسان لە ئازەرییەکان
- پیلانی ڕێژیم بۆ تێکدانی یەکیەتی و هاوخەباتیی کوردو ئازەری
- خۆپیشاندەرانی ئازەری دەفتەری ڕۆژنامەی "ایران" و "دەنگ و ڕەنگ"ی ورمێیان ئاگر تێبەردا
- لە زانکۆی کوردستان دا کۆنگرەیەك بۆ ڕێزگرتن لە مامۆستا عەبدولکەریم مودەڕێس بەڕێوەچوو
- لە مانگرتن و خۆپیشاندانی خوێندکارانی زانکۆی تاران دا دروشمی "مەرگ بۆ ڕێژیمی دیکتاتۆری ئێران" درا
- بۆ دەربڕینی ناڕەزایی لە سووکایەتیکردن بە تورکەکان هەزاران کەس لە تەوریز ڕژانە سەر شەقامەکان
- سووکایەتیکردن بە تورکەکان و درێژەی مانگرتنەکانی خوێندکارانی تورك
- ٨ کەس لە خۆپیشاندانەکانی خەڵکی نەغەدە کوژران
- کۆبوونەوەی کاربەدستانی ڕێژیم لە نەغەدە بۆ هەڵسەنگاندنی زەرەرو زیانەکانی خۆپیشاندانی خەڵك
- کۆچی دوایی ئەندامێکی تێکۆشەری حیزب لە شاری دەماوەند
- کۆچی دوایی ئەندامێکی لەمێژینەی حیزب لە نەغەدە

بۆ خوێندنەوەی نێوئاخنی هەواڵەکانی سەرەوە بڕواننە ماڵپەڕی "کوردستان میدیا"

کۆبوونەوەی گرووپی کاری کوردان لە ئەنتێرناسیۆناڵ سۆسیالیست

هەواڵنێری نێرداروی "کوردستان"

کاتژمێر ١١/٣٠ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی دووشەممە، ٨ی جۆزەردانی ١٣٨٥ی هەتاوی، بەرامبەر بە ٢٠٠٦/٥/٢٩ی زایینی، کۆبونەوەی ساڵانەی گرووپی کاری کوردان لە ئەنتێرناسیوناڵ سۆسیالیست بە سەرۆکایەتیی لویس ئەیالا، سکرتێری گشتیی ئەنتێرناسیوناڵ سۆسیالیست، لە هاوینە هەواری دووکان لە هەرێمی کوردستانی عێراق بەرێوە چووە.

ئەو کۆبوونەوەیە بە بەشداریی کونی فریدریکسۆن، سەرۆکی گرووپی کاری کوردان لە SIو، وەفدی ژمارەیەك لە حیزبەکانی ئەندام لە SI و ئەندام لە کومیتەی کاری کوردان دا ، لە وڵاتی فەڕانسە، نورویژ، سوئید، ئیتالیاو یونان و هەروەها نوێنەرانی حیزبە کوردستانییەکانی وەك حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، یەکیەتیی نیشتمانیی کوردستان، پارتی دێموکراتی کوردستان، پارتی دێموکراتی گەل لە تورکیە و کۆمەڵەی شۆڕشگێڕی زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێران پێك هات. پێکهاتنی ئەم کۆبوونەوەیە لە هەرێمی کوردستان دا گرینگییەکی تایبەتی خۆی هەبوو. کۆبوونەوەکە لە لایەن بەڕێز مام جەلال تاڵبانی، سەرۆك کۆماری عێراقی فیدراڵ کرایەوەو بەڕێزیان لە وتارەکەی خۆیدا بەو بۆنەوە وێڕای بەخێرهاتنی میوانەکان خۆشحاڵیی خۆی لە بەرێوەچوونی ئەم کۆبوونەوەیە لە هەرێمی کوردستان دەربڕی و داوای سەرکەوتنی بۆ کۆبوونەوەکە خواست.

کۆبوونەوەکە بە قسەکانی بەڕێز لوئیس ئەیلا بە ڕەسمی کارەکانی خۆی دەست پێ کرد. لەو کۆبوونەوەیەدا بارودۆخی گشتیی عێراقو کوردستانی عێراق، ئێرانو کوردستانی ئێران، تورکیەو کوردستانی تورکیە هەرکام بە جیاە کەوتنە بەرباسو لە باسەکان دا دەستەی نوێنەرایەتیی کورد لە هەرکام لە پارچەکانی کوردستان، باسێکی گشتی و تێروتەسەلی پێشکەشی بەشدارانی کۆبوونەوەکە کرد. پاش هەر باسو ڕاپۆڕتێك لە سەر وەزعی گشتیی هەرکام لەو وڵاتانە، بەشدارانی کۆبوونەوەکە ڕاو بۆچوونی خۆیان لەو پێوەندییەدا دەردەبڕی.

لە لایەن حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانیشەوە کە ئەندامی ئەنتێرناسیوناڵ سۆسیالیست و ئەندامی کومیتەی کاری کوردان لە ئەنتێرناسیوناڵ سۆسیالیستە، وەفدێك بە سەرۆکایەتیی بەڕێز کاك حەسەن شەرەفی، جێگری سکرتێری گشتیی حیزب لە کۆبوونەوەکە و باسەکانی ئەم کۆبوونەوەیەدا بەشدار بوو.

جێگری سکرتێری گشتیی حیزب جیا لە دەربڕینی ڕاو بۆچوونی حیزب لە پێوەندی لە گەڵ ئاڵوگۆڕەکانی ناوچەو بە تایبەتی عێراق و هەرێمی کوردستان و کارتێکەرییان لە سەر وەزعی ناوچەکەو وڵاتانی دەوروبەر، باسێکی لەمەڕ وەزعی ئێران بە گشتی و بارودۆخی ئێران لە یەك ساڵی ڕابردوو و پاش هاتنە سەرکاری مەحموودی ئەحمەدی نەژاد، بە تایبەتی وەزعی کوردستانی ئێران پێشکەش کرد و سێ پێشنیاری لە پێوەندی لە گەڵ ئێران بە گشتی و مەسەلەی کورد بە تایبەتی خستە بەردەم ئەنتێرناسیوناڵ سۆسیالیست.

کاك حەسەنی شەرەفی، سەرۆکی وەفدی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، لە بەشێك لە وتارەکەیدا بە وردی تیشکی خستە سەر پێشێلکاریی مافی مرۆڤ لە لایەن ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیی ئێرانەوەو گوتی:" پێشێلکاریی سیستماتیکی مافەکانی مرۆڤ لە ئێرانداو بە تایبەت ئازادیی بیرو ئەندێشە گەیشتۆتە ئەوپەڕی خۆی. ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی بە شێوەیەکی سیستماتیك ئەشکەنجە بە کار دەێنێ و بۆ دەمکوت کردنی بەرهەڵستکاران و جیابیران، زیندانی درێژماوەی تاکەکەس دەبڕێتەوە.

زۆربەی ئەندامانی کابینەی ئەحمەدی نەژاد ـ بە شەخسی خۆشیەوە ـ تاوانبارن بە پێشێلکردنی مافەکانی مرۆڤ و کوشتنی ڕووناکبیران و خوێندکاران و بەرهەڵستکارانی سیاسی لە ماوەی ٢٧ساڵ تەمەنی ئەو ڕێژیمەدا.

سەرکۆماری ڕێژیم، مەحموودی ئەحمەدی نەژاد بە پێی لێکۆڵینەوەی پیتر پیلتس یەکێك لە ئەندامانی تیمی تیرۆری ڕێبەری مەزنی نەتەوەی کورد، دوکتۆر عەبدولڕەحمان قاسملوو بووە، ناوبراو بە پێی ڕاسپاردەکانی ڕێبەری ناهەڵبژێردراوی ڕێژیم " عەلی خامنەیی" کابینەیەکی پێك هێناوە کە زۆربەی ئەندامانی ئەو کابینەیە، ئەندامانی پێشووی سوپای پاسدارانو دەزگا ئەمنییەتییەکانی ڕێژیم بوون. ئەو کابینەیە هەر لە سەرەتای دەسبەکاربوونیەوە، شاڵاوێکی سەرتاسەریی کردە سەر سەنگەرەکانی ئازادی و مافی مرۆڤ. ڕۆژنامەسەربەخۆکانی داخستو ڕۆژنامەنووسە بوێرەکانی ڕاپێچی زیندانەکان کردو ئەو ژمارە کەمەش لە رووناکبیران و ڕۆژنامەڤانان کە لەو شالاوە دەربازبوون لە بەر فەزای ترس و دڵەڕاوکێ و بە ناچار وڵاتیان بە جێهێشت.، یان تووشی خۆسانسۆری و خۆخواردنەوە بوون و خۆیان لە ڕۆشنگەری و ڕەخنەگرتن لە کردەوەکانی ڕێژیم پاراست.

کاربەدەستانی ڕێژیم لە ساڵی ٢٠٠٥ی زایینیدا، وێب سایتەکان و هەواڵنێرە ئینتێرنێتییەکانیان بە مەبەستی ڕێگەگرتن لە بڵاوبوونەوەی ئازادانەی هەواڵو زانیاری لە ڕێگەی تۆڕی ئێنتێرنێتەوە، کردە ئامانجی هێرشی خۆیان، دەیان وێبلاگنووس و ڕۆژنامەڤانی ئینتێرنێتی زیندانی کراون و خراونەتە سللولی تاکەکەسییەوە. جیا لەوەی ڕێژیم بە شێوەیەکی سیستماتیك دەستی کردوە بە فیلتێر کردنی ئەوسایتانەی کە هەڵگری هەواڵو ڕاڤەی سیاسین لە ناوخۆو دەرەوەی ئێران. بۆ نموونە تەواوی سایتە ئینتێرنێتییەکانی حیزبی دێموکراتیکوردستانی ئێران لە لایەن ڕێژیمەوە فیلتێرکراون.

پاش داخرانی ڕۆژنامەو گۆڤارە سەربەخۆکان، ڕەوشی زیندانەکان بە تایبەت ئەو زیندانانەی کە بە نهێنی لە ژێر چاوەدێریی سوپای پاسداران دا بەڕێوەدەبرێن، ڕۆژ لە دوای ڕۆژ خراپتر و نامرۆڤانەتر بووە...".

جێگری سکرتێری گشتیی حیزب، لە پێوەندی لەگەڵ کوردستانی ئێران بە ئاماژە بەوەی کە خەڵکی کوردستان لە ساڵی ڕابردوودا بوێرانەتر ئامانجە نەتەوایەتیو مرۆڤانییەکانیان هێناوەتە گۆڕێو نیشانیان داوە کە ئەو ڕێژیمە لە کوردستاندا کەمترین پێگەی جەماوەریو کۆمەڵایەتیی نیە، گوتی: "ئەگەرچی خەڵکی کوردستان لە ساڵی ڕابردوودا لە ڕەوتی خەبات بۆ ئازادیو دێموکراسیدا، کوردستانیان کردە مەیدانی خەباتو بەربەرەکانێ دژی ڕێژیمی ئازادیکوژی ئیسلامیی ئێرانو لەو پێوەندییەدا چەند هەنگاوێکی بڵێندیان هەڵهێناوە، بەڵام بەو حاڵەش خەڵکی کوردستان بوونەتە قوربانیی هێندێ دیاردەی نێگەتیڤی کۆمەڵایەتی کە زۆربەی زۆریان پێوەندییەکی ڕاستەوخۆیان بە سیاسەتەکانی کۆماری ئیسلامی لە کوردستاندا هەیە. بێکاری، نەبوونی ئاسۆیەکی ڕوونو گەش بۆ داهاتوو، لە سەرەکیترین گرفتەکانی لاوانی کوردستانن. ئێعتیاد بە ماددە سڕکەرەکان هەڕەشەیەکی بێئەملاو ئەولایە بۆ ژیان. تەقینەوەی مین بە تایبەتی لە ناوچە سنوورییەکاندا ڕۆژ نیە چەند خێزانێکی کورد تووشی کارەساتێکی تراژیدی نەکا."

کاك حەسەن شەرەفی هەر لە پێوەندی لەگەڵ کوردستاندا بە ئاماژە بەوەی کە لە ئێرانو کوردستانی بندەستی کۆماری ئیسلامیدا، قەت ئازادیی بەیان نەبووەو دوای هاتنە سەرکاری ئەحمەدینەژاد گوشارەکانی سەر چالاکە سیاسیو ڕووناکبیرەکان چڕتر بۆتەوە گوتی: "دەیان کەس لە ڕۆژنامەنووسانی کوردستانو چالاکە سیاسیو فەرهەنگییەکان کەوتوونەتە بەر پەلامارو هێندێکیان زیندانیی درێژماوەیان بۆ بڕاوەتەوەو هێندێکیان بە ناچاری کوردستانیان بەجێ هێشتوەو هێندێکی دیکەیان بە وەسیقەو بە شێوەیەکی کاتی ئازادکراونو چاوەڕێی دادگایی کردنن. دەیان ڕۆژنامەنووسی کورد بانگ کراونەتە دادگاو هێندێکیان بەو پەڕی دڵڕەقییەوە ئەشکەنجە دراونو چەندین بڵاڤۆکی کوردی لەو ماوەیەدا، مۆڵەتی کارکردنیان لێ سەندراوەتەوە. سەبارەت بە حەرەکەتە ئیعتیرازییەکانی خەڵکی شارەکانی کوردستانو شێوەی سەرکوتی خۆپیشاندانەکانو ئەو کوژراو بەندکراوانەی کە لێیان کەوتۆتەوە، ڕاپۆرتێك بە نووسراوە دراوەتە خزمەتتانو لە دووپاتکردنەوەیان خۆ دەبوێرم."

جێگری سکرتێری گشتیی حیزب لە بەشی کۆتایی وتارەکەیدا ئەم سێ پێشنیارەی پێشکەشی ئەنتێرناسیۆنال سۆسیالیست کرد: یەکەم: سەر لەنوێ پێداگری لەسەر پێکهێنانی کۆنفرانسێکی نێونەتەوەیی لە پێوەندی لەگەڵ مەسەلە ی کورد لە لایەن ئەنتێرناسیۆناڵ سۆسیالیستەوە بکرێتەوە.

دووهەم: ئەنتێرناسیۆناڵ سۆسیالیست کە ئەندامی ڕاوێژکاری ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکانە، لە شورای مافی مرۆڤی ئەو ڕێکخراوەیەی بوێ کە بۆ لێکۆڵینەوە لەسەر پێشێلکاریی بەربڵاوو بەردەوامی مافی مرۆڤ لە کوردستانی ئێراندا هەیئەتێك ڕەوانەی کوردستان بکا.

سێهەم: بە لەبەرچاوگرتنی سەرکوتی بەربڵاوی کورد لە ئێران، بە پێویستی دەزانین ئەنتێرناسیۆناڵ سۆسیالیست لە دانیشتنی داهاتووی خۆیدا، بڕیارنامەیەك لە پێوەندی لەگەڵ کۆماری ئیسلامی دەربکا. حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران وەك ئەندامی ئەنتێرناسیۆناڵ سۆسیالیست ئامادەیە گەڵاڵەی ئەو بڕیارنامەیە ئامادە بکاو لە ئێختیار، سکرتێری گشتیی ئەنتێرناسیۆناڵ سۆسیالیستی بنێ.

پێویستە بگوترێ وەرگێڕدراوی ئینگلیسیی ئەم وتارەی جێگری سکرتێری گشتیی حیزبو نوسخەیەك لە نموونەی ماف پێشێلکەرییەکانی کۆماری ئیسلامی لە ئێرانو کوردستانو ڕووداوەکانی یەکساڵی ڕابردوو لە کوردستانی ئێران، بە نووسراوە درا بە هەیئەتە خارجییەکانی بەشدار لەم کۆبوونەوەیەدا.

کاتژمێر ٦ی ئێوارە پاش کۆتاییهاتنی کاری کۆبوونەوەکە کۆنفرانسێکی چاپەمەنی لە دەرەوەی هۆڵی دانیشتنەکە پێك هات کە لەودا بەڕێزان لوئیس ئەیالا، سکرتێری گشتیی ئەنتێرناسیۆناڵ سۆسیالیستو کونی فریدریکسۆن، سەرۆکی گرووپی کاری کوردان لە SI باسێکیان لە پێوەندی لەگەڵ کاری کۆبوونەوەکان پێشکەش کردو وەڵامی پرسیاری هەواڵنێرییەکانیان دایەوە.

هەواڵنێری نێرداروی "کوردستان میدیا" بۆ کۆبوونەوەی گرووپی کاری کوردان لە SI لە هاوینەهەواری دووکان

بە لەبەرچاوگرتنی سەرکوتی بەربڵاوی کورد لە ئێران، بە پێویستی دەزانین ئەنتێرناسیۆناڵ سۆسیالیست لە دانیشتنی داهاتووی خۆیدا، بڕیارنامەیەك لە پێوەندی لەگەڵ کۆماری ئیسلامی دەربکا. حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران وەك ئەندامی ئەنتێرناسیۆناڵ سۆسیالیست، ئامادەیە گەڵاڵەی ئەو بڕیارنامەیە ئامادە بکاو لە ئێختیار، سکرتێری گشتیی ئەنتێرناسیۆناڵ سۆسیالیستی بنێ.

وتوویژی گۆڤاری "مەڵبەند" لە گەڵ سکرتێری گشتیی حیزب بەڕێز کاک مستەفا هیجری

وەزعی سیاسیی ناوچەی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست چاوەڕوانی گۆڕانێکی مەزنە، چونکە لە لایەکەوە فشارێکی نێودەوڵەتیی توند بەسەر هەندێ وڵاتانی ناوچەکەوە هەیە، بۆ گۆڕینی سیستمە دیکتاتۆرییەکان بۆ دێموکراتیەت. لە لایەکی تریشەوە چەندین قەیرانی نێوخۆییش لە زۆربەی وڵاتانی ناوچەکەدا سەریان هەڵداوەو، ناڕەزایی گەلانی ئەم وڵاتانە ڕۆژ لەدوای ڕۆژ پەرەدەستێنێ. ئێران یەکێك لەو وڵاتانەیە کە کەوتۆتە نێو مەرکەزی گوشارە نێوخۆیی و دەرەکییەکانەوە، کە چاوەڕوان دەکرێ لە ئایەندەیەکی نزیکدا ئامادەیی بکرێ بۆ گۆڕینی ئەو ڕیژێمە سەرکوتکەرو دیکتاتۆرە، بەتایبەتی ئەمریکا خەریکە هەڵوێستی خۆی ئاشکرا بکا ، تەنانەت راشکاوانەش باس لە بە کارهێنانی هێزی سەربازی دژی ئێران دەکا، کە ئەوەش وا دەکا هێزەکانی ئێران خۆ ساز بدەن بۆ هەر گۆڕانێکی داهاتوو. بۆیە لە سۆنگەی ئەو گۆڕانکارییانەدا (مەڵبەند) ویستی بیروبۆچونی سیاسەتمەدارانی ئێران لەو بارەیەوە بزانێ، بە تایبەتی سەرکرداتیەتیی کورد کە ئەمڕۆ حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران وەکوو حیزبێکی خاوەن ئەزموونی دووردرێژ بە دامەزراندنی کۆمارێکی سەربەخۆ، لە ریزی پێشەوەی حیزبە نەیارەکانی ئێرانە.

لە دەوروبەری کۆیەدا لە گەڵ کاك مستەفا هیجری سکرتێری گشتی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، دواین، سەرەتا ویستمان خوێندنەوەی حیزبی دێموکراتو سەرکردایەتیی کورد لە بارەیی پێشهاتەکانی ناوچەکە، بزانین.

ئەویش لە وەڵامدا وتی: بێگومان ئێستا ئێران لە ژێر فشارێکی نێودەوڵەتیی گەورەدایە، ئەو فشارەش هی ئەمڕۆ نیە، بەڵکوو دەمێکە کۆمەڵگای نێودەوڵتی خەریکی هێنانەکایەی گۆڕانکاریەکە لە سیستمی حوکمی کۆماری ئیسلامیدا، پێمان وایە بۆ رووبەڕبوونەوەی ئێران لە گەڵ گوشارە دەرەکیو ناوخۆیی‌یەکان کۆماری ئیسلامی چەند هەنگاوێکی گرتۆتە بەر، لەوانەش هەڵبژاردنی خودی ئەحمەدی نەژاد بە سەرکۆمار، کە یەکێك لە موحافیزەکارە توندڕەوەکان. ئەو هەراو هەڵایەی ئیستاشیان لە سەر بەرنامە ئەتۆمییەکە، هەوڵێکە بۆ مەشغوڵ کردنی میللەتانی ناوەوەو لە بیربردنەوەی قەیرانە توندەوکانی ناوخۆی کۆماری ئیسلامیی ئێران.لە بەر رۆشنایی ئەم پێشهاتانەش ئێمە چ لە ئاستی ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانیو چ لە سەر ئاستی حیزب ، چەند هەنگاوێکمان ناوە. جارێ لە سەر ئاستی ئۆپۆزسیۆن هەوڵمان داوە تواناکانی گرووپەکانی نێو ئۆپۆزیسیۆن یەك بخەین، ئەوەبوو توانیمان بەرەیەکی فراوان پێك بهێنین لە نوێنەرانی کوردو عەرەبو تورکمانو بەلووچەکانو ئازەرییەکانو ناومان نا (کۆنگرەی فیدراسیۆنی گەلانی ئێران)، ئێستا ئەو کۆنگرەیە چالاکیی سیاسییانەو دیبلۆماسییانەی خۆی لە ئاستی دەرەوەدا بە جێ دەهێنێت، لە سەر ئاستی حیزبی دێموکراتیشدا، ئێستا سەرقاڵی چەندین کاری رێکخستنی ناوەوەو دەرەوەین. لە سەر ئاستی ناوەوە خەریکی رێکخستنی جەماوەری گەلەکەمانین، وەکوو خۆشتان دەزانن ئێمە خەباتی نهێنی دەکەین لە ناوەوە، بۆیە ئێستا خەریکی ئەوەین جەماوەری کورد لە ناوەوەدا رێك بخەینەوەو ئامادەیان بکەین بۆ پێشوازیکردن لە هەر پێشهاتێکی تازە، بۆ ئەو مەبەستەش خەریکی دامەزراندنی کاناڵێکی ئاسمانین کە بەشێکی زۆری لە کارەکانی بەڕێوە چووەو پەخشی ئەزموونی دەستی پێکردووەو ئەگەر هیچ گیرو گرفتێکی تەکنیکی نەیەتە پێشەوە لە ماوەیەکی نزیکدا پەخشی ئاسایی دەست پێدەکا، هەڵبەت مەبەستی سەرەکییش لە دامەزراندنی ئەو کاناڵە ئاسمانییە، ئەوەیە کە ببێتە پردێك لە نێوان ئێمەو کۆمەلانی خەڵکی کورد لە ناوەوەی وڵاتدا، هەروەها دەمانهەوێت ببێتە مینبەرێك بۆ ئوپۆزیسیۆنی ئێرانی تا سیاسەتەکانی زیاتر بە گەلانی ئێران ئاشنا بکا، وەکوو خۆشتان دەزانن چەندین ساڵە کۆماری ئیسلامیی ئێران بە پرۆپاگەندەکانی میدیاکانییەوە، هێرشی بەردەوامی هەیە لە سەر لایەنەکانی ئۆپۆزیسیۆنی ئێران، کە هیچ دەروازەیەکی وایان نەبووە رووبەڕووی ئەو ئالەتە ئیعلامییە گەورەی ریژێمی ئیسلامی ببنەوە. بۆیە بوونی ئەو کاناڵە هەنگاوی زۆر باشە بۆ پێشەوە چوونی خەباتی رەوای گەلەکەمان. ئەوە جگە لەوەی کە نوێنەرانی حیزب لە هێندێ وڵاتانی دونیاشدا کاری دیپلۆماسیو سیاسیی خۆیان دەکەن وەکوو ئەمریکاو فرانسەو ئەڵمانو بریتانیا.

لە سەر ئاستی ئۆپۆزسیۆن هەوڵمان داوە تواناکانی گرووپەکانی نێو ئۆپۆزیسیۆن یەك بخەین، ئەوەبوو توانیمان بەرەیەکی فراوان پێك بهێنین لە نوێنەرانی کوردو عەرەبو تورکمانو بەلووچەکانو ئازەرییەکانو ناومان نا (کۆنگرەی فیدراسیۆنی گەلانی ئێران) ، ئێستا ئەو کۆنگرەیە چالاکیی سیاسییانەو دیبلۆماسییانەی خۆی لە ئاستی دەرەوەدا بە جێ دەهێنێت،

پ: جەنابت باسی کاری دیپلۆماسیو ئیعلامیت کرد، بەڵام باسی هەنگاوە سیاسییەکانت نەکرد، ئایا هیچ پێوەندییەکتان لە گەڵ ئەمریکادا دامەزراندوە کە ئەو زیاتر پەرۆشی گۆڕانە لە ئێراندا؟

و: پەیوەندییەکانمان لە گەڵ ئەمریکادا ئاساییە، بەڵام نەچۆتە پێش، ئەمریکا ئەجندای خۆی هەیە لە ناوچەکەدا، بەڵام تا ئێستا هیچ سسیاسەتێکی روونی بەرامبەر بە ئێران ئاشکرا نەکردوە، کاتی خۆی منو مامۆستا عەبدوڵڵای حەسەنزادە، سەردانی ئەمریکامان کردو چەند کەسانێکمان لەوێ بینی ، بەڵام ئێمە لە ئاستی ئەم جۆرە پێوەندییە رازی نین. ئێمە پێمان وایە ئەو شێوە گۆڕانەی لە عێراقدا کرا بۆ گۆڕینی ریژێمی سەددام، رەنگە بۆ وڵاتی ئێران گونجاو نەبێ، بۆیە پێمان باشە بیر لە ئەڵترناتیڤی‌تر بکەنەوە لە سەروشیانەوە هاوکاریکردنی ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانی بە شێوەی ماددیو مەعنەوی تا ئەوان گۆڕانەکە بێننە دی. ئەمڕۆ لە ناوەوە ناڕەزاییەکی توند هەیە بەرامبەر بە ریژێمی ئێران، رۆژانە خەڵك دەرژێنە سەرشەقامەکانو خۆپیشاندان ساز دەکەن، ئێستا من لێرە لەگەڵت دانیشتووم کرێکارانی کۆمپانیایەك لە تاران بۆ بیستەمین رۆژە مانیان گرتووە، رۆژ لەدوایی رۆژ گیانی ناڕەزایی بەرزتر دەبێت لە ناو خەڵکی ئێراندا، رۆژانە خەڵك شەهید دەبێ بە دەست هێزەکانی حکوومەتی ئێرانەوە.

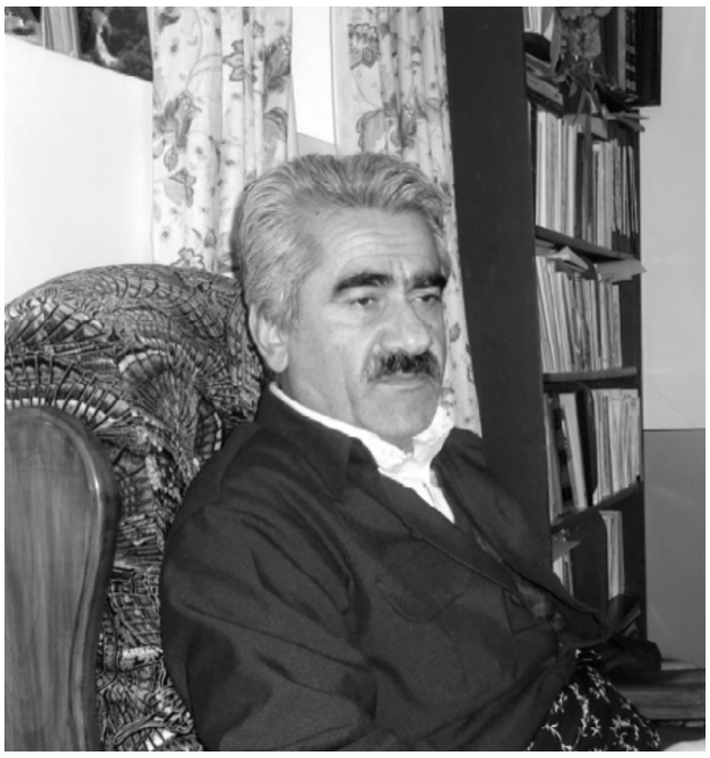

پ: لە کاتێکدا دونیا بە گوشارەکانی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتییەوە بۆ سەر ئێران مەشغووڵە، ئێستا باس لەوە دەکرێ گوایە بەڕێز مام جەلال سەرۆکی عێراق، داوای لە ئێوە کردبێ هیچ جۆرە چالاکییەکی عەسکەری دژی ئێران لە خاکی کوردستانەوە نەکەن؟

و: ئەمە وانیە، حکوومەتی عێراق خۆیی دەمێکە ئەو داوایەی لە ئێمە کردوە پێش بوونی بەڕێز مام جەلال بە سەرۆك کۆماری عێراق.ئێمە خۆشمان هیچ جۆرە چالاکییەکی عەسکەریمان نییە لە وەتەی لە کوردستانی عێراقدا نیشتەجێین، چوونکە نامانەوێت کێشەو گیروگرفت بۆ برایانی خۆمان لێرە درووست بکەین. ئێمە ئاگامان لەو دەخاڵەتانە هەیە کە کۆماری ئیسلامی لە باشووی عێراقدا دەیکاو چ کێشەیەکی بۆ خەڵکی ئەوێ ناوەتەوە، بۆیە قەت واناکەین .ئێرەش ئەو دەخاڵەتە بە سە بە بێ ئێمە بیکا.

پ: کاك مستەفا لە سەر ئاستی حیزبی دێموکراتدا دەنگۆی ئەوە هەیە گوایە چەند باڵێك لە ناو حیزبدا دروست بووە. دەمانهەوێت راشکاوانە هەقیقەتی ئەو باڵو باڵکارییەمان بۆ روون بکەیتەوە؟

و: دیارە پێم خۆشە ئەوەتان عەرز بکەم کە حیزبی دێموکرات هەر لە سەرەتاوە باڵی جیا جیای تێدا هەبووە، سەرنج بدە زەمانێك ئەحمەد تۆفێق باڵێکی لە ناو حیزبدا دروست کرد، دوای ئەو لە سەردەمی کۆماری ئیسلامی ئێراندا، کە تازە ئاشکرا بوو، لە نێو حیزبی دێموکراتدا باڵێك دروست بوو کە سەر بە حیزبی توودە بوو. هەڵبەت ئەوان جودا بوونەوە، وەکوو کاك غەنی بلووریانو نێوی خۆیان نا پەیڕەوانی کونگرەی چوارەم، بە دوای ئەوانیش باڵێکی دیکە لە ناو حیزبدا پەیدا بوو، ئەویش کە دیتمان هێندێ لە هاوڕێیانمان جوودا بوونەوەو حیزبێکی تازەیان پێك هێنا بە نێو حیزبی دێموکرات رێبەرایەتیی شۆڕشگێڕ. دواییش توانیمان لە رێگەی موزاکراتەوە جارێکی دیکە یەك بگرینەوە. ئێستاش لە نێو حیزبی دێموکراتدا رەنگە کەسانێك هەبن، فکریان جیاواز بێت، لە گەڵ کەسانی‌تری ناو حیزبەکە، ئەوە هۆکەی دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی لە نێو حیزبی دێموکراتدا ئازادی هەیە، یاخود بڵێین ئەوەی لە سەرکردایەتی هەڵنەبژێردراوە دەتوانێ قسەی خۆی بکا، لە دوای کونگرەی سێزدەهەم، ئاڵوگۆڕێك لە حیزبی دێموکراتی کوردستاندا هاتە پێشێ ئەویش ئاڵوگۆڕی دەسەڵات بوو، هێندێ لەو هاوڕێیانەمان کە لە دەسەڵات نەمان بە بڕیاری کونگرە، بە دەلایلێك کە پێویست بکا دەچمە سەریان، ئەوانە لە ئەنجامی سەرنەکەوتنیان لە هەڵبژاردندا ناڕازی بوون لە حیزبی دێموکرات، ئێستاش رێزیان بۆ ئێمە هەیەو ئەگەر لە کونگرەی داهاتوودا ئەوان توانیان دەسەڵات بگرنەوە دەست، ئەوکات رەنگە ئۆپۆزیسیۆنێکی‌تر یا باڵێکی‌تر لە ناو حیزبدا دروست ببێتەوە.

پ: کەواتە بوونی چەندین باڵی جیا لە ناو یەك حیزبدا تۆ بە کارێکی ئیجابی دەزانی؟

و: بەڵێ من بە شتێکی ئیجابی دەزانم.

پ: ئەی لەوە ناترسیت ئەو پەرشوبڵاوییە لە ناو حیزبدا رەنگدانەوەی خراپی هەبێ بە سەر هەڵسووڕانی حیزبو دەستێوەردانی لایەنی‌تر بەوەی ئاگری دووبەرەکی لە نێو هاوڕێیانتاندا خۆش بکەنەوە؟

و: نەخەیر من وای نابینم، ئەو گیانی ئۆپۆزیسیۆنەی لە ناو حیزبی دێموکراتدا هەیە رەنگە زۆر کەس نەیزانێ ، بەڵام هەندێکیان کە دەیزانن هەوڵدەدەن کە گەورەی بکەنو وەکوو کۆماری ئیسلامی کە باس لەوە دەکەن ئەوە سەرکردایەتی حیزبی دێموکرات لە نێوخۆیاندا شەڕ دەکەنو خیلافاتیان هەیە،بە پێچەوانەوە من ئەو شتانە زۆر بە تەبیعی دەبینم و پێموایە درێژەپێدانی گیانی ئەو دێموکراتییە کە لەنێو کونگرەکانی حیزبی دێموکراتدا هەبووە، ئەوەش سیاسەتی ئێمە بووە لە دەفتەری سیاسیدا و لە ساڵۆنی گشتیدا.

پ: بەڵام هێندێ کەس باس لەوە دەکەن گوایە جەنابت باڵێکت لەناو حیزبدا هەیە؟

و: رەنگە ئەو نێوەیان لێ‌نابێ، ئێمە پێش بەستنی کۆنگرە گرووهێك بووین لە رێبەرایەتی حیزبدا ئیعترازمان هەبوو لە شێوەی ئیدارەکردنی حیزب و لە کۆبوونەوە گشتییەکان و پلینۆمەکاندا قسەی خۆمان کرد و نەزەری خۆمان داوە، زۆرینەی هاوڕێیانی حیزب ئەو نەزەرەی ئێمەیان قبووڵ کردووەو دەنگیان بە ئێمە داوە، جا ئەو قسانە من کردبێتم یان برادەرێکی‌تری ناو گرووهەکە، ئەوە گرنگ نیە، رەنگە هەندێ کەس وا بڵێت کە ئەوە باڵی منە، لە واقێعدا من ئێستا هیچ باڵێکم نیە. چوونکە من سکرتێری حیزبم، خۆشم بە سکرتێری هەموو حیزب دەزانم، چ ئەوەی لە گەڵ من بووە یان موخالیفم بووە، رەنگە لە ناو کۆمیتەی ناوەندیدا دوو بیری جیاواز هەبێت، یەکێکیان ئەوانەن کە بە زۆرینەی دەنگ لە کۆنگرە بردیانەوە، ئەوەی تریش ئەوانە بن کە ناڕازی بوون. بەڵام هیچیان لەوانە باڵی من نین. من وەکوو سکرتێری حیزب هی هەموویانم، رەنگە پێش کۆنگرە هەوڵم دابێ ئاڵوگۆڕێك بە سەر حیزبدا بێت، بەڵام من ئێستا سکرتێری حیزبم.

پ: حیزبەکەتان لە دامەزراندنیەوە قوربانییەکی زۆری داوە، رۆڵێکی گەورەشی هەبووە لە دامەزراندنی کۆماری کوردستان تا ئەمڕۆ، تێکۆشەری زۆری وەکوو دوکتور قاسملووو شەرەفکەندی و هی تریش گیانیان لەو پێناوەدا بەخشیوە، تۆ لە بۆتەی ئەو گۆڕانکارییە مەزنانەی ئێستا لە دونیادا روو دەدەن، هەڵسەنگاندنت چییە بۆ داهاتووی کوردستانی رۆژهەڵاتو رۆڵی کورد لەو گۆڕانکارییە ئیقلیمیەدا چۆن دەبینی؟

و: بەپێی ئەو ئاڵوگۆڕەی ئێستا لە ئارادایە پێموایە خەڵکی ئێمە لە جاران باشتر چاوی کراوەتەوە، ئەو داوایەی حیزبی دێموکرات کە فیدراڵییەتە بۆ کوردستانی ئێران خەڵکی باشتر تێ دەگات ، لە لایەکی تریشەوە هۆکارەکانی دەرەکی کە یارمەتیدەرن بۆ گۆڕانکاری لە ناوچەکەدا بە قازانجی کورد لە هەموو بەشەکاندا دەڕوات، یەك لەوانەش کوردستانی ئێرانە، ئێستا زۆر لە رابردوو گەشبینترین بەوەی کە ئەو ویستو داخوازییانەی میللەتەکەمان بۆیان تێکۆشاوە بێنێتە دی، بەڵام ئەوەش مانای ئەوەنیە ئەو ویستو ئاواتانەمان بە رۆژێکو مانگێکو ساڵێك دێنە دی، ئێمە موبارزەیەکی دووردرێژمان لە پێشە، ئەگەر چی ئێستا ئاسۆیەکی روونترە لەوەی رابردوومان.

پ: جەنابت باسی فیدرالی دەکەیت، لێرەش لە کوردستانی عێراقدا، بزوتنەوەی ریفڕاندۆم داوای سەربەخۆیی دەکەن، بە لاتانەوە سەیرنیە لە کوردستانی ئێراقدا بزوتنەوەیەکی جەماوەری گەورەهەبێت داوای سەربەخۆیی بۆ کوردستان بکات، لە کاتێکدا ئێوە خاوەن یەکەم کۆماری کوردستان بوونە، ئێستا دەگەڕێنەوە سەر فیدراڵی؟

و: ئەگەر راستییەکەت دەوێ من ناتوانم بڵێم لە کوردستانی ئێراندا کەسانێك نین حەز بە سەربەخۆیی نەکەن، تەنانەت لە کوردستانی ئێراندا هەندێ حیزب هەن سەربەخۆییخوازن. ئەوەی جەنابت دەفەرموویت داوایەکی رەوای میللەتی کوردە، مافی خۆمانە سەربەخۆ بین، شەهید قاسملوو قسەیەکی جوانی هەیە، دەڵێت: لە بەرامبەر ئەو هێرشو تەبلیغاتی جمهووریی ئیسلامیی ئێران کە دەیانکردە سەر حیزبی دیموکرات بەوەی جودایخوازە، دوکتور قاسملوو فەرمووی ئەگەر رۆژێك هەموو بەشەکانی کوردستان یەکبگرنەوە، ئەوە یەکگرتنەوەیە جودایيخوازانە نییە، ئێمە ئێستا جودا بوینەتەوە. جا بۆیە هەر کوردێك لە هەر بەشێکی کوردستانی دابەشکراودا ویستی یەك بگرێتەوە لە چوارچێوەی سەربە خۆییدا، ئەوە بە ویستێکی زۆر رەوایی دەزانم. بەڵام مەسەلە لێرە ئەوەیە ئایا ئێمەی کورد دەتوانیین بە هێزو بازوی خۆمان حکوومەتێکی یەکگرتووی لەو بابەتە پێك بهێنین، ئایا لە دنیادا هێزێکی وا کاریگەر هەیە کە بتوانێت یارمەتی میللەتی کورد بدات تا ئیستقلالی خۆی بە دەست بهێنێت. زاهیرەن نایبینین، بۆیە وەختێ دەچینە ناو سیاسەتەوە فەرق هەیە لە نێوان سیاسەتی واقیع بینانەو ویستو داخوازیی خەڵك کە دەچێتە ناو سیاسەتەوە دەبێت واقیع ببینیت، دەڵێن سیاسەت فەنی مومکینە، ئەگەر کورد لە کوردستانی عێراقدا بتوانێت سەربەخۆ بێت، توخوا مام جەلالو کاك مەسعوود دەچن ئەو هەموو شەڕو کێشەیە لە گەڵ عەرەبدا بکەن؟

پ: بەڵام کاك مستەفا، کوردی عێراق تەجرەبەیەکی زۆر بەپیتو درێژی هەیە لە سیاسەتی بەڕێوەبردندا بە بڕواتان وا نیە؟

و: بەڵێ رەنگە وابێت، بەڵام من گومانم لەوەش هەیە، من پێم وایە نە کاك مەسعوودو نە مام جەلال وا نین دڵیان لە خەڵکی‌تر کەمتر بسوتێت بۆ سەربەخۆبوون ، لەو برادەرانەی بزووتنەوەی رێفراندۆمیش کەمتر پەرۆشی سەربەخۆیی کورد بن. بەڵام ئەوان چوونکە هێزەکەی خۆیان دەبینن لە بەرامبەر هێزەکانی دەرەوەدو ئیقلیمدا، دەبێت سیاسەتەکانیان واقیعیتر بێت لەوانی‌تر.

هەڵبەت مەبەستی سەرەکییش لە دامەزراندنی ئەو کاناڵە ئاسمانییە، ئەوەیە کە ببێتە پردێك لە نێوان ئێمەو کۆمەڵانی خەڵکی کورد لە ناوەوەی وڵاتدا، هەروەها دەمانهەوێت ببێتە مینبەرێك بۆ ئوپۆزیسیۆنی ئێرانی تا سیاسەتەکانی زیاتر بە گەلانی ئێران ئاشنا بکا،

کوردستان
ژمارە: ٤٣٨(١٥ی جۆزەردانی ١٣٨٥)

سەرنجی ورده

مەسعوود بابایی

سەرنجی یازدەیەم

لێڕوانینی (رویکرد) ڕێزمانی

زمان کارگەیەکی گەورەیە. کارگەیەکی ئێجگار ئاڵۆز کە لەودا ئاستەکانی زمان پێکەوە کار دەکەن، بۆ ئەوەی کە مەبەستی سەرەکی کە هەمان پێوەندی Communication بێتە دی. بەڵام زمان تەنیا هۆکاری پێوەندی و لێك تێگەیشتن نیە، بەڵکوو لە ڕێگەی چەمکسازی formation concept، ئاماژەگەری Signification، باری واتایی Significance پێوەندییەکی دوو سەرە لەنێوان هزر و دیاردە / دیاردە و وشە و بە پێچەوانەوە دروست دەکا. هەرچەند هزر خولقێنەری زمانە بەڵام دواجار زمان دەبێتە دینامیزمی هزر، ئەم دینامیزمە هەمان چەمکسازییە کە لە بیاڤی زانستەکان دا ڕۆڵێکی ئێجگار گرنگی هەیە. پی بەپێی پێشکەوتنی هزر زمان ئامادەی گۆڕان دەبێ و لەگەڵ داهێنانەکانی مرۆڤ دا وشەو چەمك و زاراوکان پێك دێت. کەوابوو گەشەی خێرای هزر کە پەیوەستە بە بیرکردنەوەی تاکی مرۆیی و تاکی مرۆڤی کۆمەڵایەتی گەشەی خێرای پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانی لێ دەکەوێتەوە. هەموو ئەوانەش لەڕێگەی پرۆسەی پێوەندیکارییەوە دەبێت.

پێویستییەکانی ئێمە بۆ دەربڕین و دروست کردنی وشە و زاراوەی نوێ کە بارێکی سیمانتیکی و ئەپستمۆلۆژیکی تازەمان پێ ببەخشێ، هەردەم پەرۆشیی تاکی کۆمەڵایەتییە، ئەم پەرۆشییە لەپێناوی چییە؟ لە وەڵام دا دەبێ بڵێم کولتوور سازی و تەنانەت تواندنەوەی کولتووری (Cultural assimilation)ش لە ڕێگەی کارلێکی زمانییەوە دەبێ. هەروەها یەکپارچەیی کولتووری (Cultural integration) کە ئێمە وەکوو نەتەوەی کورد زۆر پێویستمانە و کۆڵەکەی دروستبوونی شوناسی کولتووریمانە، لەڕێگەی کارکردن لە کارگەی زمانمان دێتە دی. ئێمە لە لێڕوانینی ڕێزمانیدا بۆ هەڵوەدای ئەم ئامانجەین؟ بەر لەوەی باس لە لێڕوانینی زمانی بکەین پێویستە باسێکی کورت لە ڕێزمان بکەین.

ڕێزمان دەتوانین بە یاسا و ڕێسای ریزبوونی کەرەستەکانی زمان لە ڕێڕەوی خۆیدا کە ڕێڕەوی رستەیە پێناسە بکەین. کەرەستەکانی زمان زۆرن هەر لە فۆن و فۆنیم تا رستە کە گەورەترین یەکەی واتاییە کەرەستەی زمانن. بەڵام کەرەستە سەرەکییەکانی ئەمانەن:

بکەر و بەرکار و کردار. زمانە ئارییەکان لەرووی ریزبوونی کەرەستەکانی زمان زۆر نزیکن. رستە بەرزترین ئاستی زمانە کە زانستی رستەسازی یا سینتاکس لەم بابەتە دەکۆڵێتەوە. ڕێڕەوی رستەی زمانی کوردی بەم چەشنەیە:

بکەر ← بەرکار ← کردار　　　　تۆ نانەکەت خوارد Ø

فارسی　　　　تو غذایت را خوردی.

فاعل ← مفعول ← فعل

عربی　　　　اَلبلبلُ فَوقَ الشَجَرة.

فاعل ← فعل ← مفعول

یا

فعل ← مضاف و مضاف الیه　　　　وَ شَهَدَت الفترةَ الأخیرةَ.

ئەگەر سەیری ڕێڕەوی رستە لە هەرسێ زمانەکەدا بکەین ڕێسای ریزبوونی کەرەستەکانی زمان دەبینین. رستە کوردی و فارسییەکە لێك نزیکن، بەڵام لە رووی شوێنی جێناوەکان جیاوازن، بەڵام هەردووکیان لە عەرەبیەکەوە دوورترن، چونکە دوو خێزانی زمانین و لەگەڵ خێزانی زمانی سامی کە عەرەبی یەکێك لە زمانە سامی‌یەکانە، ناتەبان.

لێرەدا ڕێڕەوی رستەمان بۆ روون بوویەوە و جیاوازییەکەمان بۆ دەرکەوت بەڵام لەنێو رستەکان دا بەتایبەتی کوردی‌و فارسی وێڕای نزیکیی زۆریان، هەندێ جیاوازی هەن کە خوێنەر ڕەنگە بە بچووکیان بزانێ، هەر ئەم جیاوازییە بچووکانە کە لە رستەکان دا هەن، ئەگەر لێیان ورد بینەوە جیاوازیی گەورەن و بوونەتە هۆی دروستبوونی دوو زمانی جیاواز. لایەنەکانی دیکەی لێڕوانینی ڕێزمانی لە سەرنجەکانی داهاتوودا باس دەکەین.

ڕاچەنین

سامان کۆنەپۆشی

ئێرە یەکێك لەو شارانەیە کە لەکاتی شۆڕش دا چەندین جار کاول کراوە و تا ئێستاش لێرە هیچ دەنگۆیەك لە ئاوەدانکردنەوەی نەبووە و نیە. ئەمڕۆ ماتەم دایگرتووم و نامەوێ چیدی بینینی منداڵە میزاوییەکان، پیرێژنە موررێسەکان و کچە چڵکنەکان و... لەمە زیاتر ماتەمبارم بکات. هەربۆیە سواری ماتۆڕەکەم دەبم و بەرەو دەرەوەی شار وەڕێ دەکەوم.

کە وردە وردە لە شار دوور دەکەومەوە، دنیایەکی دی باوەشم بۆ دەکاتەوە. دەشتێك لێوانلێو لە جوانیی سەرەتاکانی بەهار. جریوەی چۆلەکەو گڤەی با و خوڕەی رووبار و خشەی گەڵاکان، هەرکامە مۆسیقایەکی تایبەت دەژەنن، ئەوان هیچ پێوەندییەکیان پێکەوە نیە، نە کۆرسێکی مۆسیقا لە خۆیان ڕێکدەخەن و نە هیچی دیکە، بەڵام کاتێك دەنگیان تێکەڵ بەیەك دەبێت و نە بارنێك تەڕییەکی ئاسمانیان پێ دەبەخشێت، کاتی خولقاندنی مۆسیقایەکە، کە مرۆڤ لە خولقاندنی‌دا بەشدار نیە.

کە چاوم لە کۆمەڵە گوڵە سپییەکان کرد، پێکەوە لەیەك شوێن دا رووابوون و گۆشەیەکیان بۆ خۆیان تەرخان کردبوو، چیدی هاڕەی ماتۆڕەکم نەدەبیست، چاوم تەنیا ئەو گوڵە سپییانەی دەبینی و گوێم تەنیا لەو مۆسیقا بەهەشتیە بوو. هەرچەند بەم جیهانە پڕ لە جوانیە نامۆ بووم، چونکی لە هەموو ژیانم دا جگە لە تەقەی تفەنگ و دیمەنە ناشیرینەکانی شەڕ شتی دیکەم نەبینیبوو و لەگەڵیدا نەژیابووم، بەڵام بەسەر هەستی نامۆیی‌دا زاڵ بووم و بەتەواوەتی ڕۆ چوومە نێو جیهانێك، جیاواز لەو جیهانەی کە تا ئەمڕۆکە لەنێویدا ژیاوم.

من کە ساتە ناخۆشەکانی شەڕ کاریگەرییەکی لەڕادەبەدەری لەسەر داناوم، لە ناوەخت دا ڕاچڵەکام، هاڕەی ماتۆڕەکەم هاتەوە، دەنگی شەیپووری شەڕم بیستەوە، دیمەنە دزێوەکانی شەڕم وەبیر هاتەوە... . لەنێو کۆمەڵە گوڵە سپیە سەرزیندووەکان دا گوڵێکی سووری دەم بە گریان و سیس بووم دەبینی، دەڵێی گوڵە سپیەکان نەیان دەهێشت ئەو لەوێ لەناویان دا بژی، هەربۆیە ئەویش خێراتر لە هەموو کات سیس ببوو و... .

بە بینینی ئەم دیمەنە هەموو ئەو جیهانە فانتازییەم کۆچی کرد، لە سەرەزەمینی جوانیەکان هاتمە دەرەوە و... دەستبەجێ بەرەو شار گەڕامەوە. سەر لەنوێ بۆ شار. شارێك بێجگە لە ناشیرینی شتێکی دیکەی تێدا نیە! سەرلەنوێ بۆنی زێراوەکان و پانتۆڵی میزاویی منداڵەکان و ڕێگاوبانە قوڕاوییەکان....

هەروا کە بەنێو شەقامە پڕ چاڵ و چۆڵەکان دا لێدەخوڕم، بۆ یەکەمجار لە شتێك ڕامام کە تا ئێستا نەمدیتبوو. لەپشت هەموو ناشیرینەکانی ئەم شارەوە، لەولای کراسە ڕزیوە چڵکنەکەی، چاوێکی ڕەش و ڕوخسارێکی گەش خۆی حەشار داوە. ڕوخسارێك کە پتر لە ڕووخساری پەرییەکان نزیکە و... . چاوە ڕەشەکانی ئەم کیژۆڵەیە، هەرچەند بۆ ساتێکیش بووبێت، هاڕەی ماتۆڕەکەی لەبیر بردمەوە.

بڵاوکراوەی نوێ

کۆمەڵناسیی شەڕ

یەکڕەنگی

هەرمان

کێوە، کێوە، بە بەردەکانیەوە، بە هەوراز و نشێویەوە
ڕدێنی، گژ و گیا
ئاسمان،ئاسمانە، بە ڕەنگەکانیەوە، بە شەوو رۆژیەوە
فرمێسکی زەریا
نەمن... منم و نە تۆ... تۆی، نە لە سیاسەت، نە لە
ئاشقی، نە لە....
ئەمەیە باسی مرۆڤ و دنیا
هەزاران سڵاو
.... لە ماسی بێدەنگ و پەپوولەی بی ڕیا

عەشق

لە باران، شۆردنەوەم پی جوانە
لە هەتاو بەخشێنەر بوون
لە چڕ بوون، خۆف
لە تۆیش، دنە بۆ بزوێنەربوون
لە باران، لێڵ بوونم لا سەیرە
لە هەتاو خۆرئاوابوون
لە چڕ بوون، لێك ترازان
کە ڕۆ دەچم
لەم نێوەدا، تەنیا ئەشق ئەبینم و بەس

کۆسپ

دژوارتر لە ڕچە شکاندنەوە، درێژەدان
دژوارتر لە درێژەدان، هەڵەشەیی و بەردەوامبوون
بەڵام... ڕێگە
چ بێ کۆتایین ڕێگەکان
کۆسپ بتهێڵێتەوە، ڕێگەت ئەگەنێ
گەرا ئەڕژێنن لە مانەوەدا، گەڕانەوەکان
لە گەڕانەوەشدا هەناسەکانی سەرەتا دێتە گوێ
گەرا هەیکەلی شوومی پەشیمانییە
بەڵام کۆسپ
ئەتوانێ هاوڕێیەك بێت،
هاوڕێ!!

بێ دوان

هێمن، ئەوینو هزری کۆمەڵایەتی لە تاریكو روون دا

بەشی دووهەم

باوکی ئەختەر

هەر لە مەکۆی ژیانەوەی کوردستانەوە تا کۆماری مەهاباد وەك لاوێکی بەئەمەگو جێی متمانەو بیرو باوەڕەوە وتارو شێعر لە مەکۆکاندا دەخوێنێتەوەو یا لە رۆژنامەو گۆڤارەکان دا بلاویان دەکاتەوە ژیانی شاعیرو شۆڕشگێڕی ئەو میرە مەزنە رەنگێکی راستەقینەبە خۆیەوە دەگرێ. وێڕای ژیانێکی پڕ لە هەورازو نشێو نەیتوانیوە درۆ لەگەڵ هەستی خۆی بکاو نەیتوانیوە لە پاراستنی دابونەریتی کوردەواری ، خۆ ببوێرێو پاشگەز بێتەوە. لە سەرانسەری ژیانیدا ئەویـنداری گەلو نیشتمانەکەی بووەو لە نێوەرۆکی شێعرەکانیدا ئەو ئەوینە بلێسەی ئەستاندوەو لە دەرونیا ئاگری کردۆتەوە وەك لە شێعری " کوردم ئەمن" دا لەسەرەتای ژیانی لاوی لە ویستی ئاسایی لادەداو بەو پەڕی ئەویـنداریو شانازییەوە گیانو ژیانی خۆی لە رێگای کۆمەڵو بۆ کۆمەڵ بەخت دەکاو دەڵێ:

ئاشقی چاوی کەژاڵو گەردنی پڕ خاڵ نیم
عاشقی کێو تەلانو بەندەنو بەردم ئەمن
من لە زنجیرو تەنافو دارو بەند باکم نیە
لەت لەتم کەن بمکوژن هێشتا دەڵێم کورم ئەمن

لە یەکەم رێکخراوی سیاسی لە کوردستانی ئێراندا کە دوای راکردنی رەزا شا پێك دێ، بەشداری دەکاو هەموو هەستی راستەقینەی خۆی بۆ سەرکەوتنی ئەو رێکخراوە بەکار دێنێو شەوو بەیانو

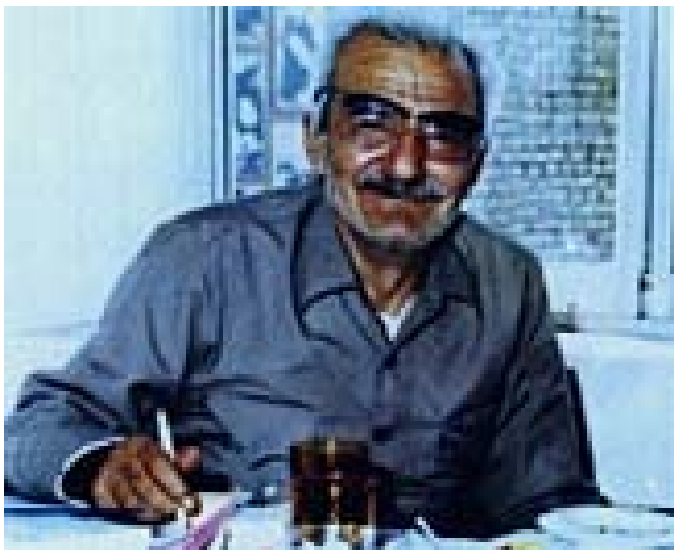

نیوەڕۆو عەسرو ئێوارەی بۆ تەرخان دەکا. بیروباوەڕو هەستی خاوێنی دەبێتە هۆی ئەوە رۆژلەگەڵ رۆژ لە گەلو کۆمەڵگەی نزیك بێتەوە. ئەزموونو زانیارییەکانی خۆی لە کۆمەڵەی ژێ-ك دا زیاتر دەکا لە گەڵ زانایانو گەورەپیاوانی وەك شەهید "قازی محەمەد بیرگۆڕینەوەی دەبێو لە هیچ کاتو ساتێکیش لە بیری سەرکەوتنی گەلەکەیو وەدەسهێنانی ئازادی جوێ نابێتەوە، لە کوێستان گەرمێنو خەوو بێداری دا:

لەشاهی‌دا لە کاتی هەڵپەڕینا
لە خۆشیدا لە کاتی پێکەنینا

لەکۆڕی ماتەمو گریانو شینا
ئەمن ئەی نیشتمان تۆم هەر لەبیرە

تێدەکۆشێ سەرەڕای هەموو گیرو گرفتێك و هەوڵو تێکوشانێك لە چوارچێوەی بیری سیاسیدا پێ لە جوانیەکانی سروشت نەبڕێ. هاودڵیو هاوزمانی خۆی لەگەڵ لادێ ناشارێتەوەو بەهارە نەخشینەکەی لادێ ئاوا بە هەست دەڕازێنێتەوە یان بڵێین هەڵبەستەکەی ئاوا بەهاری نەخشین دەرازێنێتەوە:

چ خۆشە کاڕو کۆڕی مەڕ،
چ خۆشە پڕمەکەی کەحلان
چ خۆشە فیتە فیتی شوان،
چ خۆشە ئۆحەکەی گاوان
چ خۆشە خرمەکەی خرخاڵوبازنو ژێر
چەنەی کابان
چ خۆشە نەغمەکەی بلوێر،
چ خۆشە لاوك وحەیران
چ خۆشە دەنگی باللۆرەو
چ خۆشە هۆرەوەی جووتیار

وێڕای سروشتی ولاتە جوانەکەی تێدەکۆشێ پەرە بەزانستو بیروڕای گشتی بداتو هانیان بدا بۆ سەرکەوتنو بردنە پێشی کاروانی پاشکەوتووی نەتەوەکەمانو گەییشتن بە گەلانی پێشکەوتووە، دوارۆژێکی روونـاكو خۆشیان بۆ دێنێتە بەر چاوو هاواری تەرەقی پێدان بە عیلمو سەنعەت بەرزدەکاتەوەو لە یادگاری شیرینـدا چ جوان تانووت لە کیژی بێ‌خەیاڵ دەداو لە خەوی بێ خەیاڵ دا رای‌دەپەڕێنیو دەرمانی دەردی نەتەوەکەی لە پێشکەوتنی عیلمو خوێندن دا دەبینێو پێی دەڵێ:

کیژی خەڵکی بۆمبی ئاتۆمی دروست کرد ئەتۆش هەردەزانی ناوی ئەستێوێلكو دەرخۆنەو پنە

فێری زانست و هونەر بوو ئەو لە سایەی خوێندنێ تۆش تەشیمان بۆ دەڕێسی یادگاری شیرینە

دەرکە بشکێنە پەچە بدڕێنە راکە مەدرەسە چاری دەردی کوردەواری خوێندنە هەر خوێندنە .

هەستی ئەوینی ئەو شاعیرە ئازادیخوازە، هەدادانی پێ نـاداو لەگەڵ چۆڵو چیاو باغو شیناوەرد تێکەڵ دەبێو لە ئاوازی باڵندان تێدەگاو ئاوازی خۆی لەگەڵ نەغمەکەی بولبول تێکەڵ دەکا.

چ شتێك لە هونەر نابوێرێو بە جوانی لە نەورۆزی رزگاریدا دەیخاتە بەر چاوو دەڵێ:

بەسۆزی بای بەیان لێوی کردەوە خونچەیی خەندان
لەسەر چڵ بولبولی شەیدا لە خۆشی گوڵ دەڵێ بەندان
بە جێ‌هات ئارەزوی لاوانو گەرمە کۆڕی گۆوەندان
رەفێقان رۆژی کوردانە بەهارە جێژنی نەورۆزە
بە دڵ لێتان دەکەم لەو رۆژەدا من جێژنە پیرۆزە.

لە بلوێری شواندا بەشێك لە دابونەریتی کوردەواری لە هەستیدا دەبوژێتەوەو خۆزگە بە ژینی ئەو شوانە دەخوازێ کە چۆن دەتوانێ ئەو هەموو هەستو کوڵی دڵی خۆی لە لولەی بلوێرەکەیدا دەربڕێو سوکنایی بێتەوە، ئەویش لە شوینەواری بەرزی ژینیدا دەڵێ:

وەرە شوانە هەموو شەوێ
نیوە شەوێ کاتی خەوێ
لە سەر ترۆپکی ئەو کێوە
پەنجە لە بلوێر ببزێوە
با کێوەکە دەنگ داتەوە
شاعیرش خەو بیباتەوە.

لەگەڵ روخانی کۆماری کوردستان بە دەستی رێژێمی پاشایەتی، کۆشکی ئاواتی تێك ڕوخان زەبرێکی لێ دەوەشێ، بەڵام هەستی نابەزێو بیری بەرزی نەتەوایەتی شل نابێتەوەو هیوا بە دوا رۆژێکی روناكو پشت بە کۆمەڵ دەبەستێو وە جموجۆڵ دەکەوێو هەدادانی لێ هەڵدەگرێو بە شانو شەوکەتی نەتەوەکەی دەنازێ. چۆن تا ئێستا رۆژی روونی وەسف دەکردن، رۆژگاری رەشیش دێنێتە بەرچاو، بەڵام هەروا بەخەڵك پشت ئەستورە. بۆیە دەڵێ‌گەلی کورد:

بەکارو توندو تۆڵە
خۆی ساز دەکا بۆ تۆڵە
ورد دەکا وەك پرپۆڵە
تاج وتەختی ئەو زۆڵە

لەهەرە رۆژە ئەستەمەکانی ژیانیدا بیری مرۆڤدۆستی لە سەری دەرناچێو پاڵ وەخەڵکی دەداو بۆ دەرباز کردنی برسیو تینووی ولاتەکەی لە مردن تێدەکۆشێو وەکوو شەم بۆڕوناك کردنەوەی رێگای تاریکی ژیانی‌مرۆڤایەتی ، خۆی دەسوتێنێ:

خۆم دەسوتێنم هەتا بەزمی خەڵك رۆشن بکەم
کێ وەکوو شاعیر دەسوتێ لە رێی خەڵکا شەم نەبێ

هەموو دەربەدەریو تێکشکانو دڵشکانو برینـدار بوونی هەستی لاویو زاڵبوونی دێوی ستەم نەیتوانیوە کار لە هەستی شاعیرانەی بکاوتێدەکۆشێ زمانی کوردیو ساکاری ئەو زمانە بۆ پەرەپێدان بە دامەزراندنی بیروڕای نوێ لە نێو خەڵکیدا جێ بکاتەوەو دیسان بۆ ئەو مەبەستە رودەکاتە سروشتو هەست بە ئەرکی گەورەی پارێزگاری لەو ئاوو خاکە کە لە ئامانجە هەرە بەرزەکانی‌بوو، دەکا.

وەرگێڕان لە روانگەی پۆپێرەوە ٢-٢

(کاریگەریی وەرگێڕان لە سەر پێکهاتنی ئۆستووورە)

ن: کارل پوپێر

و: سمایل زارعی

لە هەمان کاتدا ئەم ئەزموونانە ئەو خاڵەیان بە بیرمدا هێنا کە لە رووبەڕووبوونەوەی کەلتووری‌دا ئەگەر یەکێك لەو دوو کەلتوورە رکەبەرە خۆی وەك زاڵ و دەسەڵاتداری جیهانی دانێ بەشێکی گەورە لە بەهاو بایەخی پۆزەتیڤی ئەم رووبەڕووبوونەوەیە لە نێو دەچێ. ئەگەر کەلتووری دووهەمیش بۆچوونێکی ئەوتۆی لە سەر کەلتووری یەکەم هەبێ، ئەم بەرەنجامە نالەبارە پتر بە هێز دەبێت. ئەم جۆرە وێناکردنە دەتوانێ گەورەترین بایەخی رووبەڕووبوونەوەی کەلتووری لە نێو ببات، چونکە گەورەترین بەهای رووبەڕووبوونەوەی کەلتووری لەوەدایە کە روانگەی رەخنەگرانە هانبدات. بە شێوەیەکی روونتر، ئەگەر یەکێك لەو دوو کەلتوورە رکەبەرە بەو بەرەنجامە بگات کە لە کەلتووری بەرامبەر نزمتر و کەمترە، ئەو کات روانگەی هەوڵ دان بۆ فێربوون لە دەرەوە، جێی خۆی بە جۆرێك وەرگرتن و قەبووڵ کردنی کوێرکوێرانە دەدات: خزینێکی کوێرکوێرانە بۆ ناو بازنەی ئەفسوونی، یا جۆرێك گۆڕانی بە تەواو مانای بیرو باوەڕەکان، بەو شێوەیە کە زۆرتر لە لایەن فەیلەسووفانی فێدئیێست(٥) و ئێگیزیستانسیالەوە وێنا دەکرێ.

من پێم وایە هەرچەندە رێژەیی ئەنتۆلۆژیکی بە لەمپەرو بەربەستێکی بێ ژانەسەر و سانا و ساکار لە سەر رێگا دەژمێردرێ، دەتوانێ بایەخێکی یەکجار زۆری لە ناو پرسی رووبەڕووبوونەوەی کەلتووری‌دا هەبێت ئەگەر بتوانرێ بە سەریدا زاڵ ببی، بەڵام نەك بە جۆرێك پەڕین و چوونە ناو هەرێمی نەناسراوەوە، بەڵکو بە (گەڕان لەم هەرێمەدا) بە ئارامی و لە سەرەخۆییەوە. چونکە ئەو شتە بەو واتایەیە کە ئەو کەسانەی لە رووبەڕووبوونەوەیەکی ئەوتۆدا بەشدارییان کردووە وێدەچێ بتوانن خۆیان لە بیرۆکەگەلی دۆگم کە لێی ئاگادار نین رزگار بکەن — لە تیۆریگەلێك کە بە شێوەیەکی بەرهەستانە و بێ ئاگادارانە راستی و درووستیان قەبووڵکردوون، تیۆری گەلێك کە وێدەچێ، بۆ وێنە، لە ناو ستراکتۆری زمانیدا گونجاو بن. وێدەچێ ئەم ئازادییە ئەنجامی رەخنەگرییەك بێت کە بە هۆی رووبەڕووبوونەوەی کەلتووری، هەوێنەکەی بەرهەم هاتبێ.

لەم کاتانەدا چ رووداوێك روودەدات؟ ئێمە زمانی تازە لە گەڵ زمانی خۆمان، یا زمانەکانی‌تر هەڵدەسەنگێنین کە دەیانزانین و لە بەرانبەر یەکتریدا دایان دەنێین. لە موتالاو خوێندنەوەی بەراوردکاری زمانەکاندا زۆرجار ئێمە، وەك بان — زمانێك(٦) کەڵك لە زمانی خۆماڵی وەردەگرین. یان — زمان زمانێکە کە ئێمە لەوێدا باس لە گەلێك زمان دەکەین کە لە بەر لێکۆڵینەوەدان و لە گەڵ یەکتری بەراوردیان دەکەین. ئەو زمانانەی کە لێکۆڵینەوەیان دەربارە دەکەین ناویان زمانی بابەتی یا تەن — زمانە(٧). لە کاتی ئەو تۆژینەوەیەدا کە ئاماژەی پێکرا، ئێمە ناچارین بە شێوەیەکی رەخنەگرانە لە زمانێك بڕوانین کە قسەی پێ دەکەین، بۆ وێنە زمانی کوردی(یا فارسی)(٨). وەکو کۆمەڵێك رێسا و ئەرك لەم زمانە دەڕوانین کە وێدەچێ کەم و زۆر بەستراوە بن، چونکە ناتوانین بە شێوەیەکی کامڵ هەموو ئەو شتانەی زمانەکانی دی بوونیان دەسەلمێنن، وێنا بکەن. بەڵام ئەو وێنایە لە بەستراوبوون و پاوەندەی زمانی کوردی (لە دەقی فارسیدا نووسراوە فارسی بۆیە منیش کردم بە کوردی. وەرگێڕی کورد.) وەکو زمانێکی بابەتی یا تەن — زمان لە زمانی کوردی‌دا وەکو بان — زمانێك بە ئەنجام دەگات. بەم شێوەیە ئیمە لە کاتی ئەو خوێندنەوە بەراوردکارییانەدا ناچار دەبین لەو بەستراوەییانەی کە سەرقاڵی لێکۆڵینەوەیانن بانتر بچین. سەیر لەوەدایە کە لەم کارەدا سەرکەوتوو دەبین. ئامرازی سنوور بەزاندنی (بانتر چوون) زمانی خۆمان رەخنەگرتنە.

خودی ڤۆرف و هێندێك لە پێڕەوەکانی، بانگەشەی ئەوەیان دەکرد کە ئێمە لە جۆرێك زیندانی فیکری‌دا دەژین. زیندانێك کە بە هۆی ستراکتۆری رێسای زمانێك پێکهاتووە کە ئاخافتنی پێ دەکەین. من ئامادەم ئەم میتافۆرە قەبووڵ بکەم، هەرچەندە دەبێ ئەم خاڵەی

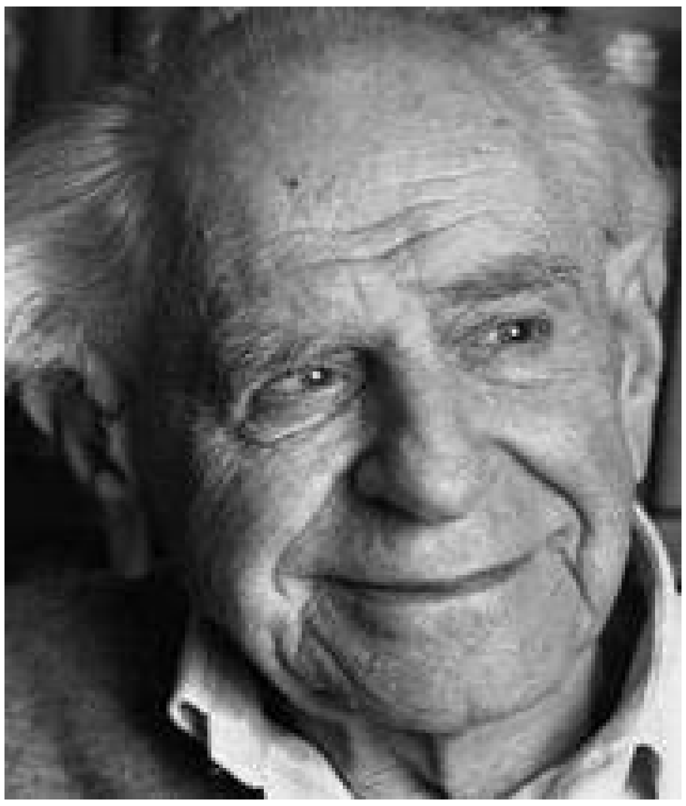

پێوە زیاد بکەم کە ئەوە زیندانێکی سەیر و سەمەرەیە، چونکە زۆربەی کاتەکان ئێمە لێی ئاگادار نین. وێدەچێ ئێمە لە رێگای رووبەڕووبوونەوەی کەلتوورییەوە لێی ئاگادار ببینەوە. بەڵام ئەم چەشنە ئاگادار بوونە، راست هەمان ئاگایی و زانیارییە کە ئیزنی هەڵاتن لە زیندانمان پێ دەدا ئەگەر هەوڵی تەواو بدەین، دەتوانین لە رەهەندی خوێندنەوەی زمانێکی تازەوە و بەراوردکردنی لە گەڵ زمانی خۆمان، لە زیندانی زمانێك بچینەدەر کە قسەی پێدەکەین.

راستە دوایین بەرەنجام بریتییە لە بوونی زیندانێکی دی. بەڵام بە چەندین پلە ئەم زیندانە گەورەتر و بەربلاوتر دەبێ. لە گەڵ ئەوەشدا، ئێمە لە چوارچێوەی ئەودا هەست بە دیلبوون و زەحمەت ناکەین، بۆ تۆژینەوەی رەخنەگرانەی دەستمان ئاوەڵایە و ئازادین، و هەر بۆیە جارێکی‌تر لەم زیندانەوە پێ بنێینە زیندانێکی بەرینتر و مەزنترەوە.

ئەو بەندیخانانەی کە باسیان کرا هەمان چوارچێوەگەلن. ئەوانەی کە زیندان قەبووڵ ناکەن دژ بە ئۆستوورەی چوارچێوەن. ئەوانە باش لە دیالۆگ لە گەڵ بەردەنگێك کە لە دنیایەکی دی، لە چوارچێوەیەکی دیکەوە هاتووە رەتدەکەنەوە. چونکە ئەم شتە دەرەتانی ئەوەیان پێ دەدات کە ئەو زنجیرانەی تا ئەو کات هەستیان بە بوونیان نەکردبوو بدۆزنەوە، ئەم زنجیرانە بپسێنن، و بەمشێوەیە لە هەڵکەوتوویی و دۆخی هەنووکەیی بانتر و سەرووتر بچن. بەڵام ئەوە روونە کە ئەم شێوە چوونەدەرە لە زیندان شتێك نییە کە بە شێوەیەکی ئاسایی و بێ هیچ هۆیەك رووبدات(٩): ئەم ئەنجامە تەنیا لە رێگای هەوڵێکی رەخنەگرانەو داهێنەرانەوە وەدەست دێ.

* تێبینی: ئەم بابەتە بەشێکی زۆر کورتە لە کتێبێکی کارڵ پۆپێر بە ناوی "*ئۆستوورەی چوارچێوە*" کە لە لایەن وەرگێڕی ئەم بابەتەوە وەرگێڕدراوە و بەمزووانە لە لایەن دەزگای چاپ و پەخشی سەردەمەوە دەکەوێتە بەردەستی خوێنەرانی هێژای کورد. و.

** لەو شوێنەی کە ناوی کوردی یا خود هەر ناوی زمانی کوردی هاتووە، لە دەقی فارسیشدا باس لە زمانی فارسی کراوە کە منیش وام پێباش بوو ناوەکان بکەمە کوردی.

١).

Benjaminn Lee Whorf, Language, Thought and Reality, edited by john B. Carrol, MIT press Combridge, .Mass., 1956

٢). Hopi

٣). هاوتاکانی دەقی رەسەن بەم شێوەیەن:

“Fred began chopping wood”, and “Fred began to chop wood”.

٤).من تەواو لە گەڵ رەخنەی کواین لە تیۆری "موزە" (ئەنتیکەخانە) یان (باخی ئاژەڵان) لەمەڕ بە واتای وشەکان هاودەنگ و هاوڕام. ئەم تیۆرییە لە سەر ئەوەیە کە جیهان مووزەخانەیەکە لەوێدا شمەك، لە گەڵ دەستنووسی شیکردنەوە لە ژێر هەر کامێکدا بۆ نمایش و نواندن دانراون. ئەم تەن و شمەکانە، ئەوە هەیە کە مووزەگەلی جۆراوجۆر هەبن و پێوەندی نێوەرۆکی هەر تەنێك کە بۆ نمایش دانراوە رەنگە پێوەندی بە مێژووەوە هەبێ — بۆ وێنە، بە پرسگەلێك کە [لە پێوەندی لە گەڵ ئەودا] هاتوونەتە بەرباس. من هەر بەم رادەیە لە بەرامبەر هەر جۆرە تیۆرییەکی پۆزەتیڤیستی یا مۆراڵ خوازانەی پێوەندیدار بە واتاوە، روانگەیەکی رەخنەگرانەم هەیە. بە بڕوای من وەرگێڕان جۆرێك شێوەی گومان و پووچەڵکردنەوەیە — گومان کردن لە پرسەکانی بێژەری زمانەکانی‌تر و ئاستی مەعریفەیی پێشینیان. بە بڕوای من یەکەمین زمان یا دووهەمین زمان بەم شێوەیە فێردەکرێ. وێدەچێ بینین و ئاکار پرس [بۆ ئێمە] بخولقێنین و وێدەچێ لە رەهەندی پووچەڵکردنەوە یارمەتی بە [تێگەیشتنی باشتری ئێمە] بدەن. (بڕوانە پاژی حەوتەمی کتێبی خۆم بە ناوی تۆژینەوەی کۆتاییەنەهاتوو Unended Quest.

٥). Fideism تیۆرییەکە لە سەر ئەوە کە باوەڕی ئایینی لە سەر بڕوا و باوەڕ راوەستاوە نەك لە سەر هێزی سەلماندن، یان هۆگەلی عەقلانی. بە بڕوای فێدیستەکان ناتوانرێ بانگەشە بنەڕەتییەکانی ئایین بە شێوەگەلێك کە بە شێوەی وتن و دەربڕین بن بکەونە بەر رەخنە و لێکۆڵینەوەو بسەلمێندرێن و دەبێ لەم کاتانەدا پشت بە باوەڕ و ئیمانی قووڵایی ئایینی ببەسترێ و لەم رەوتەدا هومێدمان بە زانایی خواوەند بێ. یەکێك لە توندڕەوانەترین شێوەکانی فێدیسم بە هۆی کی یەکەگارد (١٨١٣ — ١٨٥٥) فەیلەسووفی دانیمارکی و یەکێك لە بەرچاوترین نوێنەرانی ئێگزیستانیسالیسمی ئایینییەوە، خرایەڕوو. کی‌یەرکەگارد لە سەر ئەو باوەڕە بوو کە هێندێك هیوای مەسیحییەت، لە روانگەی عەقڵییەوە بە تەواوی ناماقووڵ و تەنانەت پێکناکۆك و دژ بە یەکن و تەنیا بە جۆرێك باوەڕ لە ناخی دڵەوە دەکرێ باوەڕیان پێ بهێندرێ.

٦). Meta – language

٧). Object – language

٨). لە زۆربەی ئەو شوێنانەدا کە وەرگێڕی فارس ناوی زمانی فارسی منیش ناوی زمانی کوردیم هێناوە. وەرگێڕی کورد.

٩). بڕوانە لاپەڕەی ٢٣٢ لە بابەتی تامس کۆهن بەم ناونیشانە:

Thomas Kuhn, “Reflections on my Critics”, in Citcim and the Growth of Koowledge, edited by I. Lakatos and A. Musgrave, Cambridge University press, London, 1970, pp. 231 –780

دەتوانن بەرهەمەکانتان بەو ناونیشانەی خوارەوە بۆ بەشی "ئەدەب و هونەر" بنێرن

edeb_huner@yahoo.com

ڕوومایەك لە منداڵانی ئێران‌و جیهان

(بە بۆنەی ڕۆژی جیهانیی منداڵانەوە)

عەلی بداغی

سەرەڕای هەموو هەوڵی ڕێکخراوە جیهانییەکانی مافی مرۆڤ‌و منداڵپارێزەکان، بەڵام منداڵان هەمیسان لە قوربانیانی سەرەکیی دیاردە کۆمەڵایەتی‌و سیاسییەکانن.

هەژاری، بێ‌خۆراکی‌و بەدخۆراکی، شەڕ، ساتوسەودای بازرگانی، جیاوازیدانان‌و نەخوێندەواری بارودۆخی منداڵانی نالەبارو دڵتەزێن‌و هەروەها داهاتوویانی لێڵ‌و نادیار کردوە.

باندۆری ئەم دیاردانە لە سەر منداڵان تایبەت بە ناوچەیەکی جیهان نین، بەڵکوو ئەم دیاردانە وەك خەسارێکی گشتی لە هەموو شوێنێکی جیهان دیارو بەرچاون‌و منداڵان دەهاڕن‌و قوتیان دەدەن. ئاسایش، ئەمنییەت، ژیانی خۆش‌و بێ‌قرمەوقاڵ، مافی هەموو منداڵێکە کە زۆربەی زۆری منداڵانی جیهان لێی بێبەشن. چەوساندنەوە، وەبەرکارنان، ناردنیان بۆ بەرەکانی شەڕ، بازرگانیی پۆرنۆگرافی‌و سزادانی منداڵان بەشێك لەو ڕەفتارە چەوت‌و ناشیرینانەن کە ئەگەرچی لە جێدا مەحکوومن، بەڵام هەروا بەردەوام لەسەر منداڵان بەڕێوە دەچن.

بە پێی لێکدانەوەی یونیسێف تەرخانکردنی ٤٠ تا ٧٠ میلیارد دۆلار لە ساڵدا، ڕادەی مردن‌و گیان لەدەستدانی منداڵان تا ئاستێکی زۆر نزم دادەبەزێنێ‌و بۆ هەموو منداڵانی جیهان ئیمکاناتی وەك قوتابخانەو بێهداشت دەستەبەر دەکا، بەڵام دەوڵەتەکان خۆیان لـێ‌دەبوێرن‌و ئەوەش لە حاڵێك دایە کە بوودجەی نیزامیی وڵاتانی جیهان لە ٩٦٥ میلیارد دۆلار لە ساڵدا سەر دەکا.

هەر ئێستا ٦٤٠ میلیون منداڵ لە جیهاندا بێ‌پەناو بێ شوێنی حاوانەوەن‌و یەك میلیارد منداڵ لە هەژاریدا دەژین. لە سۆنگەی شەڕی دەوڵەتان پێکەوەو هەروەها شەڕەنێوخۆییەکان لە ماوەی ١٠ ساڵی ڕابردوودا، زیاتر لە ٢ میلیۆن منداڵ گیانیان لەدەست داوە. لە ساڵدا زیاتر لە ٢٠ هەزار منداڵ هەر بە تەقینەوەی مین گیانیان لەدەست دەدەن‌و چوارئەوەندەش نقوستان‌و کەمئەندام دەبن.

هەژاریی لە ڕادەبەدەری وڵاتانی گەشە نەسەندوو، بۆتە هۆی ئەوەی کە ٣٥٢ میلیون منداڵ‌و مێر منداڵی ٥ تا ١٦ ساڵ وەبەر کار بنرێن‌و لەشی شلك‌و ناسکیان لە ژێر زەختی کاری تاقەت پڕووکێندا بپرووکێنەوەو تووشی ژاکان بن. ئەو منداڵانە کە دەسکورتیی بنەماڵەکانیان ڕەکێشی کارگەو کارخانەکانیان دەکا، حەقدەستەکانیان زۆر کەم، ماوەی کاریان زۆرو هێندێ جار تا ١٦ سەعات لە ڕۆژدایەو لە شوێنی کاریشدا ڕێوشوێنی پاراستنیان بۆ ڕەچاو ناکرێ.

لە تەنیشت ئەوەی لە ساڵدا ٥ میلیون‌و ٦٠٠ هەزار منداڵ بە هۆی بەدخۆراکییەوە گیانیان لەدەست دەدەن، بازرگانی بە جەستەی منداڵان وەك سەرچاوەی داهاتێکی خەیاڵی لەلایەن مافیاکانەوە لەپەرەسەندن دایە. زۆربەی زۆری قوربانییانی بازرگانیی سێکسی هەڵگرو پەرەپێدەری ڤایرۆسی HIV، نەخۆشیی ئەیدزن.

بارودۆخی منداڵان لە ئێرانی ژێردەسەڵاتی ڕێژیمی ئیسلامیی نالەبارو شپرزەتر لەوەیە کە بتوانن لەو کورتە نووسینەدا لێی بدوێین. ڕێژیمی ئیسلامی بە پشت بەستن بەو پێش مەرجەی ئەندامەتیی لە کۆنوانسیۆنی جیهانیی مافی منداڵان هەموو پێشێلکارییەکی مافی منداڵانی لە ئێراندا یاسایی کردوە.

منداڵانی سەرشەقام، منداڵانی کار، منداڵانی ناوانباری! بەندکراو لە گرتووخانە!، پەرەسەندنی ئیعتیاد بە ماددە هۆشبەرەکان لە نێو منداڵان، سزادانی منداڵ‌و تەنانەت ئیعدامی منداڵانی ژێر ١٨ ساڵ ڕوومایەك لە منداڵان‌و بارودۆخی ئەوان لە ئێران دایە.

ئەگەر لە هێندێك وڵاتاندا نەبوونی قانوونی داکۆکی لە مافی منداڵ یا کەموکورتیی قانوون‌و جێبەجێ نەکردنی یاسا پێشێلکاریی مافی منداڵانی لـێ‌بکەوێتەوە، بەڵام بەڵام لە ئێرانی بندەستی ڕێژیمی ئیسلامیدا ئەوە خودی قانوون‌و پەسندکراوەکانی ڕێژیمن کە دۆزەخیان بۆ منداڵان دروست کردوە.

ڕوانگەکان بۆ منداڵان‌و ڕۆڵ‌و پێگەیان لە ئەوڕۆ‌و سبەی کۆمەڵگادا لە لایەن کاربەدەستانی ڕێژیمەوە سەردەمیانە نین، تا ئێمە چاوەڕوانی ئەوە بین لە سێبەری ئەو ڕێژیمەدا ڕێز لە منداڵ‌و مافەکانی بگیردرێ، هەر لەجێدا ڕێژیمێك کە پێشێلکەری مافی مرۆڤەو پێخۆستکردن‌و زەوتی ئازادی‌و مافەکانی مرۆڤ پێناسەی ئەو ڕێژیمەن‌و ساڵ نیە کە لەلایەن ڕێکخراوە جیهانییەکانی پارێزەری مافی مرۆڤەوە مەحکووم نەکرێ، ناکرێ لە وەها ڕێژیمێك ئەو چاوەڕوانییەمان هەبێ کە ڕێز لە منداڵان بگرێ‌و بە چاوی هیواو بە پەرۆشەوە بڕواننە داهاتووو ڕۆڵی ئەوان لە سبەی داوارۆژی کۆمەڵگاو بیر لە پاشەڕۆژی ڕوونی ئەوان‌و ئەو کۆمەڵگایە بکاتەوە کە ئەوان چێی دەکەن.

بارودۆخی منداڵانی کوردی بندەستی ڕێژیمی ئیسلامیی ئێران بە نیسبەت منداڵانی ئێران نالەبارترو دڵتەزێنترە. ئێستا هەواڵی تەقینەوەی مین‌و گیان لەدەستدانی منداڵانی کورد بە تایبەت لە ناوچە سنوورییەکان بۆتە شتێکی ئاسایی‌و چیدی مووچڕك بە لەشدا ناهێنێ. منداڵانی کورد ڕاهاتوون کە دەبێ کار بکەن، کۆڵبەری بکەن، بۆ یارمەتیی باوکانیان لە پەیداکردنی بژیوی ڕۆژانەدا ئارەق بڕێژن، لەشی ناسك‌و شلکیان لە کوورەخانەکان، کارگەکان، باخ‌و مەزراکان لە ژێر زەختی کاری قورسدا بهاڕدرێ یان دەنا لەسەر دارتەونەکان خەون‌و خولیاکان لەگەڵ تان‌و پۆی فەڕشی بەردەستیان گرێ بدەن.

منداڵانی کورد بە خەم‌و ئازاری جیاوازیدانان‌و زوڵم‌و زۆر فرچك دەگرن‌و هەر لە منداڵیدا گەورە دەبن‌و باری قورسی خەمی نەتەوەکەیان لەکۆڵ دەنێن.

منداڵی، کە دنیایەکی تەژی لە گەشەو نەشەیەو پڕە لە جوانی‌و ناسکی لە لای منداڵانی کورد نامۆیەو نایناسن. بزەو خەندە لە ڕوخساری منداڵی کورددا قاتە، بە کلتوورێکی نامۆ پەروەردە دەکرێن، مێشکیان بە شتی پڕوپووچی ئایدۆلۆژیکی دەئاخنن، منداڵییان لـێ‌دەستێنن‌و لە خۆشی‌و گەشی‌و ناسکی ئەو قۆناخەی تەنیا جارێك ئەزموون دەکرێ، بێبەش دەکرێن.

ئەگەرچی هەوڵی ڕێکخراوە نێونەتەوەییەکانی منداڵپارێزی‌و لەسەرو هەموویانەوە ڕێکخراوی نەتەوەیەکگرتووەکان‌و یونیسێف لە بەرنامەی "هەزارەی سێهەم"دا بنبڕکردنی هەژاری‌و کاریگەرییەکانی لە سەر منداڵان‌و هەوڵدان بۆ نەهێشتنی هەموو ئەو دیاردانەی شوێنی خراپیان لە سەر منداڵان هەیە، چڕتر بۆتەوەو تەنانەت خشتەی زەمانییان بۆ داناوە، بەڵام مادام ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی بە ناسنامە ناسراوەکەی درێژە بە تەمەنی خۆی بدا، ئاسۆی گۆڕانێکی ئەوتۆ بە قازانجی منداڵان‌و داهاتووی ئەوان بەدی ناکرێ.

ئامارەکان لە سندووقی نێونەتەوەیی منداڵان، یونیسێف وەرگیراوە.

کاریکاتۆرێك کە پێشاندەری سیاسەتی فەرمیی ڕێژیمە

محەممەد جەمیل کولاهی

ڕۆژی هەینی ٢٢ی بانەمەڕی ١٣٨٥، "ئێران"، ڕۆژنامەی هەواڵدەریی کۆماری ئیسلامیی ئێران، بابەت‌و کاریکاتۆرێکی لەژێر ناوی "شێوەی قەلاچۆ کردنی سووسك"دا بڵاو کردەوە. لە بابەتەکەدا، هەوڵ دراوە ئەوە بسەلمێندرێ کە سووسکەکان گیان لەبەرگەلێکی پیسن کە لە زمانی مرۆڤ تێ‌ناگەن. بە شێوەیەکیش ئەو سناریویەیان داڕشتوە کە مەبەست لە سووسکەکان، نەتەوەی تورکە، چوونکە لەو کاریکاتۆرەدا سووسکەکان بە زمانی تورکی ئاخاوتن دەکەن. ئەم کردەوەیەش شەپۆلێکی توندی نارەزایەتیی لێ کەوتۆتەوەو خەریکە سەرجەم ناوچە ئازەری‌نشینەکانی ئێران دەگرێتەوە. لێرەدا پرسیار ئەوەیە کە بە چ مەبەستێك لە ڕۆژنامەیەکی دەوڵەتیدا، ئاوەها سووکایەتییەك بە یەکێك لە نەتەوەکانی ئێران دەکرێ؟!

ئەوەی کە لە ڕۆژنامەی "ئێران"دا بڵاو کراوەتەوە، نەتەنیا سیاسەتێکی نوێ نیە، بەڵکوو پلانێکی لەپێشدا داڕێژراو و بە بەرنامەیە کە هەر لە سەرەتای دامەزرانی حکوومەتی پەهلەوییەوە لەلایەن دەسەڵاتی ناوەندیی ئێرانەوە، هاتۆتە ئاراوە. بۆیە بڵاوکردنەوەی ئاوەها بابەت‌و کاریکاتۆرگەلێك بەشێکە لە سیاسەتی فەرمیی ڕێژیمەکانی ئێران!!. لە بەشێك لەو بابەتەدا هاتوە کە دەڵێ "ڕێزمانی سووسکی ئەوەندە دژوارە کە ٨٠٪ی خودی سووسکەکانیش لێی تێ‌ناگەن‌و پێیان خۆشە کە بە زمانەکانی دیکە ئاخاوتن بکەن..."

ئەمە لەو سیاسەتەی دەوڵەتی ناوەندییەوە سەرچاوە دەگرێ کە تورك بوون، کوردبوون، عەرەب بوون‌و بەلووچ بوون‌و... بە شتێکی سووك لەقەڵەم دەداو لە هەمان کاتدا فارس بوون بە شانازی‌و فارسی بە زمانێکی سەرانسەری دادەنێ‌و دەڵێ زمانێکە کە هەموان لێی تێ‌دەگەن. بەڵام تورکی، کوردی، عەرەبی‌و بەلووچی‌و... زمانگەلێکن کە تەنانەت خودی ئەو نەتەوانەش لێیان تێ‌ناگەن! ڕێژیم بە گرتنەپێشی ئەم سیاسەتە دەیەوێ بە سووك کردنی زمان‌و فەرهەنگی ئەو نەتەوانە وا بکا کە ئەو نەتەوانە لە فەرهەنگی خۆیان پشت هەڵکەن‌و فەرهەنگی نەتەوەی باڵادەست قبووڵ بکەن‌و زمانی فارسی جێنشینی زمانی خۆیان بکەن.

لە بەشێکی دیکەی بابەتەکەدا هاتوە کە دەڵێ: "بەر لەوەی کە دەمپایی هەڵبگرین‌و خوێنڕێژی بکەین، خراپ نیە کە لە شێوەیەکی بنەڕەتیتر وەك برینی سەرچاوەی خواردەمەنی کەڵك وەربگرین...". مەبەستی ڕێژیم لێرەدا هەڕەشەی شەڕو سەرکوت‌و گەمارۆی ئابووری بۆ سەر نەتەوەکانە. هەروەك چۆن لە سەرەتای هاتنە سەرکاری ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیەوە دیتمان کە چۆن ئەو سیاسەتەی لە کوردستان جێبەجێ کرد. بۆیە ئەگەر بەوردی سەیری ئەو کاریکاتۆرو بابەتە بکەین. بۆمان دەردەکەوێ کە ڕێژیم بەرواڵەت دوو شێوەو سیاسەتی بۆ ڕووبەڕوو بوونەوە لەگەڵ نەتەوەکانی ئێراندا هێناوەتە ئاراوە.

١ـ دیالوگ:

دیارە مەبەستی ڕێژیم ئەوەیە کە کەشێکی وا بخولقێنێ کە ئەو نەتەوانە دەست لە زمان‌و دابونەریتی خۆیان هەڵگرن‌و لەنێو نەتەوەی باڵادەست دا بتوێنەوە کە ئەم شێوەیە بۆ ڕێژیمئەگەر بگونجێ باشترین‌و کەم نرخترین شێوەیە.

٢ـ گەمارۆی ئابووری‌و توندوتیژی:

مەبەستی ڕێژیم ئەوەیە کە ئەگەر ئەو نەتەوانە پێ لەسەر مافەکانی خۆیان دابگرن‌و لەبەرانبەر سیاسەتەکانی ڕێژیمدا ڕابوەستن، بەرەڕووی سەرکوت دەبنەوە. دیارە ئەوە ڕاستە کە ڕاستەوخۆ لەم کاریکاتۆرەدا، نەتەوەی تورك، سووکایەتیی پێ‌کراوە، بەڵام هاوکات دەبێ ئەو ڕاستییەشمان لەبەرچاو بێ کە لە ئێراندا تەنیا تورك بندەست نیە بەڵکوو نەتەوەیتریش هەن وەك کورد، عەرەب، بەلووچ، تورکمان کە وەك تورك مافی نەتەوایەتییان پێ‌شێل کراوە، هەمووی ئەو نەتەوانە لەباری سیاسییەوە کەوتوونەتە پەراوێزەوە. لەباری ئابوورییەوە لەوپەڕی نالەباریدا دەژین بۆ وێنە خوزستان کە بەهۆی دەوڵەمەند بوون بە سەرچاوەی زۆری نەوت‌و گازەوە، شادەماری ئابووریی ئێرانە، کەچی نەتەوەی عەرەب لەوپەڕی هەژاریدا دەژی، بەلووچستان بێوەرییترین ناوچەی ئێرانە، کوردستان خاوەنی سەرچاوەی ژێرزەوی‌و ئاووخاکی پڕپیت‌و بەرەکەتە، کەچی خەڵکەکەی لەباری ئابوورییەوە لە دۆخێکی نالەباردا بەسەر دەبەن‌و... بۆیە هەمووی ئەو نەتەوانە کێشەیەکی سەرەکی‌و هاوبەشیان هەیە. ئەویش کێشەی سیاسییە. تا ئەو نەتەوانە لەباری سیاسییەوە لە بەڕێوەبردنی وڵاتدا بەشدار نەبن‌و چارەنووسی خۆیان بەدەستی خۆیان دیاری نەکەن، هیچ کام لە کێشە ئابووری، فەرهەنگی‌و کۆمەڵایەتییانە چارەسەر نابن. بە واتایەکی دیکە ئەوە لە سێبەری چارەسەری کێشەی نەتەوەیی دایە کە کێشە ئابووری‌و فەرهەنگی‌و کۆمەڵایەتییەکان چارەسەر دەبن.

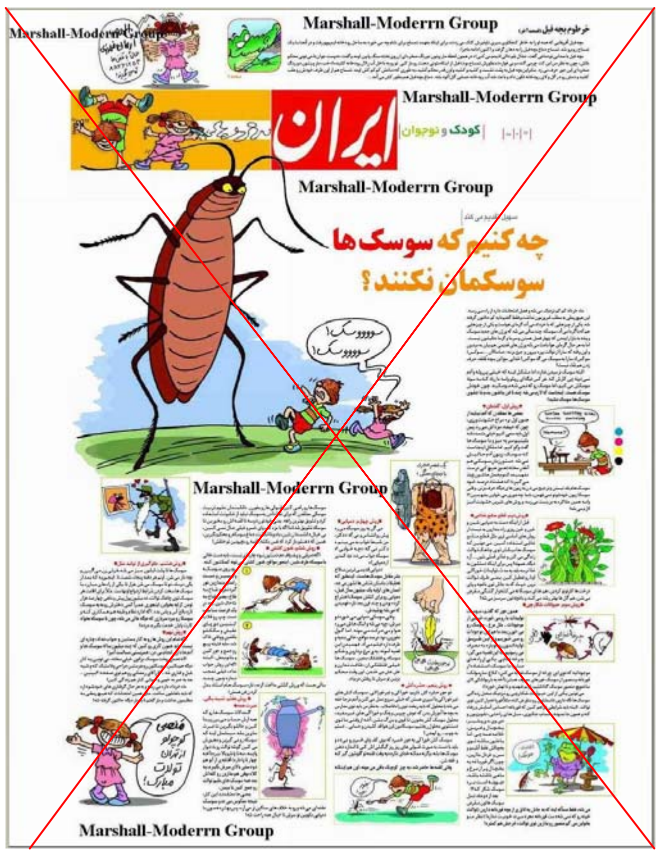

بۆیە ئێستا یەکگرتوویی‌و تەبایی نێوان ئەو نەتەوانە پێویستییەکی مێژوویی‌یە، چوونکە بە ئەزموون دەرکەوتوە کە چارەسەری کێشەی نەتەوەیی لە ئێراندا بە تەنیا نەتەوەیەك ناکرێ‌و ئەگەر هەموو نەتەوەکان لە قەوارەیەکی یەکگرتوودا، وەك کۆنگرەی نەتەوەکانی ئێرانی فیدراڵدا، یەك نەگرن، نەتەنیا بە ئامانجەکانی خۆیان ناگەن، بەڵکوو تووشی سەرلێشێواوی‌و شکست دەبن‌و لە پەخش‌و بڵاوبوونی ئەو نەتەوانە تەنیا دەسەڵاتی ناوەندی‌و شۆڤێنیزمی زاڵ بەسەر ئێراندا قازانج دەکا.

بۆیە دەبێ نەتەوەکانی ئێران هەموو تێکڕا هەڵوێستی هاوبەشیان لەسەر ئەو چەشنە سووکایەتییانە هەبێ چوونکە لێرەدا تەنیا مەبەست لە یەك نەتەوە نیە بەڵکوو سیاسەتی داڕێژراوی حکوومەتی ئێران دژی ئەو نەتەوانەیەو دەبێ نەتەوەکانی دیکەی ئێران بە هەر شێوەیەك بۆیان دەکرێ، لەو ڕاپەڕینەی ئازەرییەکان پشتیوانی بکەن‌و هاوخەباتیی خۆیان بەو شێوەیە دەربڕن. چوونکە سەرکەوتن تەنیا لە یەکگرتووییدا بەدی دێ‌و کوشتوکوشتارو سەرکوت بە هەر بیانوویەکەوەبێ مەحکوومە.

ئەگەری سەفەری ئەحمەدی‌نەژاد بۆ کوردستان

سەلاح موڕادی

وا دیارە بەم زووانە مەحموودی ئەحمەدی‌نەژاد، سەرکۆماری دەستنیشانکراوی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی لە درێژەی سەفەرەکانی خۆی دا بۆ ئوستانەکانی ئێران، سەردانی ئوستانی کوردستان، یەکێك لە ئوستانە کوردنشینەکانی ئێران دەکا.

بە گشتی ئەحمەدی‌نەژاد لە سەردانەکانی خۆی‌دا بۆ ئوستانەکانی ئێران، دەیەوێ ئەم ئامانجانە بپێکێ، یەکەم، دەیەوێ وەها نیشان بدا کە سەرکۆمار لە خەم و پەژارەی خەڵك دایە و دەیەوێ ڕاستەوخۆ لە کێشە و کەموکوڕییەکانیان ئاگادار بێ و چارەسەریان بکا! ئەویش بەو پێیەی کە "دادپەروەری"ی! کردۆتە تەوەری سەرەکیی بەرنامەکانی دەوڵەتی خۆی.

دووهەم، نیشاندانی پێشوازیی نمایشیی لە خۆی و گەرەکییە لەلای خەڵکی ئێران و جیهان وا بنوێنێ کە بەراستی سەرکۆمارێکی خەڵکییە و خۆشەویستی کۆمەڵانی خەڵکە.

سێهەم، ڕاکێشانی سەرنجی خەڵك و هاندانی ئەوان بۆ پشتیوانی لە چالاکییە ناوکییەکانی ڕێژیم، بە لەبەرچاو گرتنی ئەوەی کە لە سەرجەم سەردانەکاندا دەبینین کێشەی ناوکیی ڕێژیم، تەوەرێکی قسەکانی ئەحمەدی‌نەژادە.

سەفەری ئەحمەدی‌نەژاد بۆ ئوستانەکانی کوردستانی ئێران لەگەڵ سەرفەرەکانی دیکەی بۆ ئوستانەکانی دیکە تا ڕادەیەکی زۆر جیاوازە، چونکە کوردستان سەرەکیترین شوێنی ئێران بوو کە لە تەحریمی خولی نۆیەمی بەناو هەڵبژاردنی سەرکۆماریدا چالاکانە بەشداری کرد، لەپاش هاتنە سەرکاری ئحمەدی‌نەژادەوە کوردستان سەرەکیترین شوێنی بەربەرەکانی وخۆپێشاندان لەبەرامبەر ڕێژیم دا بووە، داخوازییەکانی خەڵکی کوردستان، نەتەوەیی و سیاسین و لەگەڵ داواکارییەکانی بەشەکانی دیکەی ئێران دا جیاوازن.

ئەحمەدی‌نەژاد لە ڕوانگەی خەڵکی کوردستانەوە

خەڵکی کوردستان بە گشتی بیرەوەرییەکی تاڵیان لە خۆدی ئەحمەدی‌نەژاد هەیە. چونکە ئەحمەدی‌نەژاد نەخشی لە تیرۆری سکرتێری گشتیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، دوکتور عەبدولرەحمان قاسملوو دا هەبووە، بۆیە خەڵکی کوردستان ناوبراو وەك کەسێکی تیرۆریست و مرۆڤکوژ کە تەنیا پەیامی مەرگ و نەمان و دوژمنایەتیی بۆ خەڵکی کورد پێیە، دەناسن و جیا لەوەش چاوەڕوانییان لە وەها کەسێك کە بە کولتووری توندوتیژی و سڕینەوە و سەرکوتکردن گوش کراوە نیە. خەڵکی کوردستان دیتیان کە خۆپێشاندان و نارەزایەتییەکانی ئەوان کە هەر دوای هاتنە سەرکاری ئەحمەدی‌نەژاد گۆڕوتینێکی زۆرتریان گرت لەلایەن هێزە سەرکوتکەرەکانی ڕێژیمەوە بە توندترین و دڕندانەترین شێوە، وەڵام درانەوە و بە دەیان کوژراو و برینداریان لێ کەوتەوە، سەدان کەسیش تا ئێستا لە بەندیخانەدان و لەلایەن سەرکۆماریشەوە، تەنیا وەڵام بە داخوازییەکان توندتر کردنی کەشوهەوای ئەمنییەتی ـ نیزامی و کپ کردنی دەنگی هەر نارازییەك بووە.

ئەحمەدی‌نەژاد یەکێك لەو کەسانە بووە کە نەخشی سەرەکیی لە سەرکوتکردنی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردستاندا هەبووە. لەزۆر جینایەت لە کوردستاندا کە بەهۆی هێزە نیزامییەکانەوە کراوە، ئەحمەدی‌نەژاد بەشدار بووە.

داخوازییەکانی خەڵکی کوردستان

هەرچەند خەڵکی کوردستان بە ئەزموونێك کە لەماوەی زیاتر لە ٢٧ ساڵ دەسەڵاتدارێتیی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی بەدەستیان هێناوە بەو ئاکامە گەیشتوون کە ئەو ڕێژیمە نایەوێ و ناتوانێ داخوازییەکانیان دابین بکا، بەڵام هەمیشە و لە هەر دەرفەتێك کە پێش هاتبێ بۆ ئاگاداریی دەسەڵاتدارانی ڕێژیم داخوازییەکانی خۆیانیان ڕاگەیاندوون.

پێویستە ئاماژە بەوە بکەین کە ویست و داواکارییەکانی خەڵکی کورستان تەنیا لە چوارچێوەی داخوازییە ئابووری و فەرهەنگییەکان دا کورت نابنەوە و بەڵکوو پێش لەوانە داخوازییەکان سیاسی و نەتەوەیین.

بۆ وێنە بەشێك لە خوێندکارەکانی زانکۆی کوردستان لە ڕاگەیاندراوێك دا کە تێیدا هەرەشەی مانگرتن لە خواردنیان بەنیشانەی نارەزایەتیی لە سەفەری ئەحمەدی‌نەژاد بۆ کوردستان کردوە، داخوازییەکانی خۆیان کە دەتوانین بڵێین هی زۆربەی خەڵکی کوردستانن بەم شێوەیە دەربڕیوە:

دابین کردنی مافە سیاسییەکان و مافی هاووڵاتیبوون ـ گەشەپێدانی ڕەوشی ئابووریی ناوچە بە تەرخان کردنی سەرچاوەی ماڵی ـ خەبات لە دژی کێشەی بێکاری ـ پێشگرتن بە بڵاوبوونەوەی ماددە هۆشبەرەکان ـ هەڵگرتنی کەشوهەوای توندی ئەمنییەتی ـ دەسنیشان کردنی هێزگەلێکی شارەزا و لێهاتوو، جێی پەسندی بیروڕای گشتی بۆ مودیرییەتەکانی ناوچە کوردنشینەکان ـ پاککردنەوەی خاکی ناوچەکە لە پاشماوەی مینەکانی شەڕی هەشت ساڵە کە هەموو ساڵێك بنەماڵەگەلێکی بێ ئەژمار ماتەمبار دەکاو....

هەروەها خوێندکاران بۆ ئەوەی دروشمی "دادپەروەری" بە شێوەی شیاوی خۆی جێبەجێ ببێ و دەسەڵات تەنیا لە ناوەندا کۆ نەبێتەوە، ڕێگەچارەی "فیدراڵیزم" پێشنیار دەکەن کە داخوازیی سەرەکیی حیزبە کوردە دژبەرەکانیشە.

هەروەها نوێنەری خانەی وەرزێرانی کوردستان لە کۆبوونەوەیەکدا کە بۆ وەرزێرانی ئێران لە ڕۆژانی ٤و٥ی بانەمەڕ لەهۆڵی گشتیی وەزارەتی ناوخۆ لە تاران دا پێك هات، بەم جۆرە داخوازییەکانی خۆی کە لە ڕاستیدا هی هەموو خەڵکی کوردستانن لە شێوەی پرسیاردا لە ئەحمەدی‌نەژاد هێنانە گۆڕێ:

ئاغای ئەحمەدی‌نەژاد، بە بۆچوونی ئێوە کورد شیاوی ئەوە نیە ببێ بە سەرکۆمار و بەرپرسی پلە یەکەم؟... ئاغای ئەحمەدی‌نەژاد، سەرکۆمار دەبێ هی تەواوی گەلان بێ، نەك چارەڕەشی و کوێرەوەرییەکانت بۆ ئێمە و، ٥٠ میلیون دۆلارەکانت بۆ حەماس و حیزبوڵڵای لوبنان بێ، بۆ لەو میلیون دۆلارانەی کە پێشکەشی بێگانەکانی دەکەی، نایدەی بە ئێمە با تۆزێك لە چارەڕەشی و هەژاریی گەلانی ئێران، یەك لەوان گەلی کورد کەم بێتەوە؟

گرتنە بەری ڕێوشوێنی جۆراوجۆر بۆ پێشوازی لە ئەحمەدی‌نەژاد

بەپێی هەواڵەکان، ڕێژیم بۆ نیشاندانی پێشوازیی خەڵك لە ئەحمەدی‌نەژاد، واتە ڕێکخستنی نمایشی پێشوازی، هەوڵەکانی خۆی چڕ کردۆتەوە و پێش هەموو شتێك بۆ دابین کردنی ئاسایش و تەناهی و پێشگرتن لە هەرجۆرە خۆپێشاندان و نارەزایەتییەك لە دژی سەفەری داهاتووی ناوبراو بۆ کوردستان، هێزێکی زۆری بە پێکهاتەی جۆراوجۆرەوە لەنێو شارەکان و سەرسنوورەکان جێگیر کردوە. پاشان بە گوشار و هەڕەشە هەوڵی داوە هەموو قوتابیان و مامۆستایان ناچار بکا لە ڕێورەسمی ڕواڵەتیی پێشوازی‌دا بەشداری بکەن. و....

سەرجەم ئەو هەوڵانە ئەو ڕاستییە دەردەخەن کە ئەحمەدی‌نەژاد خاوەنی هیچ پایەگایەکی خەڵکی نیە و خەڵك بە تەنیا لە سەفەری وەها ڕوخسارێکی شەڕخواز و تیرۆریست پێشوازی ناکەن، بەڵکوو لە ئەگەری لەباربوونی بارودۆخ دا نارەزایەتیی خۆشیان لە سەرجەم کردەوە و هەڵسوکەوتە دژی مرۆڤانییەکانی دەردەبڕن.

هەروەها لە سەفەری داهاتووی ئەحمەدی‌نەژاد دا بۆ کوردستان ئەگەر پێشوازییەکیش بکرێ تەنیا لەلایەن بەکرێگیراوانی ڕێژیم و کەسانێکەوە دەکرێ کە بەزۆر بەو کارە ناچار کراون.

ئەحمەدی‌نەژاد لە سەفەری داهاتووی خۆی‌دا بۆ کوردستان ناچارە بۆ ڕاکێشانی سەرنجی خەڵك هێندێك وادە و بەڵێنی درۆزنانە و فریودەرانە بدا، بۆ وێنە وەك بنەبڕکردنی کێشەی بێکاری، کردنەوەی هێندێك پرۆژەی ئابووریی کەم بایەخ، سازکردنی وەرزشگا بۆ کچان و کوڕان بە جیاو... بەڵام ئەوەی ناوبراو باسی ناکا و وادەی نادا داخوازییە بنەڕەتییەکانی خەڵکی کوردستانن. جیالەوەش ناوبراو نایەوێ و ناتوانێ وادەی دەستەبەرکردنی ئازادی و دێموکراسی بە خەڵکی کوردستان بدا، چونکە ئەم چەمکانە لەگەڵ ناوەڕۆکی ڕێژیمەکەی‌دا ناتەبان، هەربۆیە لە بەرنامەی دەوڵەتی نۆیەمیش دا تەنانەت بە ناویش باسیان نەکراوە و دروشمی "دادپەروەری"ش تەنیا دروشمێکی ڕواڵەتی و فریوکارانەیە کە تەنیا بۆ ڕاکێشانی خەڵکی فەقیروهەژار کەڵکی لێ وەردەگیرێ و دەبینین کە خەڵکی کوردستان نەتەنیا هیچ بەشێکیان لە "دادپەروەری"ی ئەحمەدی‌نەژاد بەر نەکەوتووە، بەڵکوو چەوسانەوە و نادادپەروەری دژیان چەندقات بۆتەوە. کە کوشتوبڕی بێ بەزەیی‌یانەی خۆپێشاندەرانی هاوینی ٨٤ی شارەکانی کوردستان و زستانی ٨٤ی خەڵکی ماکۆ و دەوروبەری سەلمێنەری ئەو ڕاستییە حاشا هەڵنەگرەن.

> **سەرجەم ئەو هەوڵانە ئەو ڕاستییە دەردەخەن کە ئەحمەدی‌نەژاد خاوەنی هیچ پایەگایەکی خەڵکی نیە و خەڵك بە تەنیا لە سەفەری وەها ڕوخسارێکی شەڕخواز و تیرۆریست پێشوازی ناکەن، بەڵکوو لە ئەگەری لەباربوونی بارودۆخ دا نارەزایەتیی خۆشیان لە سەرجەم کردەوە و هەڵسوکەوتە دژی مرۆڤانییەکانی دەردەبڕن.**

ڕێخۆشکردن بۆ سەرکوت

بەشی یەکەم

جەمیل ئەحمەدی

ماڵپەڕی ئینتەرنێتی "بازتاب" کە سەر بە موحسێنی ڕەزاییو کارگێڕی کۆڕی دیاریکردنی بەرژەوەندییەکانی نیزامە، لە ڕێکەوتی ٢٨ی جۆزەردانی ئەمساڵ وتووێژێکی دەگەڵ ناوبراو، لە ژێر ناوی "ئاڵوگۆڕێکی بنەڕتی لە دەزگای ئیتلاعاتدا پێویستە" بڵاوکردەوە.

پێویستی هێنانە بەرباسو خستنە ڕووی هێندێك خاڵی نێو ئەم وتووێژە، وای لە نووسەری ئەم بابەتە کرد، تا لەو پێوەندیی‌یەدا، هێندێك بابەتی ئەو هەڤپەیڤینە، بخاتە بەرباس. ئەگەر ناوەرۆکی بەشێك لەو گەڵاڵەیە کە لە چەند مانگی ڕابردوودا هاتوتە گۆڕێ، تاوتوێ بکەین، سەڵمێنەری کۆمەڵێك بابەتە کە باس لە شانۆسازییەکی لە پێشدا دارێژراو لە لایەن دەسەڵاتدارانی ڕێژیمەوە دەکا.

ئەگەرچی ڕەزایی ئاوڕی لەم بابەتانە داوەتەوە، بەڵام، گەڵاڵەی پێداچوونەوە بە سیستمی ئیتلاعاتیدا ، بەرفرەکردن و بەستنەوەی بە کۆمەڵێك نائارامی یەك دوو ساڵی ڕابردوو لە ناوچە جۆراوجۆرەکانی ئێران و ئاماژەگەلێکی ناڕاستەوخۆ بە نەتەوەکانی ئێران و، دەرخەری گۆشەیەك لە پرۆژەکانی ئەم دوایانەی کۆماری ئیسلامییە، کە لە ڕووبەڕوو بونەوە دەگەڵ نارەزایەتییەکانی نێوخۆو، ڕووبەڕوو بوونەوەوکونتاکت دەگەڵ دنیای ڕۆژئاوا، لە چوارچێوەی کێشەگەلێك وەك کێشەی ناوکی و مافی مرۆڤ و پیشتیوانیی کردن لە تیرۆریزمە.

وتەکانی ڕەزایی چەند خاڵێکیان تێدایە کە دوو پرسی سەرەکیی لەلای خوێنەرەوە دەوروژێنێ.

یەکەم: چۆنەکە ڕەزایی دان بە پێویستی هەڵوەشانەوەی وەزارەتی ئیتلاعاتدا دەنێو ، هەروەها پێویستی پێکهاتنی ڕێکخراوێکی ئیتلاعات لە گشت بنیاتە ئەمنییەتییەکانی ڕێژیم، کونترۆڵکردنیان لە لایەن ڕێبەرەوە پێ دادەگرێ.

دووهەم: ئامانج لە بە مەبەست بەستنەوەی ڕووداو نائارامییەکانی ئەو دوایانەی ناوچە، کورد، عەرەب، ئازەری، و بەلووچنشینەکان بە خەباتی مافخوازانەیی ئەو نەتەوانەوەو، پێداگری لە سەر سەرکوتی زیاتر چیە؟

پرسیاری یەکەم: چۆنە کە موحسێن ڕەزایی لە سەر هەڵوەشاندنەوەی وەزارەتی ئیتلاعات پێدادەگرێو بە پێویست دەزانێ کە ڕێکخراوی ئیتلاعات پێك بێو، جیا لە گشت بنیاتە ئەمنییەتییەکانی ڕێژیم ئەم ڕێکخراوەیە بکەوێتە ژێر فەرمانی ڕێبەری نیزامەوە؟

بۆ ڕوونکردنەوەی هەرچی پتری ئەم مەسەلەیە، پێویستە سووکە ئاورێکیش لە ڕابردوو بدەینەوە. ساڵی ١٣٧٨ هاوکاتە دەگەڵ ڕووداوی لە قاودانی قەتڵە زەنجیرەییەکان، ئەودەم بە هۆی فشارێك کە لە لایەن بیروڕای گشتی ، بە تایبەت لە قاودانی ڕووناکبیران و خوێندکارانەوە خرایە سەر دەوڵەتی ڕیفۆرمخواز. دەوڵەتی"خاتەمی" ناچار کرا بەر پرسایەتیی قەتڵەکان وەئەستۆ بگرێو، لەم سۆنگەیەوە دەستی ژمارەیەك کەس لە وەزارەتی ئیتلاعات لەم پێوەندیەدا ئاشکرا بوو کە نەخشی ڕاستەوخۆیان لە قەتڵەکاندا، هەبوو. ئەگەرچی ئەو توێژینەوەو لە قاودانانە لە ئاستی مەئموورانی پلە چەندەیی ئەو جینایەتانەدا ماوەو، هیچ کات مۆرە ئەسڵییەکانی (عالیجەنابان)ەی نەگرتەوە.

لە ڕەوتی ئەو لە قاودانو شەرمەزارییەدا بوو کە بە شگەلێك لە سیستمی ئیتلاعاتی ڕێژیم کەوتە ژێر پرسیارو، بەشێك لەو کارە غەیرە قانوونی‌یانەی و نامرۆڤانانەی ئەو دەزگا سەرکوتکەرەی ڕێژیم لە وڵامدانەوە بە نوێنەرانی خەڵك لە مەجلیس دا ئاشکراتر کرد.

لەو سەردەمەدا کە دەسەڵات تۆڕی سیخۆڕیو سەرکوتکەریی خۆی لە مەترسیدا دەبینی، دەگەڵ ئەوەی کە سەرەتا بەشێکی زۆری نیزام لە گۆڕینی ڕێکخراوی ئیتلاعات بە وەزارەتی ئیتلاعات ناڕازیی بوون هەروەك ڕەزایی ئاماژەی پێ‌داوە، سەرەڕای ئەوەی کە حەزرەتی ئیمام(ڕە) سەرەتا موخالیفی دروست بوونی وەزارەتی ئیتلاعات بوو .

هۆی پێداگرتنی هێندێك لە بەرپرسانی ئەوکاتی دەوڵەت(دەوڵەتی مووسەوی) و کەشی پێکهێنراو لە مەجلیسی ئەوکاتدا، ئەو هەنگاوەی هەڵگیرا. دەستیان بە دانانی گەڵاڵەو جێبەجێکردنی پرۆژەگەلێك کرد تا لە ڕێیانەوە وەزارەتی ئیتلاعات هەڵبوەشێتەوەو ڕێکخراوێکی ئیتلاعاتی کە تەواو بە شەکانی ئیتلاعات و ئەمنییەتی نیزام دەگەرێتەوە، بخرێتە ژێر فەرمانی ولایەتی فەقیە. ئەڵبەتە ئەو کارە لە بەر هەلومەرجی ئەوکات جێبەجێ نەکرا . بۆیە پێکهێنانی ڕێکخراوێکی ئەوتۆ لە چوارچێوەی قانووندا و، لە ڕواڵەتدا بێ‌دەنگەی لێ کراوە. بەڵام لە هەمان ساڵدا ١٣٧٨ هەنگاویان بۆ دامەزراندنی ڕێکخراو گەلی ئەمنییەتی و ئیتلاعاتی، هاوشێوەی وەزارەتی ئیتلاعات هەڵ هێنایەوە.

بە پێی قسەی"جەواد موزەفەر" ئەندامی شورای ناوەندیی ئەنجومەنی داکۆکیی لە ئازادی چاپەمەنی، پاوانخوازان دەستیان داوەتە سازدانی تەشکیلات گەلێکی ئەمنییەتی هاوتەریب و، ئەوکارانەی کە لە ساڵی١٣٧٨ بەو لاوە شاهێدیان بووین، وردە وردە، بە تایبەت لە خولی دووهەمی سەرۆ کۆمایی خاتەمی‌دا پەرەیان گرت.

بە هاتنە سەرکاری مەجلیسی حەوتەم و یەکدەست کردنو، بە دەستەوە گرتنی دەسەڵات لە لایەن ئەحمەدی نەژادەوە، وەك سەرکۆماری ئیسلامی، هەلومەرج زیاتر لە جاران بۆ پیادەکردنی پرۆژەو گەڵاڵەکانیان ڕەخسا. لەو سەرو بەندەدا بوو،کە دەوڵەتی ئەحمەدی نەژاد لە ساڵی ١٣٨٤ی هەتاوی گەڵاڵەیەکی لە ژێر ناوی:" گەڵاڵەی زیادکردنی چەند خاڵێك بە قانوونی دامەزراندنی وەزارەتی ئیتلاعات" بردە مەجلیس. کە دیارە بە چەند هۆیەك کە باسکردنیان لێرەدا ناگونجێ گەڵاڵەی ناوبراو لە لایەن مەجلیسەوە ڕەت کرایەوە.

بە چاوخشاندنێك بە سەر ڕووداوو نائارامییەکانی ئەو دوایانەی ناوچە جۆراوجۆرەکانی ئێران دا، کە نزیك بە سەروبەندی دەستپێکردنی ململانێی هەڵبژاردنی دەوری نۆهەمین سەرکۆماری و کۆتایی دەوری دووهەمی سەرکۆماریی خاتەمی، ئاشکرا کرا. باڵی سەرەڕۆیی ڕێژیمی ئیسلامی دەستی بە بەڕێوەبردنی هێندێك گەڵاڵە کردنو بەڕێوە بردنی زەنجیرە ، نائارامیگەلێك کرد تا بە شکوو بتوانێ لەو کاناڵەوە کۆمەڵێك قازانج وەدەست بێنێ. نائارامییەکان بە تەقینەوەکانی خوزستانو لە کاتێك دا دەستی پێکرد کە، کەشووهەوای هەڵبژاردن گەیشتبووە لوتکەی خۆی. ئامانجی کورت ماوەی ئەو ڕووداوانەی بۆ دەربەدەرکردنی ڕەقیبەکانی هەڵبژاردن بوو، ئەگەرچی دەکرێ بڵێین کە بەشێکی چووکی مەسەلەکە لەو چوارچێوەیەدا خولی دەخوارد، بەڵام کێشەکە بەمە کۆتایی پێ نەدەهات.

بوونە جیران دەگەڵ شەیتانی گەورەداو، هاتنەگۆڕی کێشەی ناوکییو، گەیشتنی قەیرانەکان بە لووتکەو، شەڕەقسە لە نێوان هەردوولا، پێویستی بە دوادا چوون و جێبەجێکردنی. گەڵاڵەی ڕێکخراوی ئیتلاعات زیاتر هەستی پێ دەکرا. ئەمریکا ئێرانی بە یەکێك لە سێ وڵاتی تەوەری شەڕو ئاژاوە داناوە. وەك بنکەی ئەسڵیی داڵدەانی تیرۆریزمی جیهانی لە قەڵەم دابوو، هێندێك قسە لە سەر گۆڕینی ڕێژیم لە لایەن ئەمریکاوە دەبیستران. بە سەیر کردنی ئەو دیوی دراوەکە، نارەزایەتییە جەماوەرییەکانی نێو خۆی وڵات ، دیارە کێشەی نەتەوەکانی ئێران وەك بەرەیەکی تەباو خاوەن بەرنامە، وەك هەڕەشە و ئاڵترناتیڤێکی بە هێز خۆی دەنوێنێو بە هێنانە گۆڕی باسی فیدراڵیزەکردنی ئێرانو، دامەزراندنی نیزامێکی سیاسیی دێموکراتیك، بایەخێکی زۆرتر لە لایەن کۆماری ئیسلامییەوە بەو مەسەلانە دراوە. ڕێژیم لە هەلوومەرجی تازەدا دەیهەوێ خۆی لە زەلکاوی ڕووخان دەرباز بکا. بۆیە زیاتر لە جاران باری ئەمنییەتی توونتر کردوە. لە بارودۆخێکی ئاوادا و، بە هۆی ئاڵۆزیی هەلومەرجەکە، کۆماری ئیسلامی بڕیاری دا لە مەسەلەی ئەمنییەتی بۆ چەند مەبەستی وەك بەستنەوەی نەیاران بە هێزە دەرەکییەکانەوەۆ، هەروەها هەڕەشە لە وڵاتانی ڕۆژئاوایی بە کار بهێنێ.

> **بە هاتنە سەرکاری مەجلیسی حەوتەم و یەکدەست کردن‌و، بە دەستەوە گرتنی دەسەڵات لە لایەن ئەحمەدی نەژادەوە، وەك سەرکۆماری ئیسلامی، هەلومەرج زیاتر لە جاران بۆ پیادەکردنی پرۆژەو گەڵاڵەکانیان ڕەخسا. لەو سەرو بەندەدا بوو،کە دەوڵەتی ئەحمەدی نەژاد لە ساڵی ١٣٨٤ی هەتاوی گەڵاڵەیەکی لە ژێر ناوی:" گەڵاڵەی زیادکردنی چەند خاڵێك بە قانوونی دامەزراندنی وەزارەتی ئیتلاعات" بردە مەجلیس.**

راپۆرتی ساڵانەی ڕێکخراوی لێبووردنی نێونەتەوەیی، سەبارەت بە ئێران

بەشی یەکەم

لێبووردنی نێونەتەوەیی، کە ڕێکخراوێکی داکۆکیکاری مافی مرۆڤەو بنکەکەی لە لەندەن دایە ڕاپۆرتەیەیە ساڵانەی خۆی لەمەڕ بارودۆخی مافی مرۆڤ لە ساڵی ٢٠٠٥دا بڵاوکردۆتەوە. ئەمەش دەقی تەواوی وەرگێردراوی ئەو ڕاپۆرتیەیە کە ڕێکخراوی ناوبراو لە پێوەندی لەگەڵ ئێراندا بڵاوی کردۆتەوە.

کۆماری ئیسلامیی ئێران:

ڕێبەری وڵات: ڕێبەری کۆماری ئیسلامیی ئێران، ئایەتوڵڵا سەید عەلی خامەنەیی

سەرۆکی دەوڵەت: دوکتور مەحموود ئەحمەدینەژاد (لە مانگی ئووتی ٢٠٠٥ دا جێگای حودجەتولئیسلام وەلموسلمین سەید محەممەد خاتەمیی گرتەوە)

سزای ئێعدام: بەڕێوە دەچێ

دادگای نێونەتەوەیی جینایی: ئەندامە

کنوانسیۆنی ژنانی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکانو پرۆتۆکۆلە دڵخوازانەکەی: ئیمزای نەکردوە

بەدوای دادگایی کردنە نادادپەروەرانەکانی ساڵانی ڕابردوو، ژمارەیەکی بەرچاو لە زیندانییە سیاسییەکان بۆ نموونە: زیندانییە جیابیرەکان هەروا بە حوکمی قورسو درێژماوە لە زیندانەکان دان. لە ساڵی ٢٠٠٥دا، بە سەدان کەسو بگرە زیاتریش، لە پێوەندی لەگەڵ خۆپیشاندانە مەدەنییەکانی ئەو ناوچانەی کە ڕێژەی کەمایەتییان زیاترە، گیراون. نووسەرانی سایتە ئینتێرنێتییەکانو تێکۆشەرانی بواری مافی مرۆڤ لەو کەسانەن کە بە شێوەیەکی دڕندانە، بە بێ ئەوەی دەنگیان بە خزمو کەسیان، یان پارێزەر ڕابگا، ڕەپێچەکی زیندان دراونو، لە دەستپێکی حوکمەکانیانەوە لە دەستبەسەرگە نهێنییەکاندا ماونەتەوەو ئازارو ئەشکەنجەدانیش بەردەوام بەڕێوە چووە. لانیکەم ٩٤ کەس ئێعدام کراون، بۆ نموونە ٨ کەسیان لە کاتی ئەنجامدانی تاواندا تەمەنیان کەمتر لە ١٨ ساڵ بووە. سزای بە قامچی لێدانیش لە زۆربەی کاتەکاندا بەکار هێنراوە. واپێدەچێ ژمارەی ڕاستی ئێعدام کراوانو ئەو کەسانەی ئەشکەنجەی جەستەیی کراون، زۆر لەوە زیاتر ە کە لە ڕاپۆرتەکەدا ئاماژەی پێکراوە.

پێشینە:

تا کاتی هەڵبژاردنی سەرۆك کۆماری نوێ لە مانگی ژووئەندا بنبەستی سیاسیی هەروا درێژەی بوو. شورای نیگابان کە ئەرکی تەئییدی سەلاحییەتی کاندیداکانی سەرکۆماری لە ئەستۆ دایەو هەوڵ دەدا قانوونو سیاسەتەکان لەگەڵ بنەماو ئوسوولە ئیسلامییەکانیو قانوونی بنەڕەتیدا بگونجێنێ، ١٠٠٠ کاندیدای سەرکۆماری ڕەت کردەوە. بە گوێرەی ئەو ڕەوتی بە هەڵاواردنەی کە بۆ بژارکردن گیراوەتەبەر، تەواوی ٨٩ کاندیدای ژن بە هۆی ڕەگەزی جیاوازەوە، خرانە لاوە؟! لە ڕاپۆرتەکەدا هاتوە، کە لە ڕەوتی ڕێپێوانەکان دا، ئەو کەسانەی کە دروشمی دژ بە هەڵبژاردنیان داوە، زۆربەیان دەستبەسەر کراون. لە کاتی تەقینەوەکانی پێش هەڵبژاردنی سەرکۆماریدا نزیك بە ١٠ کەس لە تارانو ئەهوازدا کوژران. هەر لە درێژەی ئەو تەقینەوانەدا، لە مانگی ئوکتوبر، ٦ کەسی دیکە لە ئەهواز دا گیانیان لە دەست دا. بەرپرسانی دەوڵەتی دەگەڵ دژکردەوەی چەکدارانەی کوردەکانو هێندێك گرووپی دیکە ڕووبەڕوو بوونەوە.

هەڵبژادرنی دوکتور مەحموودی ئەحمەدینەژاد، ئەندامیی پێشووی هێزە تایبەتییەکانی سوپای پاسداران، بە سەرکۆماری لە مانگی ئووتدا بووە هۆی وەلانانی گشت لایەنگرانی چاکسازی لە پرۆسەی سیاسیداو هەروەها بووە هۆی کۆجی بوونی دەسەڵات لە دەزگای ئایەتوڵڵا سەید عەلی خامەنەیی، ڕێبەری مەزهەبیی وڵات. ڕێبەری مەزهەبیی ئێران لە مانگی ئوکتوبردا بەشێك لە سەڵاحییەتگەلی چاوەدێریی خۆی بەسەر دەوڵەت دا، خستە سەر شانی کۆڕی دیاریکردنی بەرژەوەندییەکانی نیزام کە سەرۆکایەتییەکەی لەدەست عەلی ئەکبەری هاشمیی ڕەفسەنجانی، کاندیداری شکست خواردوی پۆستی سەرکۆماری‌دایە. هەڵبژاردنی ئەحمەدینەژاد، ئەندامی پێشووی هێزە تایبەتیەکانی سوپای پاسداران، بە سەرکۆمار لە مانگی ئووتدا، وەلانانی تەواوی لایەنگرانی چاکسازیو ڕەوتی سیاسیی لێکەوتەوە.

مەسەلەی مافی مرۆڤو پرۆسەی ناوکیی ئێران، بۆتە هۆی گرژیی لە پێوەندییەکانی نێوان ئێرانو کۆمەڵگای نێونەتەوەیی، سەبارەت بە مافی مرۆڤو بەرنامەی ناوکیی ئێران ئەو مەسەلەیە زیاتر پەرەی گرتوە. بە تایبەت بە دوای ئەوەی کە لە مانگی ئووتدا ئێران ڕایگەیاند کە پرۆسەی پیتاندنی ئورانیوم بە مەبەستی مەدەنی کەڵکی لێوەردەگرێ، دووبارە دەست پێدەکاتەوە. ئێران، وڵاتانی بیانیی بە تایبەت ئەمریکاو بریتانیا بەوە تاوانبار دەکا کە بوونەتە مایەی نائارامیی لە ناوچە سنوورییەکانی ئێراندا. بریتانیاش ئێرانی بەوە تاوانبار کرد کە هاوکاری چالاکییەکانی دژی بریتانیاو گرووپە چەکدارەکانی نێو عێراق دەکا. گرژییە دیپلماتیکەکان بوونەتە هۆی ئەوەی کە وتووێژەکانی نێوان ئێرانو یەکیەتیی ئورووپا لەمەڕ مافی مرۆڤ بە هەڵپەسێردراوی بمێنێتەوە. لە مانگی دیسامبر دادا کۆڕی گشتیی ڕێکخراوی نەتەوەیەکگرتووەکان، بڕیارنامەیەکی لەمەڕ مەحکووم کردنی ئێران لە پێوەندی دەگەڵ، بارودۆخی مافی مرۆڤ دەرکرد.

سەرکوت کردنی کەمایەتییەکان:

قانوونگەلی پڕ لە هەڵاواردنو جێبەجێکردنیان هەروا بۆتە هۆی نائارامیی سیاسیو کۆمەڵایەتیو پێشیلکردنی مافی مرۆڤ لە ئێراندا، بە تایبەت دژی کەمایەتییە ئێتنیکیو مەزهەبییەکان. لە مانگی ژووئیەدا هەواڵنێری تایبەتی ڕێکخراوی نەتەوەیەکگرتووەکان لە مەڕ مافی هەبوونی نیشتنگەی باش، سەردانی ئێرانی کردو پاش سەردانە مەیدانییەکان ڕایگەیاند کە لە دابەشکردنی ئیمکانات، دەست پێڕاگەیشتنی یەکسان بە شوێنی حەوانەوە، ئاوو کەرەسەی تەندورستی، هەڵاواردنێکی زەقو بەرچاو دەرهەق بە کەمایەتییەکان هەست پێدەکرێ.

عەرەبەکان:

لە ڕەوتی شەڕو تێکهەڵچوونەکانی پۆلیسو خۆپیشاندەرانی شاری ئەهوازو زۆربەی ناوچەکانی ئوستانی خوزستان لە مانگی ئاوریلدا ، لانیکەم ٣١ کەس کوژرانو سەدان کەسیش بریندار بوونو زیندانی کران. خۆپیشاندەران دژی نامەیەك دروشمیان دەدا کە گۆیا، یەکێك لە ڕاوێژکارانی سەرکۆمار نووسیبوویو لەودا گەڵاڵەیەکی سیاسی بۆ کەمکردنەوەی حەشیمەتی عەرەبی لە خوزستاندا خرابۆوە ڕوو. بەڵام ڕاوێژکاری سەرکۆمار ئەمەی بە ناڕاست زانی. شەپۆلی دەستبەسەرکردنەکان بە درێژایی ساڵ درێژەیان هەبوو. بە تایبەت دوای تەقینەوەکانی ئەهواز لە مانگی ژووئەنو ئوکتۆبرو، هێرش کردنە سەر دامەزراوە نەوتییەکان، لە مانگی سێپتامبرو ئوکتۆبردا.

لە مانگی نوامبر، لانیکەم ٨١ کەس لە کۆڕێکی فەرهەنگیی عەرەبیدا کە "مهابیس"ی پێدەڵێن، دەستگیر کران. بۆ نموونە دەستبەسەرکراوەکان، زارا ناسر توروفی، کارگێڕی ناوەندی فەرهەنگیی "الامجدی" ئەهواز بوو، کە بە پێی ڕاپۆرتەکانی پێشوو بە دانانی گرێو تا کاتی دادگایی کردنی، ئازاد دەبێ.

شایانی باسە لە زینداندا ئەشکەنجە، لێدانو هەڕەشەی ئێعدام، دەستدرێژییکردنو زۆر کردەوەی نامرۆڤانەی دیکە لەسەر ناوبراو ئەنجام دراوە.

تورکە ئازەرییەکان:

لە کۆتایی مانگی ژووئەندا، ژمارەیەکی زۆر لە تورکەکانی ئازەری زمان کە لە ڕێوڕەسمی ساڵانەی فەرهەنگی لە قەڵای بابەك لە کلیبردا بەشدارییان کردبوو، دەستگیر کران. لانیکەم ٢١ کەس لەوانە حوکمی زیندانی ٣ مانگ هەتا یەك ساڵیان بۆ بڕایەوەو هێندێکیشیان بە زیندانی هەڵپەسێردراو مەحکووم کرانو هێندێکی دیکە بۆ ماوەی ١٠ ساڵ لە چوون بۆ "کلیبر" بێبەش کران؟!

عەباس لسانی، قەسابێکی تورکی ئازەری لە ڕووداوی قەڵای بابەکدا دەستبەسەر کراو لە مانگی ژووئییە، عەباس بە دانانی گرێو ئازاد بوو، بەڵام لە مانگی ئووتدا بە یەك ساڵ زیندان بە شێوەی دوورخستنەوە لە ناوخۆدا مەحکووم کرایەوەو تاوانی ناوبراو پڕوپاگەندەکردنو بەلاڕێدابردنی هزری گشتی بووە. گۆیا داوای پێداچوونەوەی بە حوکمەکەیدا کردوە.

کوردەکان:

شەڕو تێکهەڵچوونەکانی مانگی ژووئەنی نێوان هێزە ئینتیزامییەکانو کوردەکان کە خۆشحاڵیی خۆیان لە پێشڤەچوونی پرۆسەی دێموکراتیزاسیۆن لە عێراق دا نیشان دابوو، بریندار بوونی ژمارەیەك پۆلیسو دەستگیرکردنی دەیان خۆپیشاندەری لێکەوتەوە. لە مانگی ژووئییەدا بە دوای ئەوەی کە هێزەکانی ئێران "شوانە قادری"، یەکێك لە بەرهەڵستکارانی کوردیان بە گوللە کوشتو بە گوێرەی ڕاپۆرتەکان وەشوێن ماشین خستو بەسەر شەقامو کۆڵانەکان دا ڕایان کێشا، هەزاران کورد بۆ دەربڕینی نارەزایەتی لە هەمبەر ئەو جینایەتەدا ڕژانە سەر شەقامەکان. بە پێی ڕاپۆرتەکان هێزە ئینتیزامییەکان ٢١ کەسیان لە خۆپیشاندەران کوشتو ژمارەیەکی بەرچاویشیان لێ بریندار کردن. زیاتر لە ١٩٠ کەسیش دەستگیر کران. لە درێژەی ڕەوتی تێکهەڵچوونەکاندا کە زیاتر لە مانگەکانی ئوکتوبرو نوامبردا ڕوویان دا، لانیکەم کەسێك بە ناوی "شۆڕش ئەمیری" کوژراو چەندین کەسی دیکەش گیرانو بریندار کران. "عەبدولفەتاح سوڵتانی"، پارێزەرو یەکێك لە دامەزرێنەرانی ناوەندی داکۆکی لە مافی مرۆڤ، بە تاوانی ئاشکراکردنی زانیاریی نهێنییو شاراوەی میللی، لە پێوەندی لەگەڵ بەرگری لە پەروەندەیەکی سیخوڕی، لە مانگی ژووئییەدا، ڕاپێچی زیندان کرا. دوکتور ڕوئیا تلووعی، چالاکی بواری ژنانو مافی مرۆڤو دوو ڕۆژنامەنووسی دیکە بە ناوەکانی ئێجلال قەوامیو سەعید ساعێدی، لەو کوردانە بوون کە لە مانگی ئووتدا گیران.

هەموو گیراوەکان لە مانگی ئوکتۆبردا، بە دانانی گرێو ئازاد کران، شایانی ئاماژەیە کە تاوانی سیاسی لە ئێراندا سزای مەرگی بەدواوەیە.

کەمایەتییە مەزهەبییەکان:

ئەندامانی کەمایەتییە مەزهەبییەکان لە ئێراندا تەنیا لە سۆنگەی جیاوازیی مەزهەبییەوە گیراون، "حەمید پوورمەند" کە ٢٥ ساڵ لەوەپێش چوبووە سەر ئایینی مەسیحی، لە مانگی فێوریە بە تاوانی فێڵکردن لە چەکدارەکانی ئێران لە پێوەندی دەگەڵ مەزهەبەکەیئایینەکەی تێکۆشان دژی ئاسایشی نەتەوەیی، لە لایەن دادگایەکی نیزامییەوە، بە سێساڵ زیندان مەحکووم کرا. ناوبراو لە مانگی مایدا تۆمەتی لەدین وەرگەڕانی لەسەر لابرا.

لانیکەم ٦٦ بەهایی گیرانو تا کۆتایی ساڵیش دوو کەسیان هەر لە زیندانا مانەوە. "مێهران کەوسەری"و "بەهرام مەشهەدی" لە پێوەندی لەگەڵنامەیەکی سەرئاوەڵە بۆ محەممەدی خاتەمی لە نوامبری ٢٠٠٤دا یەکەمیان بە سێ ساڵو دووهەمیان بە یەك ساڵ زیندان مەحکووم کران.

کورد، ئازەری، دێموکراسی و ئێران

کاوە **ئاهەنگەری**

و: سمایل شەرەفی

ئەگەر چاوێك بە مێژووی چەند دەیەی ڕابردووی ئێراندا بخشێنین، ئێران وەك کەشتییەك دەچێ کە لە زەریای پڕ لە گێژاوی مەترسییەکاندا بەملاو بەلا دا دەروا. ئێستاش دوای تێپەڕینی مێژوویەکی چەند هەزار ساڵەی وا وێدەچێ کە ڕێگایەکی چەندسەد ساڵەی دیکە تا گەیشتن بە لێواری هێمنی و سەقامگیریی لەبەر بێ. ناکرێ بڵێین لەچاو چەند دەیە لەوەپێش نەگۆڕاوە و ناهەقییە ئەگەر وا بیر بکەینەوە، بەڵام پێم وایە لە ڕابردوودا دەمانتوانی ئەمرۆمان ئەزموون و تاقی بکەینەوە و لە ڕەوش و هەلوومەرجێکی باشتر و پێشکەوتووتر دا بژین. دەسپێکی دوو حەرەکەتی بنەمایی و لەبار لە نووژەنکردنەوەی ئابووری، کولتووری و سیاسیی ئێران: یەکیان لە زەمانی "ئەمیرکەبیر" و ئەوی تریان لە زەمانی دوکتور "موسەدیق" کە شکست و بێ ئاکامیان لێ کەوتەوە، دەیانتوانی ببنە خاڵگەلێکی وەرچەرخان بۆ پراکتیزە و ئامادەکاریی سەرەتایی بۆ ئێرانێکی دێموکراتیك و ئازاد.

نەتەنیا هەرەسهێنانی شەپۆلێکی ڕیفۆرمیستیی هەمەلایەنە بەڵکوو، تەنیا و تەنیا داخستن و بەربەند کردنی وەشانی ڕۆژنامەیەکی سیاسی ـ کۆمەڵایەتیی پێشڕەو دەتوانی زەربەیەکی قورس و گران لە پێکهاتە کۆمەڵایەتییەکانی کۆمەڵگایەك بوەشێنێ کە ساڵیانی ساڵ قەرەبوو نەکرێنەوە. بەڵام من لەم ڕوانگەیەوە ناپەژرێمە سەر ئەم بابەتە کە یەکێکە لە ڕەهەندە دیارەکانی هۆکارگەلی دواکەوتوویی ئێران لە گەیشتن بە دێموکراسی و ئازادی و چەسپاندنی بنەماکانی ئەو پرێنسیپانە لە قانوونی بنەڕەتیی وڵاتدا، بەڵکوو ڕووی قسەم دەکەمە دوو بزووتنەوەی میللی ـ دێموکراتیکی ئاوزەربایجان و کوردستان لەچەند دەیەی ڕابردوودا و ئەم بابەتە دەتوانێ باس و بابەتێك بی لەو پێوەندییەدا. دوو ڕەوتی دێموکراسیخوازی هەڵقوڵاو لە ڕۆژئاوای وڵاتی ئێران، واتە لەنێو ئازەری و کوردەکاندا لە ڕێژەیەکی بەرچاو لە لە حەشیمەتی ئێرانیش پێك دێنن.

لە ڕواڵەتدا ئەمە بۆتە ڕاستییەکی تاڵ و بەرچاوی مێژوویی کە ماف و حقووق لە ئێراندا دەبێ بستێنرێ نەك بدرێ. چ پێش لە شۆڕشی ٥٧ چ دوای شۆڕش، هەردوو دەسەڵاتی پەهلەوی و کۆماری ئیسلامی لە بەڕێوەبردن و دانی کەمترین (سەرتاییترین) مافی ڕەوای میللی ـ دێموکراتیکی دوو نەتەوەی کورد و ئازەریدا هەژار و بێ توانا بوون و وا وێدەچێ کە دەبێ ماف بستێنرێ، نەك ئەوەی کە چاوەڕێ بین بمان دەنێ. باوەڕ و بۆچوونی نووسەری ئەم دێڕانە ئەوەیە کە هەر شێوە ئیدە، دابونەریت، قانوون یان دەسەڵاتێك کە هەڵقوڵاوی واقیعی گرێچن و پێکهاتەی کولتووری و مێژوویی ئەم دەڤەرە (ئێران) نەبێ، مەحکووم بە نەمان و لەناو چوونە. میکانیزمی کۆمەڵایەتیی ئێران بە شێوەیەکە کە وەك دەزگایەك خشت و خاڵەکان دەردەهاوێ. مرۆڤی ئەمرۆ مرۆڤی هەزارو چوارسەد ساڵی لەمەوپێش نیە کە نوێژکردنی شەیتان لەسەر نینوکەکانی بە هۆکارێك بۆ کورت کردنەوەیان بزانێ و بێ ئەملاو ئەولا باوەڕ بە هەموو شتێك بێنێ. ئازەریی ئەمرۆیی بیر لەخۆی دەکاتەوە و بە هەڵدانەوەی لاپەڕەکانی مێژووی خۆی، بیر لە پێگە و بەهاکانی توخمە کەلتوورییەکانی خۆی، یەك لەوان زمان دەکاتەوە. تاکەی دەبێ لە ئێراندا تەنیا باس باسی شیعە بێت و باسێك لە ئازەری و کوردبوون نەکرێ؟ تاکەی کوردەکان، ئازەرییەکان، عەرەبەکان، تورکمەنەکان و بەلووچەکان لە ئێراندا بەهۆی ئایدیاگەلی ئاڵۆزی وەك (ویلایەتی عەلی) و بوونی دوژمنانی دەرەکی، باس لە کیان و بوونی خۆیان نەکەن؟ ئەم چاوەڕوانییە تاقەت پرۆکێنە بوونی میللی و کولتووری نەتەوەکانی ئێران پتر دەخاتە مەترسییەوە. هێندەی نەماوە کە نرخی ئەم چاوەڕوانییە بێ ئاکامە لێکهەڵوەشانەوە و توانەوەی کولتووریی لێ بکەوێتەوە.

بەڵام ئەمرۆ دەبینین کە وشیاریی سیاسیی نەتەوەکانی ژێر دەسەڵاتی سەرەڕوویی مەزهەبی و دەستەیەك شینگێر و ڕەشدوست، وەك ژیلەمۆ بڵێسەی سەندوە ئەو دەسەڵاتدارە بیرتەسکانەی هەژاندوە.

ڕووداوەکانی ئەم دوایانە ئەوە دەسەڵمێنن کە ئەمرۆ ئازەری، ئازەرییە و تەنیا شیعە نیە. ڕووداوەکان سەڵمێنەری ئەو ڕاستییەن کە نەتەنیا سووك چاولێکردنی کولتووری و زمانی و هەوڵدان بۆ جێبەجێکردنی گەڵاڵەی یەکدەستکردنی ڕەزاخانی باوی نەماوە، بەڵکوو ئازەری، تورکمەن، عەرەب و بەلووچ، شانبەشانی کورد هاتونە مەیدان و خوازیاری مافە نەتەوەیی و کولتوورییەکانی خۆیانن. ئەم هەستان و ڕاپەرینە مەزنانە نیشانەیەکی گەورەن لە واقیعی ڕەنگالەیی ئێران کە چەندین ساڵە شوڤینیستە ناوەندگەراکان حاشایان لێ دەکەن. ئەمرۆ کورد و ئازەری و نەتەوەکانی دیکەی ئێران ئەگەرچی لە ئێرانیشدا بن. ئێرانی بوون بە مانای سەڵماندن و بەستراوەیی بە زمان و مەزهەبێکی دیار و تایبەتەوە نیە. بە شاهیدیی مێژوو، ئێران وڵاتێکی فرە ڕەنگ و موزاییکییە و، سەقامگیربوون و بەردەوامبوونی ئەم پێکهاتە ڕەنگالەیی‌یە لە پلەی یەکەمدا بەستراوەتەوە بە ڕێزگرتن و بە بەرەسمی ناسینی دوو لایەنەی نەتەوەکانی ئێران بەرامبەر بە یەکتری و بەتایبەت دەسەڵاتی ناوەندی و دەزگا پێوەندیدارەکان و واقیعییەت، تایبەتمەندییە (کەلتووری، سیاسی، کۆمەڵایەتی، ئابووری)یەکانی ئەم نەتەوانە. مەرجی لێك هەڵنەوەشانەوەی ئێران بەستراوەتەوە بە سەروەریی ئازادییە میللی، دێموکراتیکەکان. حاشا کردن و کەم سەیر کردن و سەرکوتی مێژوویی دەسەڵاتدارانی ئێران بە نیسبەت شوناسە نەتەوەیی‌یەکانی نێوخۆیی ئێران، تەنیا بۆتە هۆی نەهادینە بوون و گەشە سەندنی سەرەڕۆیی، دیکتاتۆریی تاکی و گرووپی و، یان زاڵبوونی بنەماڵەیەك. ئەگەر بە شێوەیەکی شیاو ڕێز لە نەتەوەکانی ئێران گیرابایە و ویستە نەتەوەیی و کولتوورییەکانی نەتەوەکانی ئێران لەبەرچاو گیرابان، بە پرکێشییەوە دەمانتوانی بڵێین کە ئێرانی ئەمرۆی خاوەنی ئاستێکی بەرز لە دێموکراسی و ئازادی دەبوو. مەگەر ئێران کوێیە و ئێرانی لە کوێن. ئایا ئێران شتێکی جیایە و لە کوردستان، ئازەربایجان و ناوچە فارس و بەلووچ نشینەکان پێك نەهاتوە؟.

ئەگەر لە دەسەڵات و دەسەڵاتداران گەڕێین، بەجێیە هێندێکیش بپەرژێنە سەر نەتەوەکانی ئێران و بزووتنەوە میللی ـ دێموکراتیکە ناوخۆیی‌یەکانی ئێران لە ڕابردوودا.

واقیعی فرەجۆریی ئێران ڕێگە بە لەبەرچاو نەگرتن و سەرکوتی درێژماوە بە هیچ کەس و دەسەڵاتێك نادا. دەتوانین بڵێین کە پارچە پارچەنەبوون و ئاسایشی ئێرانیش پێوەندییەکی توند و پتەویان بە هەلومەرجی سیاسی، کەلتووری و ئابووریی ئەم نەتەوانەوە هەیە. گۆمانی تێدا نیە کە دێموکراسی و ئازادی لە ئاسمانەوە بۆ هیچ وڵاتێك نەهاتوە. تا ئێران دووهەمینیان بێ. بە وتەی شەهید دوکتور قاسملوو "هەر نەتەوەیەك ئازادیی بوێ، دەبێ نرخی ئەو ئازادییەش بدا". مێژووی دێموکراسی و، پرۆسەیی بوونی، ئەوە دەسەڵمێنێ. بەو واتایەی کە دێموکراسی پرۆسەیەکە کە پێویستی بە کات هەیە و بە پرۆڤە و هەوڵ و خەبات کردن لە پێناویدا دەبێتە بەشێك لە کولتووری کۆمەڵگا. زۆر بە ڕوونی دەبێ بڵێین دێموکراسی و ئازادی یەکشەوە نایەنە دی.

بۆ وەدیهاتنی دێموکراسی و ئازادیی دڵخواز لە ئێراندا، نابێ چاوەڕوانی دەسەڵاتی ناوەندیی ئێران بین. بۆ گەیشتن بە ئازادی و دێموکراسی دەبێ بەرخودان و خەبات بکەین. بە نەهادینەبوونی خەبات لەپێناوی ئاوزادی و دێموکراسی و فرەیی سیاسی لە ئێراندا، هیوا بە وەبەرهاتنی ئەم هەوڵە زیاترە و ئەمە حەرەکەتێك نیە کە بکرێ بە نەتەوەیەك و گرووپێك لە ناوخۆی ئێراندا بە ئاکام بگا. بەقەولی کوردەکان "چەپڵە بە یەك دەست لێ نادرێ" تا کاتێك ئازەری، کورد، بەلووچ، تورکمەن، عەرەب و کەسایەتییە حەقیقی و حقوقییە سیاسییە خاوەن نفووزەکان لەمەڕ چارەنووسی ئازادی و دێموکراسی بۆ ئێران، لەم خەباتەدا بە شێوەیەکی هاوئاهەنگ و هاودەنگ پێکەوە هاوکاری نەکەن، ئەستەمە سیستمێکی هەڵقوڵاو لە واقیعی فرەجۆریی سیاسی و کەلتووریی ئێران بێتە سەرکار. دەسەڵات دەتوانێ بگۆڕدرێ، بەڵام ئازادی و دێموکراسیی ڕاستەقینە جێگر نابن. چونکە ئێرانیش چەندین جار ئەم هەوراز و نشێوەی بەخۆیەوە دیوە و تەجرەبەی کردوە.

خاڵێك کە لە کۆتاییدا دەمەویست ئاماژەی پێ بکەم، بریتییە لە ڕۆڵی هاوئاهەنگیی کوردەکان و ئازەرییەکان لە پرۆسەی خەبات بۆ ئازادی و دێموکراسی. کوردەکان و ئازەرییەکانی ئێران کە بەشێکی بەرچاو و گرنگ لە حەشیمەتی ئێران پێك دێنن، دەتوانن ڕۆڵێکی زۆر گرنگیان لە سەقامگیربوونی سیستمێکی پلۆراڵ و دێموکراتدا هەبێ و لە هەمبەر بیروبۆچوونگەلی یەکدەستکەر و ناوەندخواز دا ببنە لەمپەر. هەڵبەت ئەمە بە واتای کەم بایەخ سەیر کردن و پشت گوێ خستنی ڕۆڵی نەتەوکانی دیکەی ئێران نیە کە هەر ئێستا خەریکی خەبات بۆ وەدەستهێنانی ئازادی و دێموکراسین. بەڵکوو باوەری نووسەری ئەم دێڕانە تەنیا خەبات و هەوڵ و تێکۆشانی تاقە کەسیکیش دتوانێ گرنگایەتی و کاریگەریی خۆی هەبێ، بەڵام ئازەرییەکان وێرای وەلا نەنانی خەباتی میللی ـ دێموکراتیکی خۆیان پاش هەرەسهێنانی کۆماری ئازەربایجان، بە سەرنجدان بە لەبەرچاوگرتنی حەشیمەت و مەزهەبی ئەوان، دەیانتوانی وێرای کوردەکان ڕۆڵێکی کاریگەرتریان لە پێکهێنانی دەسەڵاتێکی دێموکراتیکدا هەبێ.

ئێستاش تا کاتێك کە سەرجەم نەتەوەکانی ئێران، هاوهەنگاو و هاوئاهەنگ بۆ بردنەپێش و بەئاکام گەیاندنی ئەم بزووتنەوە دێموکراتیکە هەوڵ نەدەن، مەحاڵە ئێران ڕووی ئازادی و دێموکراسیی ڕاستەقینە بە خۆوە ببینێ و خەبات بۆ وەدیهێنانی مافی نەتەوەیی یەك لایەنە درێژەی دەبێ، کە ئەمەش نیشانەی لاواز بوونی بزووتنەوەکەیە نەك بەهێز بوونی. هەروەك لە چەند دێڕی سەرەوەدا ئاماژەمان پێ دا، وەدیهاتنی ئازادی و دێموکراسی لە ئێران لەدەستی گرووپ، حیزب یان زمانی دەسەڵاتدارێکدا نیە. بەڵکوو تەنیا هاوکاریی دڵخوازانە و جیددیی نێوان کولتوور و ئایین و گرووپە سیاسییەکان لە ئێراندا دەتوانێ بەڕێوەی بەرێ و بیپارێزێ.

جموجۆڵی نوێی بزووتنەوەی خوێندکاری

کەریم پەرویزی

لەدوای ئەوەی کە زانکۆکان و چالاکییە خوێندکارییەکان تووشی سستی و بێدەنگییەکی زۆر ببوون، ئەوا زانکۆ و بزووتنەوەی خوێندکاری خەریکن رۆڵی پێشرەوبوون و ئاڵاهەڵگری خۆیان لە نارەزایەتی دەربڕین بەرامبەر بە سەرەڕۆیی و حکوومەتی شمشێربگێرن. ماوەیەکە دەنگ و هاواری نارەزایی بەرامبەر بە دۆخی زانکۆ و کۆمەڵگا، خەریکی بەرزبوونەوەیەو هاوکات لەگەڵ ئەوەدا سەرکوت و زەبروزەنگی رێژیم دژی ئەو نارەزایەتی دەربڕینانە روو لە زیادبوونە. کۆمەڵە رووداوێك کە لەم رۆژانەی دواییدا لە زانکۆکان و لە پێوەندی لەگەڵ چالاکییە خوێندکارییەکان و، خوێندکاران روویان داوە، نیشاندەری رووبەروو بوونەوەی نوێی بزووتنەوەی خوێندکاری و دەسەڵاتی دیکتاتۆرین.

"رەزا مەشایخی" خوێندکاری ئەندازیاریی شیمیی زانکۆی سیستان و بەلووچستان لە رێکەوتی ٨٤/٧/٢٢ هەتا ٨٥/٢/١٤ لەلایەن دادگای شۆڕشەوە بەند کرابوو و دوای وەرگرتنی ئیجازە لە دادگا، لەکاتی گەڕانەوە بۆ زانکۆ، لەگەڵ بڕیاری دەرکردنی لە زانکۆ، بە بیانووی نەهاتنەوەی بێ هۆی! بەرەوروو دەبێتەوە.

هەندێ لە خوێندکارانی زانکۆی کوردستان بۆ نارەزایەتی دەربڕین، بەرامبەر بە هەڵبژێرانی درێژماوەی کانوونە فەرهەنگییەکان و ئەنجومەنی ئیسلامیی زانکۆ، کۆبوونەوەیەکی بەرینیان ساز کرد. لە رۆژانی دوایی کۆبوونەوەکەدا، خوێندکاران بۆ نیشاندانی نارەزایەتی دژ بە بەرگرتنی حەراسەتی زانکۆ لە چوونەژوورەوەی خوێندکاران بۆ زانکۆ، مانیان لە خواردن گرت.

خوێندکارانی زانکۆی ئەندازیاریی کامپیوتێری زانکۆی ئەمیرکەبیر بۆ نارەزایەتی دەربڕین بەرامبەر بە گرفتە سینفییەکانیان و هەروەها نەدانی ئیجازەی سەیران بە خوێندکاران، رۆژی دووشەممە ٨٥/٢/٢٥ لەبەردەم زانکۆ دا مانیان گرت.

کۆڕی بەسیجی خوێندکاری لە رۆژی ٨٥/٢/٢٥ لە زانکۆی ئابووریی عەللامە تەباتەبایی لەگەڵ نارەزایی خوێندکاران بەرەوروو بوو. زۆربەی نارەزایەتیی خوێندکاران بۆ هەڵسوکەوتی پڕ لە زەبروزەنگی شورای ئیسلامیی کار لەگەڵ ئەندامانی سەندیکای کرێکارانی "شرکت واحد"دا دەگەڕایەوە.

وا بڕیارە کە لە چەندین زانکۆ دا پاشماوەی تەرمی بەناو شەهیدانی بێ ناونیشان بنێژرێن. بەسیجی خوێندکاری بە هاوئاهەنگی لەگەڵ سوپای پاسداران ئەم کارە بەڕێوە دەبا.

رۆژی سێ شەممە ٨٥/٢/١٩، خوێندکارانی زانکۆی سەهەند بۆ دەربڕینی نارەزایەتی بەرامبەر بە بارودۆخی زانکۆ مانیان گرت و رۆژانی دواتر، مانگرتنەکە بوو بە مانگرتن لە خواردن هەتا ئەوەی کە دوای بەرێکرانی ژمارەیەکی زۆر لە خوێندکارەکان بۆ نەخۆشخانە بەهۆی نالەباریی وەزعی تەندروستییانەوە، رۆژی هەینی بەرپرسانی زانکۆ بەڵێنی بە نووسراوەیان دا و کاتی دیاریکراو بۆ چارەسەر کردنی گرفتەکانیان دەسنیشان کرد و مانگرتنەکە کۆتایی پێ هات.

حەمید مودەرسی لەلایەن دادگاوە ١٨ مانگ زیندانی بۆ براوەتەوە. پەیمانی عارف و روزبە افرازفر بڕیاری دەرکردن لە زانکۆیان بۆ دەرچووە، خوێندکارانی نارازیی زانکۆی شەریف بڕیاری هەڵپەساردنیان دراوە.

رۆژی سێ شەممە ٨٥/٢/١٩ خوێندکارانی زانکۆی ئەدەبیاتی "عەللامە تەباتەبایی" دژ بە هەڵوەشانەوەی بەرێوەچوونی هەڵبژاردنی ئەنجومەن، کۆبوونەوەیەکی نارەزایی دەربڕینیان بەڕێوە برد.

کانوونە فەرهەنگییەکانی زانکۆی کوردستان و ئەنجومەنی ئەم زانکۆیە بەهۆی چالاکییە فەرهەنگییە سەربەخۆکان و بەرێوەبردنی دانیشتنی رەخنەگرانە و پێك هێنانی کۆڕگەلێك کە بە دڵی رێژیم نەبوون، وەکوو کۆڕی "کردها و وحدت ملی" بە شێوەیەك هەڵپەسێراون.

رۆژی یەکشەممە ٨٥/٢/٣١، چوارسەد خوێندکاری زانکۆی سیستان و بەلوچستان بۆ نیشاندانی نارەزایەتی بەرانبەر بە کردەوەی پڕ لە هەڵاواردنی دەستەی چاودێری بەسەر رێکخراوەکان دا، کەش وهەوای سەرکوت و بێدەنگ لە زانکۆ، هەڵسوکەوتی ئەمنییەتی و دژە یاسای کومیتەی ئینزیباتی و هەڵاواردنی دژ بە نەتەوەکان، مانیان گرت.

رۆژی دووشەممە ٨٥/٣/١ لە زانکۆی ئەمیرکەبیر نارەزایی بەرینی خوێندکاری بەرامبەر بە بەردەوام بەرتەسك بوونەوەی ئازادییەکان لە زانکۆ بەرێوە چوو. ئەم نارەزایەتی دەربڕین و کۆبوونەوە بۆ چوار رۆژ تا ٥ شەممە، ٨٥/٣/٤ درێژەیان کێشا.

رۆژی دووشەممە ٨٥/٣/١، خوێندکارانی زانکۆی تاران کۆبوونەوە و رێپێوانێکیان بۆ دەربڕینی نارەزایەتی بەرامبەر بە "شەپۆلی بەربڵاوی ئاڵوگۆڕی نادێموکرات و دژە خوێندکاری و زاڵبوونی کەشوهەوای پۆلیسی بەسەر زانکۆ دا" وەڕێ خست.

سێ شەممە ٨٥/٣/٢ شەو درەنگان، خوێندکارانی نیشتەجێی بەشی ناوخۆی "کوی دانشگاه" کۆبوونەوە و بە وتنەوەی دروشم خوازیاری دەست لەکار کێشانەوەی وەزیری زانست و سەرۆکی زانکۆی تاران بوو کە ئەو کۆبوونەوەیە بۆ بە هۆی تێکچوون لە نێوان پولیس و هێزەکانی ئینتیزامی لەگەڵ خوێندکارەکان دا و، بەشێك لە هێزەکانی رێژیم و لیباس شەخسییەکان بۆ سەرکوتی خوێندکارەکان چوونە نێو بەشی ناوخۆیی "کوی".

رێژیم لەگەڵ هەڵکشان و سەرهەڵدانەوەی بزووتنەوەی خوێندکاریدا، سەرکوت و زەبر و زەنگ و گرتنەکانی زیاتر کردوە و دەستی داوەتە لێدان و گرتنی بەتاك و بە کۆمەڵ، بۆ وێنە بەند کردن، دەرکردنی خوێندکاران لە زانکۆ، هەڵپەساردنی بەکۆمەڵی خوێندکارەکان، راگرتنی بە کۆمەڵی چالاکییەکانی کانوون و ئەنجومەنە خوێندکارییەکان، بەهێزکردنی نەهادە چاوەدێری، حەراسەتی و ئەمنییەتییەکان لە زانکۆ.

سیاسەتەکانی رێژیم بۆ سەرکوتی بزووتنەوەی خوێندکاری و بەسەر زانکۆ دا زاڵبوون، لە دوو تەوەردا بە ئارامی و لە بێدەنگیدا لە حاڵی پێسقەچوون و تەواو کردنی پرۆژەکانی دایە. تەوەری یەکەم زاڵکردنی "حوزە" بەسەر زانکۆدایە کە بە دانانی ژمارەیەك مەلا و دەرچووی "حوزە" بۆ سەرۆکایەتیی زانکۆکان دەستی پێ کردوە. نموونەی بەرچاوی ئەم پرۆژەیە دانانی "عمید زنجانی" بۆ سەرۆکایەتیی زانکۆی تاران، یان دانانی "حجت اللاسلام اکبریان" بۆ سەرۆکاەتیی زانکۆی زانستە مرۆییەکانی زانکۆی تەربیەتی مودەریس. تەوەری دووهەمی سیاسەتی رێژیم، نیزامی کردنی زانکۆ کە بە بەهێز کردنی نەهادگەلێك وەکوو بەسیجی خوێندکاری و حەراسەتی زانکۆ و هەروەها بەرێوەبردنی کۆڕ و کۆبوونەوە و رێورەسمگەلێك لەلایەن ئەم نەهادانە و هاوکاریی سوپای پاسداران، ئەم سیاسەتە بەرێوە دەچێ.

ئەم شەپۆلی نوێی سەرهەڵدانە خوێندکارییانە و دژایەتیی رێژیم لەگەڵێدا پێویستیی بە لێکۆڵینەوە و لێ وردبوونەوەی زیاترە و دەبێ خوێندکاران لە چالاکی و بزاوتە پێشووەکان، ئەزموونیان وەرگرتبێ و هەڵە و تەنگوچەڵەمەکانی ساڵانی رابردوو کە دەبوونە هۆی شکستهێنانی چالاکییە خوێنکارییەکان، دەستنیشان کەن و خۆی لێ بپارێزن و بە ئەزموون وەرگرتن لەو بزووتنەوە پێشووانە رێگای دوارۆژی بزاڤەکە دیاری بکەن.

لە تەنگ و چەڵەمە و کەند و کۆسپە پێشووەکان دەتوانین ئاماژە بکەین بە نەبوونی رێکخراوی راستەقینەی خوێندکاری کە تواناو هێزی چالاکییە خوێنکارییەکان نەخاتە خزمەت ئامانجی رێکخراوە بەستراوەکان بە رێژیمەوە، تەریك کردنەوەی جموجوڵی خوێندکاری کە بەرەو دابڕان لە کۆمەڵگا و ویستە راستەقینەکانی خەڵك دەرۆیشت، دەستێوەردانی رێژیم و بەلارێدا بردنی چالاکی و رێکخراوە خوێندکارییەکان، نەهێنانە ئارای ویستەکانی خوێندکارانی سەر بە نەتەوەکانی ئێران و.... دەبێ خوێندکاران و بزووتنەوەی خوێندکاری بە بیر کردنەوە لەو گرفتگەلە و ئەزموون وەرگرتنیان، رابردوو بکەنە چرای رووناکیدەری داهاتوو.

ئەگەر بە چاوێکی وردەوە سەیری جموجۆڵەکانی ئەم دوایانە بکەین، دەکرێ هیوادار بین کە خوێندکارەکان هەندێ لە کەموکوڕییەکانیان وەبەرچاو گرتوە و بەرەو چارسەرکردنیان رۆیشتون. لە هەندێ لە کۆبوونەوە و خۆپێشاندانە خوێندکارییەکان دا دەبینن کە ئەم چالاکییانە لە دەرەوەی چوارچێوە و ئیرادەی ئەنجومەنە ئیسلامییەکان و رێکخراوەکانی سەر بە دەسەڵات ئەنجام دەدرێن کە ئەمە جێی هیوایە بۆ هەنگاونان بەرەو دامەزران و بەهیزکردنی رێکخراوە خوێندکارییە راستەقینەکان. دەبی خوێندکارەکان لەم پێناوەدا هەوڵ بدەن کە چالاکییەکانیان لە دەرەوەی ئەنجومەنە ئیسلامییەکان و رێکخراوە بەسراوەکان بە دەسەڵاتەوە بەرێوە ببەن و زیاتر لە جاران بۆ بەهێز کردنی نەهادە خوێندکارییە سەربەخۆکان و دامەزرانی رێکخراوی خوێندکاریی راستەقینە کە نوێنەری ویستەکانی خوێندکاران بن، تێ بکۆشن. خوێندکارەکان دەتوانن بە دامەزراندنی رێکخراوی خوێندکاریی سەربەخۆ لە دەسەڵات یان بە بەهێزکردن و پەیوەست بوون بە وەها رێکخراوگەلێکەوە کە هەندێ جار لەبەر باری ئەمنییەتی و لەبەر سەرکوتی رێژیم، خەباتی نهێنی دەکەن، بەر بە لارێدا بردنی بزووتنەوەکە لەلایەن رێکخراوەکانی سەر بە رێژیمەوە بگرن.

لە هەندێ شوێن وەکوو کۆبوونەوەی زانکۆی "سیستان و بەلووچستان"، رێپێوانی خوێندکارانی کورد لە زانکۆی تاران، کۆبوونەوە و مانگرتنی خوێندکاران لە زانکۆی کوردستان و نارەزایەتییەکانی خوێندکارانی تورك لە زانکۆی ئەمیرکەبیر، زەنجان، تەورێز و ورمێ، خوێندکاران ویستە نەتەوەییەکانیان هێناوەتە ئاراوە و زیاتر لە جاران بەرەو هاوپێوەندیی بزووتنەوەی خوێندکاری و بزووتنەوەی نەتەوایەتی رۆیشتوون.

ئەم جۆرە چالاکییانە و هێنان بەرباسی ویستە نەتەوەییەکانی خوێندکاران بۆ ون نەبوونی دەنگ و شوناس و ویستە راستەقینەکانی خوێندکارانی سەربە نەتەوە بندەستەکانی ئێران لە بزووتنەوەی سەرتاسەریی خوێندکاران دا جێی هیوایە و دەتوانێ بۆ دامەزرانی بەرەیەکی یەکگرتوو لە خوێندکارانی نەتەوە بندەستەکان بۆ بەرەوپێش بردنی خەباتی هاوبەش، هەنگاو بنێژرێ.

لە قامووسی فیمینیزمدا

(١٤)

وەرگێرانی: ب.هانا

فیمینیستەکان Feminisms

ئەم پێناسەیە هەم داکترین (بیردۆزە)ی مافی یەکسان بۆ ژنان (بزووتنەوەی رێکخراو بۆ بەدەستهێنانی مافی ژنان) دەگرێتەوەو، هەم ئایدۆلۆژیایەك لە بارەی گۆڕانی کۆمەڵایەتی کە ئامانجەکەی پێکهێنانی جیهانێکی بەولاوەتر لە یەکسانیی کۆمەڵایەتیی تەواو بۆ ژنانە. "گێردا لێرنێر" دەڵێ: فیمینیزم دەبێ لە نێوان مافی ژنانو رزگاریی ژنان، جیاوازی دابنێ (Lerner, 1978).

بەگشتی، فیمینیزم ئایدۆلۆژیای ئازادیی ژنانە. چونکە لە هەموو روانینەکانیدا ئەم بڕوایە هەیە کە ئێمە ژنان بەهۆی جنسمانەوە دیلی نادادپەروەرین. چونکە [لە ژێر] ئەم ساباتە بەرینەدا جۆرە جیاوازەکانی فیمینیزم، لێکدانەوەی جۆراوجۆر لەبارەی هۆ یا هۆکارەکانی سەرکوتی ژنان دەخەنە روو.

فیمینیستە مارکسیستەکان، زۆرتر دابەشکردنی جینسیی کار وەك هۆی سەرکوت دەناسن. هەر بۆیە فیمینیزمی مارکسیستی، رێوشوێنێکە بۆ گۆڕینی ئابووری. لە لایەکی دیکەوە کاترین مەك کینون، حەزو ئارەزووە جینسییەکان وەك بواری کۆمەڵایەتیی سەرەکیی دەسەڵات بەکارهێنانی نێرینە دەناسێ. تیئوریی سیاسیی فیمینیستی دەبێ لەسەر قەوارەو جەبری کۆمەڵایەتیی هەستی جینسی، چڕ بێتەوە. چونکە لە روانگەی فیمینیزمەوە، هەرشتێکی شەخسی، لە باری مەعریفەتناسییەوە، سیاسییەو، مەعریفەتناسیی ئەو شتە، سیاسەتەکەیەتی (Mackinnon,1982).

فیمینیزم ئەگەر [لە لایەکەوە] بە تیۆریی روانگەی ژن دادەنرێ، لە لایەکی دیکەشەوە بریتییە لە کۆمەڵێك میتۆدی جیاوازی راڤەو تیۆری. بەرەوژووربردنی ئاگایی، میتۆدی سەرەکیی فیمینیزمە. بەم هۆیەشەوە کە فیمینیزم بە واتای جۆرێك زانستو ناسین لەبارەی شتە هەبووەکان لە ژێر تیشکی نوێ دایە، پێویستی بە شیکردنەوەی جیاوازو دیاریکراوی پێوەندیی نێوان میتۆدو بیردۆزە هەیە.

میتۆدی فیمینیزم، ئەو راستییەی هەوڵ دەدا وەسفی بکا، بە شێوەی بیردۆزە، چڕی دەکاتەوەو دەیخاتە روو. بۆ نموونە، فیمینیزم گومان لە جۆرەکانی گشتگیرێتیدا دەکاو، هەوڵدان بە مەبەستی وەدەستهێنانی ئاگایی وەك فورمێك لە تیۆریو کردەوەی سیاسی بەکار دێنێ (Hartsock, 1979).

لەڕاستیدا هێندێك لە تیۆریدارێژانی فەرانسەیی، کەڵکوەرگرتن لە وشەی "فیمینیزم"یان، لەسەر ئەم بناغەیە کە ئەمەش هەر تەنیا "ئیزم"ێکەو هیچیتر، وەلا ناوە (Makward, 1980).

ئەو پێناسانەی فیمینیستەکان لە بارەی فیمینیزمەوە هێناویاننە گۆڕێ، لە ژێر کاریگەریی ئایدۆلۆژی یا چینی ئەوان دا، لە دایك بوون. بۆ نموونە فیمینیستە سۆسیالیستو مارکسیستەکان لەسەر مامەڵەی نێوان چینو جینسییەت لە نێو فیمینیزم دا پێ دادەگرنو، لەسەر جیاوازییە کۆمەڵایەتییەکانی نێوان پیاوانو ژنان یەکانگیرن (Mitchell & Oakley, 1976). فیمینیستە رەشەکان زیاتر لە هەموان بە شوێن لێکدانەوەیەکن کە تیشك بخاتە سەر سیستمە جۆراوجۆرەکانی سەرکوت (B. Smith, 1981).

(بیردۆزە فیمینیستییەکان بە گوێرەی جیاوازییان لە باری سیاسییەوە، هەر کامێکیان وەك سەرباسێکی سەربەخۆ هاتوون: بۆ نموونە بڕوانە: (Anarchist Feminism or Moryist Feminism)

کتێبی"فرهنگ نظریەهای فیمینیستی" نووسینی مەگیهامو ساراگەمبل لاپەڕەکانی ١٤٣و١٤٤

بۆ هاوکاریی هێزە دێموکراتو پێشکەوتووەکانی ئێران تێبکۆشین

KURDISTAN

Organ of the Central Committee of Democratic Party of Iranian Kurdistan

No: 438 5 Jun 2006

ماڵپەڕەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، ڕۆژنامەی "کوردستان"و ڕادیۆی دەنگی کوردستانی ئێران لە تۆڕی جیهانیی ئینتێرنێت دا:

www.kurdistanmedia.com e- mail: info@kurdistanmedia.com

http://www.pdk-iran.org e- mail: pdkiran@club-internet.fr

www.rdki.com e- mail: rdk_iran@yahoocom

بەر لەماڵاوایی

دەیانەوێ هەرچی داهێنانە، لە ڕەگەوە وشکی بکەن

لە ڕۆژانی ١٩ تا ٢١ی مانگی ئەمساڵدا، ئەنجومەنی قەڵەمی ئێران لە تاراوگە کۆبوونەوەی گشتیی خۆی لە شاری بێرلین پێك هێنا. لە کۆبوونەوەی گشتیی ئەنجومەنی قەڵەمدا بڕیارنامەیەك پەسند کرا کە زۆر بە ڕوونی پەردە لەسەر نیۆەرۆکی دژ بە فەرهەنگی کۆماری ئیسلامیو بارودۆخو هەلومەرجی تێکۆشانی فەرهەنگسازانی ئێران لادەدا. ئەم ژمارەیەی ستوونی "بەرلە ماڵاوایی"م بۆ وەرگێڕانی دەقی ئەم بڕیارنامەیە تەرخان کردوە:

ع. وریا

هاونیشتمانان!

خەڵکی ئازادەی جیهان!

دامەزراوە کەلتووریە نێونەتەوەیی‌یەکان! داکۆکیکەرانی مافی مرۆڤ لە جیهان دا!

کۆڕی گشتیی ئەنجومەنی قەڵەمی ئێران لە تاراوگە، ئەمساڵ لە هەلومەرجێك دا کۆتایی بە کاری خۆی هێنا کە : ڕەوتی دوژمنایەتیی کۆماری ئیسلامی لەگەڵ کەلتوور، کە هەر لە سەرەتاوە، ماکەی سەرەکیی ئەم سیستمە بووە، ڕووبەرێکی فراوانترو جاربەجار بەربڵاوتری داگرتوە. ڕێژیمی دەسەڵاتداری ئێران لە هەوڵێکی هەتا ئێستا بێ‌ئاکامدا، دەیەوێ مێژووی ئێمە بگێڕێتەوە سەر ساڵی سیفر، وڵات لە هەرچی ئازادیو ئاوەدانی‌یە، بەتاڵ بکا. بۆ ئەم مەبەستە، ئامرازەکانی سەرکوت جارێکی دیکە وەکار کەوتوونەوە تا بە چەشنێکی بێ‌وێنە، هەرچی داهێنانە، لە ڕەگەوە وشکی بکەن، هەروا کە هەر ئێستا، گیانی دەستەیەك لە سامانە نەتەوەیی‌یەکانی کەلتوورو هونەری ئێران، لە مەترسیی جیددی دایە.

ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی لەگەڵ هیچ چەشنە جیابیرێك هەڵ ناکا. لەبەر ئەمەشە کە لە ماوەی نزیکەی سێ دەیە لە تەمەنی‌دا، هیچکات بەندیخانەکانی لە جیابیر چۆڵ نەبوون. هەر ئێستا ژمارەیەکی زۆر نووسەر، ڕۆژنامەنووس، تێکۆشەری بواری سیاسەتو هەروەها خوێندکارانی ناڕازی، لە زیندان دان. بە گوێرەی دواهەواڵی "هەواڵنووسانی بێ‌سنوور" ئێران هەروا گەورەترین بەندیخانەی ڕۆژنامەنووسان لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستەو.... هەڕەشە، بانگ کردنو گرتنی لەخۆوە، بە شێوەیەکی بەرچاو زیادی کردوە".

لە ئێران لەمێژساڵە هەرچەشنە تێکۆشانێکی سینفیی سەربەخۆ قەدەغەیەو، هەرچەشنە تێکۆشەرێکی سینفی وەك مرۆڤێکی پڕمەترسی لەگەڵ ڕاوەدوونانو ئازارو ئەشکەنجە بەرەوروو دەبێ.

کانوونی نووسەرانی ئێران، لە بەرەبەری چلەمین ساڵەی ژیانی خۆی‌دا، هەروا تێکۆشانی لێ‌قەدەغە کراوەو، لە هەرچەشنە تێکۆشانێکی کۆمەڵایەتی بێ‌بەشە، بە چەشنێك هەتا ئێستاش ڕێگا بە ئەندامانی نەدراوە کۆبوونەوەی گشتیی خۆیان پێك بێنن.

کاری سانسۆری کتێب گەیشتۆتە قۆناغی دوژمنایەتی لەگەڵ خودی کتێب. کتێبەکان دوای سانسۆری بەر لە بڵاوبوونەوە، ئەگەر بەخت فریایان کەوتبێ‌و چووبنە بازاڕ، دیسانیش ئەگەری ئەوە هەیە لە پڕ لەگەڵ مەترسیی دەست بەسەرداگیران بەرەوروو بن.

لە ئێرانی ئێستادا، هەروا کە هەزاران کتێب ڕێگای بڵاوبوونەوەیان لێ‌گیراوە، هەزاران وشەش کەوتوونەتە بەندی سانسۆرو، هیچ نووسەرێك ڕێگای پێ‌نادری لە داهێنانی بەرهەمی ئەدەبی‌دا، کەڵکیان لێ‌وەربگرێ. ئەمەش لە هەلومەرجێك دایە کە فێربوونو خوێندن بە زمانی زگماکی بۆ ئەوانەی فارس نین، هەروەك پێشوو قەدەغەیە.

گۆڤارو ڕۆژنامەکان سەرەڕای ئیجازەی بڵاوبوونەوەو ڕەچاوکردنی ڕێوشوێنە داسەپاوەکان، دیسانیش پێشی بڵاوبوونەوەیان دەگیرێ‌و، بەرپرسانیان بانگ دەکرێنە دادگاکانی شۆڕش.

سانسۆرێکی توند بەسەر سینەماو شانۆدا زاڵەو، ڕێژیم زیاتر لە پێشوو هەوڵ دەدا لەم هونەرانە بە قازانجی خۆی کەڵك وەربگرێ. لەم بوارەدا تەنانەت بەو فیلمانە کە لە فستیڤاڵە نێونەتەوەیی‌یەکاندا سەرکەوتنیان وەدەست هێناوە، ڕێگا نادا بە شێوەی گشتی پیشان بدرێن. ئیجازەی بەڕێوەچوونی کۆنسێرتەکانی موسیقا نادرێ‌و، بەرهەمە نوێ‌یەکانی موسیقای ئێرانو جیهان ڕێگای بڵاوبوونەوەیان پێ‌نادرێ. لەم مەیدانەدا، گۆرانی گوتن لە ژنانو بە گشتی دەنگی ژنان، بە پێی ڕێوشوێنە ئیسلامی‌یەکان قەدەغەیە.

پێشانگەکانی وێنەکێشان، پەیکەرتاشیو فوتۆگرافیش لە کەشوهەوایەکی ئەوتۆدا سەرکوت دەکرێنو، ڕێگای هەڵمژینی هەوای ئازادیان لێ‌دەگیرێ.

ڕەنگە وەك گاڵتە بچێ ئەگەر بگوترێ: پێوەندی‌یە ئینتێرنێتی‌یە جۆراوجۆرەکانیش لەدەست سەرکوتو سانسۆر ڕزگاریان نابێ. ماڵپەڕە ئینتێرنێتی‌یەکان فیلتێریان لەسەر دادەنرێ، وێبلاگنووسەکان دەکەونە ژێر ڕاوەدوونانی قانوونی، یەکێك لە هەوڵەکانی ڕێژیم لەم بوارەدا، ناردنی ویروس بۆ ئادرەسی نەیارانو تێکۆشەرانی ئۆپۆزیسیۆنە، بۆ ئەوەی هەرچەشنە پێوەندییەك هەرچەند بۆ کورتخایەنیش بێ، پەك بخەن.

لەگەڵ ئەمانەشدا، دیارە خەڵکی ئازادیخواز بە درێژایی ئەم ساڵە ڕەشانە، هیچکات ئەرکی خۆیان بە شێوەی خەباتێکی بێ‌وچان دژی هەرچەشنە پیسیو چەپەڵیو سەرکوتو دەمکوتێك لەبیر نەبردۆتەوە. ئەوان بە فیداکردنی گیانی دەیان هەزار کەس لەخۆیان، بە هەموو وجوودییانەوە لەبەرامبەر هەڕەشەی نەماندا داکۆکییان لە بوونی خۆیان کردوەو دەکەن.

ئەوانەی باسیان کرا، تەنیا چەند نموونەیەکی کەم لە کۆگای لە ژماردن نەهاتووی ئەو موسیبەتانەن کە لە ماوەی نزیك بە ٣ دەیەی ڕابردوودا، بە شێوەی سیستماتیك بەسەر ژیانی کۆمەڵایەتیی تێکۆشەرانی بواری فەرهەنگو ئەدەبو هونەر لە ئێراندا دەسەپێندرێن. لە سەرانسەری مێژووی نیشتمانی ئێمەدا، هیچکات کەمایەتی‌یە فیکری، ئایینی، نەتەوەییو کەلتووری‌یەکان، تووشی چارەنووسێکی ئەوتۆ نەبوون. لە پەلاماری سامناك بۆ سەر زانایانو کەلتوورپەروەرانو جیابیران دا، تەنانەت "برایانی دینی"و "هاومەسلەکان"ی موسڵمانی ڕێژیمیش، لە ئەمان دا نەبوون. سوننی مەزهەبان بە قەرا ئەوانیتر لە ژێر فشار دان. هەر وا بزانە بێجگە لەوەندە شیعەیەی لە دەوری دەسەڵات کۆبوونەتەوە، هیچ کەسێکی دیکە مافی ژیانی نیە. هەر بەسەرنجدان بەم بارودۆخەشە کە هەر لە کەمایەتی‌یە ئایینی‌یەکانەوە بگرە تا دەگاتە ڕووناکبیرانو بیرمەندان، وێنەکێشانو پەیکەرتاشانو هەموو تێکۆشەرانی بواری شانۆو سینەما، هەموو موسیقارەکان، ڕۆژنامەنووسانو، نووسەرانو بە کورتی هەموو خەڵك، دەبێ سەر بۆ دەرگای "ڕێبەری موسڵمانانی جیهان" نەوی بکەن، کە ئەم کارە بە سەردانەواندن بۆ زاتی ئیسلام دادەنرێو، لە خۆبەدەستەوەدان لە ئاست "ویلایەتی ڕەهای فەقیهـ"دا خۆ دەردەخا. بەم پێ‌یەو بەمجۆرە، هەموو جیابیران لە هەموو بوارەکانی هزروبیر، کۆمەڵایەتی، کەلتووریو هونەری‌دا، نەك هەر لە ئازادیی بیرکردنەوەو بیروڕا دەربڕین، بەڵکوو لە هەر چەشنە مافێك لەم بوارەدا بێبەشن.

لە پێناوی وەرگرتنەوەی ئەم مافانە دایە کە ئێمە بە ناوی ئازادیو مرۆڤایەتیو ئابڕووی کەلتووری‌یەوە دەستی یارمەتی بۆ لای ئێوە درێژ دەکەینو داواتان لێ‌دەکەین لەگەڵ ئێمەدا ڕابن، هاوارتان تێکەڵی هاواری ئێمە بکەن، دەنگی ناڕەزایەتیتان بەرز بکەنەوەو، مەهێڵن گیانو بیری جیابیران لەمە زیاتر، لە بەندی ئەم حکوومەتە دژی ئینسانی‌یە دا یەخسیر بێ، حکوومەتێك کە هەر بوونەکەی لەسەر ئەم زەوی‌یە، سووکایەتی‌یە بە هونەرو کەلتوورو شارستانەتیو مێژوو، سووکایەتی‌یە بە هەمووما‌ن.

مانەوەی فەرهەنگ لە گرەوی بیرکردنەوەی جیاواز دایەو، بە بوونی جیابیرانەوەیە کە فەرهەنگ گیانی دێتەوەبەرو، بەر دەگرێت. بەڵام ئەگەر لە جیهانی ئەمڕۆدا کەلتوورێك بمرێ، ئێمە هەموومان تاوانبارین؛ هەموو ئەوانە کە دنیایان بە چەند دەنگیو ڕەنگاورەنگی‌یەوە دەوێ. هەر بۆیەیە کە: ئەنجومەنی قەڵەمی ئێران لە تاراوگە داوای یارمەتی لە هەموو کەسایەتی‌یەکان، دامەزراوە کەلتووری‌یەکانو ناوەندەکانی لایەنگری مافی مرۆڤ لە ئاستی نێونەتەوەیی‌دا دەکا. ئێمە بێجگە لە ویژدانی ئاگاو لە سەر هەستی مرۆڤ، هیچ ڕووگەو دەرگایەکی دیکەمان نیەو نامانهەوێ هەمانبێ. دەستی ئێمە داوای یارمەتیی دەستی ئێوە دەکا. ئێمە لەو خەباتەدا بەتەنیا مەهێڵنەوە.

کۆڕی گشتیی ئەنجومەنی قەڵەمی ئێران لە تاراوگە

بێرلین، ٢١ی مانگی مای ٢٠٠٦

چیاکانی ئاویەر، عاشقانو بەرزایی‌یە بەفر گرەکانی دەوروبەر، جوانیو دیمەنی تایبەت بە خۆیان هەیە.

ئەم چیایە هیچ حەشارگەیەکی نیە. بوونی مین بە یەکێك لە مەترسی‌یە جیددی‌یەکان دەژمێردرێ کە تا ئێستا چەندین کەسی کوشتوە. ئاوەڕۆی حەوشە گەورە دەچێتەوە نێو "کانی کووزی" کە ئەویش تێکەڵ بە گاوەڕۆ سیروان دەبێ.

گرنگترین ڕێگاکانی چوون بۆ سەر "حەوشە گەورە" ئاوایی "کەڕەسێ"یە کە ڕاستەوخۆ دەچێتە سەر ترۆپکی چیاکەو، چوونو هاتنەوە لەم ڕێگایە ٤ سەعات دەخایەنێت. گرنگیی ئەم چیایە لە هەڵکەوتی ستراتیژیکی ترۆپکەکەیو خودی گوندی "حەوشە گەورە" دایە. هەروەها ئەم چیایە خاڵی لێك گرێدانی سنەو ژاوەڕۆی ڕۆژئاوایە.

سەرچاوە: جلوەهای طبیعی کردستان، دفتر اول

ئامادەکردنی: ئەکبەر وەلەدبەیگی

چیاکانی کوردستان

حەوشە گەورە Hawshagawra

"حەوشە گەورە" یەکێك لە دوندە بەرزەکانی چیای ... یەکجار جوانەکانو هەر لەم کاتەدا کەم ناسراوی زۆر نزیك لە شاری سنەیە.

"حەوشە گەورە" لە ٧ کیلۆمیتریی ڕۆژئاوای سنەو، لە نزیك گوندی بناری "کەڕەسی" لە دەشتی "مەلەکشان" هەڵکەوتوە.

بەرزیی ئەم کێوە ٢٥٣٠ میترەو ترۆپکەکانی دەوروبەری ئەم چیایە بریتین لە: ئاویەر (لە ڕۆژهەڵات)و عاشقان لە ڕۆژئاوا.

کەڕەسێ، تەختە، زندان (زەنان)، کانی مشکان، کێڵانە، دەرەوەنە لەو گوندانەن کە لە دەوروبەری ئەم چیایە هەڵکەوتوون.

لە کانی‌یەکانی داوێنی ئەم چیایە دەتوانین، سەرسەراب، هەڵاوێز، کانی کلەو کانی هۆش ناو بەرین کە دیارە کانیی "سەرسەراب" پڕئاوترین کانیی هەمیشەیی ئەم ناوچەیەیە. ئەم کانی‌یە شوێنێکی زۆری بۆخۆی لە نزیك "کەڕەسی" داگیر کردوە کە بەهاران بەهۆی گژوگیاو چیمەنو سەرسەوزیی سەرنج ڕاکێشی‌یەوە، دەبێتە سەیرانگەی ئۆگرانی‌سروشت لەم ناوچەیە.

ئەم چیایە، بەهۆی پڕ پیتو بەرەکەت بوونی دەشتی مەلەکشان، گرنگی‌یەکی تایبەتیی هەیە. ڕێواس، گوێنی،، گێلاخە، بەنا، کەنگر، پیشۆكو کارگ لە ڕووەکەکانی ئەم چیایەن. هەروەها بلچ، گێوژ، چنار، بەڕوو، بی، بەن، لەو دارو درەختانەن کە لە حەوشە گەورە ڕوان. لە گیانلەبەرانی ئەم چیایەش دەتوانین گورگ، سەگ، تاژی، ماری ژەهراویی جۆراوجۆرو ماری بێ‌ژەهر، کەروێشك، ژووشك، کەو، ڕێوی، ئەسپو هەڵۆ ناو ببەین.

دیمەنە سەرنجڕاکێشەکانی حەوشە گەورە،بە ژمارە کەمن. بەم حاڵەشەوە، ئەو گوندانەی کەتوونە بناری چیاکە، وەك دەشتی مەلەکشان، هەروەها

ڕێورەسمێك بۆ ڕێزگرتن لە ڕۆژی جیهانیی منداڵان

دوانیوەڕۆی ڕۆژی پێنج شەممە ١١ی جۆزەردان، بەبۆنەی "١ی ژوئەن" ڕۆژی جیهانیی منداڵان، ڕێورەسمێکی بەشکۆ بۆ ڕێز گرتن لەو ڕۆژە، لە بنکەی دەفتەری سیاسیی حیزب بەڕێوەچوو.

لەم ڕێورەسمەدا کە زۆربەی منداڵانی حیزب تێی‌دا بەشدار بوون، بەدوای کرانەوەی پێشانگایەکی نەققاشیی منداڵان، کۆمەڵێك بەرنامەی وەك: شانۆ، سروود، دیکلەمەی شێعر، پێشبڕکێو کێبەرکێی شادو تەنزو... لەلایەن منداڵانی بەشدارەوە بەڕێوەچوون. ئەم ڕێورەسمە لەنێو بزەو خۆشحاڵیی منداڵانی بەشداردا تا کاتژمێر ٦ی ئێوارە درێژەی کێشا.

پێویستە بگوترێ ڕۆژێك پێشتر واتە چوارشەممە ١٠ی جۆزەردان هەر لە پێشوازی ڕۆژی جیهانیی منداڵاندا، کۆڕێك لەلایەن هاوڕێ کاك عەلی بداغی‌یەوە لەژێر ناوی "خەسارناسیی ئەو دیاردانەی شوێنکاری نیگەتیڤیان لەسەر داهاتووی منداڵان هەیە" بەڕێوەچوو.

بڕیارنامەی ئەنجومەنی جیهانیی قەڵەم لە بارەی ئێران

International PEN

ڕادیۆ دەنگی ئاڵمان (DW): ئەنجومەنی جیهانیی قەڵەم (PEN)، لە کۆتایی کۆنگرەی ساڵانەی خۆیدا کە لە بێرلین پێکی هێنابوو، بڕیارنامەیەکی لە بارەی ئێران پەسند کرد. لەو بڕیارنامەیەدا، ئەنجومەنی جیهانیی قەڵەم داوای ئازادیی نووسەران، ڕووناکبیرانی بەندکراوی ئێرانی، لێکۆڵینەوەی جیددی لە پەروەندەی قەتڵە سیاسی‌یە زنجیرەیی‌یەکانو پەروەندەی زارا کازمیی کردوە. کۆنگرەی PEN هەروەها بە ناردنی نامەیەك بۆ ئایەتوڵڵا خامەنەای، ڕێبەری کۆماری ئیسلامی، داوای ئازادیی دەستبەجێی ڕامین جەهانبەگلووو، لابردنی تاوان لەسەر ناوبراوی کردوە. ئەم نامەیە لە لایەن هەموو ئەندامانی بەشداری کۆنگرەوە ئیمزا کرا. تەنیا نووسەرێکی فەلەستینی خۆی لە ئیمزاکردنی بوارد.

کۆنگرەی ئەنجومەنی جیهانیی قەڵەم ڕۆژی سێ‌شەممە ٢٣ی مانگی مای بە بەشداریی هێندێك کەسایەتیی وەك "هووست کوهلێر"، سەرکۆماری ئەڵمان، گۆنتێر گراس نووسەری بەناوبانگی ئاڵمانو خاوەنی خەڵاتی ئەدەبیی نۆبێل، لە بێرلین دەستی بەکار کرد. ئەم کۆبوونەوەیە کە لەژێر ناوی "نووسین لە جیهانێکی نامۆ لەگەڵ ئاشتی‌دا" پێك هات، پاش ٦ ڕۆژ کۆتایی بە کارەکانی خۆی هێنا.

مرواریی دەریای وشە

بەشی حەسوود لەم دنیایەدا خەمو ماتەمە، هەر کە خەڵکیش بە خۆشحاڵی ببینێ، ئەم بەشەی (خەمو ماتەم) دووقات دەبێ. **(ئەرەستۆ)**

ژمارەیەکی زۆر کەم لە خەڵکی عاقڵ سەرکۆنەی بەکەلکیان لە پێداهەڵگرتنی خائینانە بە خۆیان، پێ باشترە.

(دیل کارەنگی)

هەوسار پچڕاویو دەم شڕیو یاخییەتی لەگەڵ واتای پیرۆزی ئازادی، کە بۆ سەرکەوتن بەسەر سەرەڕۆییو ستەمدا دەبێ ناوی فریشتەی ڕەحمەتی لێ‌بنرێ، هەزاران فەرسەخ دوورە.

(ویلیام داگلاس)

ئەو زێدەڕۆییانە کە بە لاوی کردوومانەو دەیکەین، قەرزێکە کە دەبێ لە ڕۆژگاری پیریو بە ساڵداچوویی‌دا بیدەینەوە. ئەو هێزو توانایانەی لەش کە بە گەنجێتی بەفیڕۆمان نەداوە، لە سەردەمی پیری‌دا ئاواتیان بۆ ناخوازین.

(فرانسیس بیکەن)

هێز نەك لە توانایی‌یە جەستەیی‌یەکانەوە، بەڵکوو لە بڕیارو ئیرادەی مرۆڤەوە، سەرچاوە دەگرێ. **(گاندی)**

کەناڵی ئاسمانی "تیشك" لەسەر ساتەلایت

Hotbird-4
MHZ: 12692,H
SR: 27500
FEC: 3/4

کاتی بڵاوکردنەوەی بەرنامەکان:
بەکاتی ئورووپا: 18:00
بەکاتی تاران: 19:30

TEL: 0033-1-41621119
Fax: 0033-1-41621127
Email: info@tishktv.net
Home page: www.tishktv.net

TISHK